

21—25 mars.

Debatter m. m.

	Sid.
Onsdagen den 25 mars.	
Vidgad rösträtt för utlandssvenskar	12
Underlättande av röstning å främmande ort	12
Anslag under fjärde huvudtiteln:	
Sänkning av anslagen	14
Utredning av försvarsorganisation och försvarsutgifter	21
Kostnadsavvägningen mellan försvarsgrenarnas materielplaner	21
Anskaffning av tygmateriel m. m. för armén	23
Anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen	27
Anskaffning av flygmateriel m. m.	28
Drift och underhåll av flygmateriel m. m.	30
Vissa signalförbindelser m. m.	30
Färjeförbindelse Sverige—Västtyskland	31
Förvärv av billinjer	38
Anslag under försvarets fonder:	
Vissa byggnadsarbeten för marinen	49
Vissa flygfältsarbeten m. m.	51
Uppställningsplatser för radarstationer	52
Övriga befästningsarbeten	53
Fritidsbyggnad vid Göta ingenjörkår	54
Påskyndande av utredningen ang. allmän pensionsförsäkring	55
Ändring i jorddelningslagen m. m.	56
Vissa gemensamma landsbygdsproblem	63

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 25 mars.

Utrikesutskottets utlåtande nr 2, ang. ratifikation av tilläggsprotokoll rörande Europarådets privilegier och immunitet	11
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, ang. upphävande av § 113 regeringsformen	11
— nr 5, ang. vidgad rösträtt för utlandssvenskar	12
— nr 6, ang. underlättande av röstning å främmande ort	12
— nr 7, ang. underlättande av svenskers röstning utomlands	14

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 4, ang. utgifterna under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet)	14
— nr 9, ang. anslag å kapitalbudgeten: kommunikationsdepartementet	31
— nr 18, ang. utgifter å tilläggsstat II: kommunikationsdepartementet	49
— nr 34, ang. anslag under försvarets fonder	49
— nr 35, ang. anslag till utrustning för vindtunnelanläggning m. m. och till säkerhetsanstalter för sjöfarten	54
— nr 36, ang. anslag under statens allmänna fastighetsfond m. m.: handelsdepartementet	54
— nr 37, ang. anslag till fritidsbyggnad vid Göta ingenjörkår	54
— nr 38, ang. dispositionen av överskottsmedel i vissa clearingkassor	55
— nr 39, ang. upptagande å riksstaten av underskottet för luftfartsfonden	55
Sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 6, ang. muntligt hörande av övervakare vid rättegång med övervakad m. m.	55
Bankoutskottets utlåtande nr 3, ang. förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar m. m.	55
— nr 4, om ändring i förordningen ang. Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.	55
Första lagutskottets utlåtande nr 16, ang. ändring i lagen om avbetalningsköp m. m.	55
— nr 17, ang. fastare fixering av abortlagens tillämpningsområde m. m.	55
— nr 18, ang. skärpning av straffen för högförräderi och spioneri	55
— nr 19, ang. översyn av skattestrafflagen	55
— nr 20, ang. ändring i lagen om skiljemän	55
Andra lagutskottets utlåtande nr 12, ang. ändring i hembiträdeslagen m. m.	55
— nr 13, om påskyndande av utredningen ang. allmän pensionsförsäkring	55
Tredje lagutskottets utlåtande nr 10, ang. utredning av frågan om strandägares rätt till fiske	56
— nr 11, ang. ändring i jorddelningslagen m. m.	56
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 3, ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem	63

Lördagen den 21 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 14 och den 17 innevarande månad.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 86, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. samt 7 och 11 §§ förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 87, till Konungen i anledning av väckt motion om befogenhet för hälsovårdsnämnd att utöva tillsyn över skogsförläggningar.

Anmälades och godkändes sammanatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382), m. m.; samt

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick de med 10—17 betecknade lagförslagen, till konstitutionsutskottet, i vad propositionen rörde förslaget till lag om ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, till behandling av lagutskott samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlösning av avgälder från de till skatte försålda s. k. halländska kyrkohemmanen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 107, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 108, angående bestridande av kostnader för å kryssaren Gotland vattenskadad ammunition;

nr 109, angående vissa anslag till barnmorskeläroanstalterna;

nr 111, angående anslag till uppförande av byggnader för Institutet för konserveringsforskning;

nr 112, angående statsbidrag till åtgärder för krigsförsörjningen;

nr 115, angående depåverksamheten till stöd för blinda hantverkare; och

nr 116, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag.

Anmälades att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 99, angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 103, med förslag till lag om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m.;

nr 113, angående anslag för budgetåret 1953/54 till Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m.;

nr 117, angående anslag för budgetåret 1953/54 till statens jordbruksnämnd och statens kommission för krisuppgifter på livsmedelsområdet;

nr 118, angående försäljning av vissa fastigheter i Trollhättan;

nr 119, angående Sveriges övergång till ett på engelsk mätningssystem byggt skeppsmätningssystem m. m.;

nr 121, angående särskilda stödåtgärder för hästaveln m. m.;

nr 123, angående anslag för budgetåret 1953/54 till Stockholms högskola;

nr 124, angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 125, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376), m. m.;

nr 126, angående vissa frågor rörande statsbidrag till försöksdistrikt med enhetsskola, m. m.; samt

nr 134, angående lönegradsplacering för viss biträdes- och hålkortspersonal.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av tilläggsprotokoll till den allmänna överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet;

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om upphävande av § 113 regeringsformen;

nr 5, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för utlandssvenskar att deltaga i val till riksdagens andra kammare m. m.;

nr 6, i anledning av väckta motioner om underlättande av deltagande i val till riksdagens andra kammare och i kommunala val; samt

nr 7, i anledning av väckt motion angående åtgärder för underlättande av svenskers röstning utomlands;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställ-

ningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1953/54 under försvarets fonder jämte i ämnet väckta motioner;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1953/54 till utrustning för vindtunnelanläggning m. m. vid flygtekniska försöksanstalten och till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1953/54 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 37, i anledning av väckta motioner om anslag till iordningställande av en fritidsbyggnad vid Göta ingenjörkår;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av överskottsmedel i vissa clearingkassor; samt

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1953/54 av underskottet för luftfartsfonden;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om muntligt hörande av övervakare vid rättegång med övervakad m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.; samt

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp, m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

nr 17, i anledning av väckt motion om en fastare fixering av abortlagens tillämpningsområde, m. m.;

nr 18, i anledning av väckt motion om skärpning av straffen för högförräderi och spioneri;

nr 19, i anledning av väckt motion om viss översyn av skattestrafflagen; samt

nr 20, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om skiljemän;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461) samt om fortsatt giltighet av samma lag; samt

nr 13, i anledning av väckta motioner om påskyndande av utredningen för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 10 i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om strandägares rätt till fiske; samt

nr 11, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet m. m., dels ock motioner, som väckts i anledning av propositionen; ävensom

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 3, över motion angående vissa gemensamma landsbygdsproblem.

Anmäldes och bordlades en av herr *Johannesson* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom och herr *Hesselbom* undertecknad motion, nr 372, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.10 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 24 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 18 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till V. G. G. Andersson m. fl.; och

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 99, angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, med förslag till lag om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick förslaget till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, till konstitutionsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 113, angående anslag för budgetåret 1953/54 till Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m.; samt

nr 117, angående anslag för budgetåret 1953/54 till statens jordbruksnämnd och statens kommission för krisuppgifter på livsmedelsområdet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 118, angående försäljning av vissa fastigheter i Trollhättan; och

nr 119, angående Sveriges övergång till ett på engelsk mätningssystem byggt skeppsmätningssystem m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 121, angående särskilda stödåtgärder för hästaveln m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 123, angående anslag för budgetåret 1953/54 till Stockholms högskola;

nr 124, angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 125, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376), m. m.;

nr 126, angående vissa frågor rörande statsbidrag till försöksdistrikt med enhetsskola, m. m.; samt

nr 134, angående lönegradsplacering för viss biträdes- och hälkortspersonal.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Johannesson* och *Hesselbom* väckta motionen, nr 372, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/

54 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 2, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 4—7, statsutskottets utlåtanden nr 4, 9, 18 och 34—39, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 6, bankoutskottets utlåtanden nr 3 och 4, första lagutskottets utlåtanden nr 16—20, andra lagutskottets utlåtanden nr 12 och 13, tredje lagutskottets utlåtanden nr 10 och 11 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 3.

Anmäldes att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 98, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

nr 102, angående anslag till lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna för budgetåret 1953/54 m. m.;

nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1953/54 m. m.;

nr 114, angående inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen m. m.;

nr 122, angående vissa anslag till medicinska högskolan i Göteborg och Göteborgs högskola, m. m.;

nr 127, angående Sveriges deltagande i europeiskt samarbete på kärnforskningens område;

nr 128, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt, m. m.;

nr 129, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316), m. m.;

nr 130, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om alkoholhalten i maltdrycker av andra klassen m. m.;

nr 131, angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53

till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten m. m.;

nr 132, angående ny lönegruppering för statens tjänstemän m. fl.;

nr 133, med förslag till lag om ändring av 48 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 135, angående bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.;

nr 136, angående fortsatt understöd till viss skärgårdstrafik;

nr 137, angående understöd åt inrikes lufttrafik;

nr 138, angående anslag för budgetåret 1953/54 till främjande av bostadsförsörjningen m. m.;

nr 139, angående vissa anslag till civilförsvaret för budgetåret 1953/54 m. m.;

nr 140, angående anslag till kommerskollegium m. m.;

nr 141, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning;

nr 142, med förslag till lag om ändring i 1 och 27 kap. strafflagen, m. m.;

nr 143, med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.;

nr 144, angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 145, angående omorganisation av gymnasierna vid de högre allmänna läroverken m. m.;

nr 146, angående ersättning till C. A. V. Hagström m. fl.;

nr 147, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., m. m.;

nr 148, angående lån till föreningen Röingegården u. p. a. för vissa ombyggnadsarbeten m. m.;

nr 149, angående vissa markförvärv för försvaret m. m.;

nr 150, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53;

nr 151, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 och 11 §§ lagen den

19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

nr 152, angående anslag till en statens sjuksköterskeskola i Göteborg;

nr 153, angående rörlig kredit för örlogsvarvens marinverkstäder;

nr 154, angående åtgärder för främjande av fiske på avlägsna fiskevatten, m. m.;

nr 155, angående anslag till statens försöksgårdar för budgetåret 1953/54, m. m.;

nr 156, angående avveckling av statens bränslekommission;

nr 157, angående anslag till turistpropaganda i Amerikas förenta stater;

nr 158, angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 159, angående organisationen av den civila sjukvårdsberedskapen m. m.;

nr 160, angående anslag till avlöningar till häradsskrivarna m. fl. för budgetåret 1953/54;

nr 161, angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 162, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 9 § militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261) m. m.;

nr 163, angående uttagande av en avgift för främjande av forskning och rationalisering på byggnadsområdet samt inrättande av en statens nämnd för byggnadsforskning;

nr 164, angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 165, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.;

nr 166, angående förbättring av ersättningarna inom den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen m. m.;

nr 167, angående understödjande av Riksföreningen för kräftsjukdomarnas bekämpande;

nr 168, med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.;

nr 169, angående förhöjning av vissa arvoden m. m.;

nr 170, angående bidrag till Ericastiftelsen för budgetåret 1953/54, m. m.;

nr 171, angående vissa anslag till polisväsendet för budgetåret 1953/54 m. m.;

nr 172, angående ytterligare anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes;

nr 173, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 10 maj 1901 (nr 26 s. 1) om inteckning i fartyg, m. m.; samt

nr 174, angående mottagande av den till staten testamenterade egendomen Harpsund.

Herr MAGNUSSON (h), erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med hänsyn till ärendenas omfattning tillåter jag mig hemställa, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 103, med förslag till lag om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m., samt nr 138, angående anslag för budgetåret 1953/54 till främjande av bostadsförsörjningen m. m., måtte utsträckas till de plena, som infaller näst efter 15 dagar från de dagar, då respektive propositioner kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 25 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogat läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden $23\frac{1}{3}$ — $1\frac{1}{4}$ 1953.

Eskilstuna den 24 mars 1953.

Gustaf Fahlander.

Härmed intygas, att riksdagsman *Gustaf Ragnar Fahlander*, född 1892, Strandgatan 8, Eskilstuna, är intagen härstädes sedan den $23\frac{1}{3}$ och lider av contusio reg. supraorbitalis dextr. och lindrig commotio cerebri samt har en sinusit på höger sida, som sköts av öronavdelningen. Han behöver vara sjukskriven minst till och med den 1 april 1953.

Intygas på heder och samvete.

Kirurgiska avdelningen, Centrallasarettet, Eskilstuna, den 24 mars 1953.

Folke Bernstein,

andre underläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 98, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 102, angående anslag till lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna för budgetåret 1953/54 m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1953/54 m. m.;

nr 114, angående inköp, uppförande och iståndsättning av fastigheter för utrikesrepresentationen m. m.;

nr 122, angående vissa anslag till medicinska högskolan i Göteborg och Göteborgs högskola, m. m.; samt

nr 127, angående Sveriges deltagande i europeiskt samarbete på kärnforskningens område.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 128, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt, m. m.;

nr 129, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316), m. m.; och

nr 130, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om alkoholhalten i maltdrycker av andra klassen m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 131, angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten m. m.; och

nr 132, angående ny lönegruppering för statens tjänstemän m. fl.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 133, med förslag till lag om ändring av 48 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 135, angående bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.;

nr 136, angående fortsatt understöd till viss skärgårdstrafik;

nr 137, angående understöd åt inrikes lufttrafik;

nr 138, angående anslag för budgetåret 1953/54 till främjande av bostadsförsörjningen m. m.;

nr 139, angående vissa anslag till civilförsvaret för budgetåret 1953/54 m. m.; och

nr 140, angående anslag till kommerskollegium m. m.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 141, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 142, med förslag till lag om ändring i 1 och 27 kap. strafflagen, m. m.; samt

nr 143, med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 144, angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 145, angående omorganisation av gymnasierna vid de högre allmänna läroverken m. m.; och

nr 146, angående ersättning till C. A. V. Hagström m. fl.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 147, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 2 juni 1950 (nr 295) om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., hänvisades propositionen,

såvitt angick anslag under femte huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 148, angående lån till föreningen Röingegården u. p. a. för vissa ombyggnadsarbeten m. m.; och

nr 149, angående vissa markförvärv för försvaret m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, hänvisades propositionen, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 151, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 och 11 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick ett anslag under femte huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 152, angående anslag till en statens sjuksköterskeskola i Göteborg; och

nr 153, angående rörlig kredit för örlogsvarvens marinverkstäder.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 154, angående åtgärder för främjande av fiske på avlägsna fiskevatten, m. m.; och

nr 155, angående anslag till statens försöksgårdar för budgetåret 1953/54, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 156, angående avveckling av statens bränslekommission;

nr 157, angående anslag till turistpropaganda i Amerikas förenta stater;

nr 158, angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 159, angående organisationen av den civila sjukvårdsberedskapen m. m.;

nr 160, angående anslag till avlöningar till häradsskrivarna m. fl. för budgetåret 1953/54; och

nr 161, angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 9 § militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261) m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 163, angående uttagande av en avgift för främjande av forskning och rationalisering på byggnadsområdet samt inrättande av en statens nämnd för byggnadsforskning, hänvisades propositionen, såvitt angick förslag till förordning angående byggnadsforskningsavgift, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 164, angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 165, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 166, angående förbättring av ersättningarna inom den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick förordningsförslagen, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 167, angående understödande av Riksföreningen för kräftsjukdomarnas bekämpande.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 168, med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 169, angående förhöjning av vissa arvoden m. m.;

nr 170, angående bidrag till Ericastiftelsen för budgetåret 1953/54, m. m.;

nr 171, angående vissa anslag till polisväsendet för budgetåret 1953/54 m. m.; samt

nr 172, angående ytterligare anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 173, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 10 maj 1901 (nr 26 s. 1) om in-teckning i fartyg, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 174, angående mottagande av den till staten testamenterade egendomen Harpsund.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av tilläggsprotokoll till den allmänna överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om upphävande av § 113 regeringsformen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om vidgad rösträtt för utlandssvenskar. — Om underlättande av röstning å främmande ort.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för utlandssvenskar att deltaga i val till riksdagens andra kammare m. m.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 25 i första kammaren av herrar *Söderquist* och *Spetz* och nr 47 i andra kammaren av fröken *Vinge* och herr *Gustafsson* i Borås hade hemställts att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av möjligheterna att vidga rätten för utlandssvenskar att deltaga i val, i första hand i val till riksdagens andra kammare.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I:25 och II:47 icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Herr HÄLLGREN (s): Herr talman! Jag har deltagit i konstitutionsutskottets behandling av förevarande motioner och har inget annat yrkande än om bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Svenskar som är bosatta på utrikes ort och som tillhör svensk beskickning har liksom sina familjemedlemmar och sin svenska betjäning rösträtt vid andra-kammarval och kommunala val i Sverige. Även missionärer och präster har sådan rösträtt. Villkor för rösträtt är annars att man skall vara kyrkobokförd och mantalsskriven i Sverige samt upptagen i röstlängd. Runt om i världen finns svenskar, som inte är medborgare i något annat land och som, med de av mig nyss nämnda undantagen, inte har möjlighet att utöva rösträtt vare sig i Sverige eller annat land. Jag vill inte föreslå, att dessa människor skall få rösträtt i Sverige. De flesta av dem är bosatta i Amerikas förenta stater, och svensk-amerikanarnas känsla för sitt gamla hemland kan ofta vara lika stark som många hemmasvenskars. Det skulle emellertid bli en alltför svår uppgift att i de enskilda fallen kunna kontrollera dessa människors medborgarskapsförhål-

landen för att vi skulle kunna tillförsäkra dem rösträtt.

Förhållandena är emellertid något annorlunda här i Norden. Vi har inom de nordiska länderna åtskilligt samarbete på olika områden, bland annat på det sociala fältet. Det finns ett särskilt organ, som skall tillse att samarbetet och gemenskapen mellan de nordiska länderna blir så friktionsfritt och bra som möjligt, nämligen Nordiska rådet. Det synes mig vara en uppgift för Nordiska rådet att undersöka, huruvida inte inom de nordiska länderna personer, som är bosatta i annat land än sitt ursprungliga hemland men som inte har medborgarrätt i det land, där de kanske för längre eller kortare tid är bosatta, skulle kunna få utöva rösträtt vid politiska val i sitt hemland.

Jag har således, herr talman, begärt ordet för att vädja till dem av kammarens ledamöter som är representanter i Nordiska rådet att ta under övervägande, om inte Nordiska rådet kunde undersöka möjligheterna att personer, som inte fått medborgarrätt i något annat av de nordiska länderna än sitt egentliga hemland, på något sätt skulle kunna få utöva rösträtt i sitt gamla hemland.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Om underlättande av röstning å främmande ort.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om underlättande av deltagande i val till riksdagens andra kammare och i kommunala val.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 199 i första kammaren av herr *Weiland* m. fl. och nr 255 i andra kammaren av herr *Löfroth* m. fl. hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till 1954 års riksdag om underlättande av

Om underlättande av röstning å främmande ort.

deltagandet i val till riksdagens andra kammare och kommunala val.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I:199 och II:255 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr WEILAND (fp): Herr talman! Jag förmodar att utskottet är överens med motionärerna om att allt vad som kan göras för att underlätta valdeltagandet bör göras. Konstitutionsutskottet har emellertid ansett att det är bra som det nu är och att man åtminstone för tillfället inte bör vidta några åtgärder för att få till stånd en bättre ordning i vissa hänseenden.

När det gäller rätten att avlämna sin röst till röstmottagare på postanstalt gäller inte samma bestämmelser för andra-kammarval och kommunala val. Man tycker att bara detta borde vara anledning till att man ordnar det så att man får likartade bestämmelser.

Vidare är det ju så, att sedan man beslöt att röstmottagningen skulle få äga rum på postanstalterna, har postverket ändrat på tiderna för anstalternas öppethållande. När bestämmelsen om röstmottagning på postanstalt kom till hölls anstalterna öppna på söndagarna, men numera vet vi alla att postanstalterna är stängda under söndagarna. Jag förmodar också att kostnaderna för röstmottagningen på postanstalterna måste bli avsevärt mycket högre på grund av att anstalterna numera inte är öppna på söndagarna, såsom tidigare var fallet. Man måste således skicka dit personal även på söndagarna, som inte är där för de ordinarie postgöromålen.

Utskottet har sökt utröna hur stora kostnaderna var under den tid, då postanstalterna hölls öppna på söndagarna, och det meddelas i utskottets utlåtande att kostnaderna belöper sig till ungefär 109 000 kronor. När det gäller den kostnad, som det för närvarande innebär för postverket att hålla öppet särskilt, har man fått en approximativ siffra på 150 000 kronor, men man vet inte exakt

hur mycket det kostar. Det är sålunda inte uteslutet att summan är betydligt högre.

Nu tycker väl de allra flesta att en summa på 150 000 kronor eller något därutöver icke är någonting att resonera om; den kan bagatelliseras. Jag tror emellertid inte att man skall göra det, vare sig när det gäller statens affärer eller kommunernas. Man bör räkna med även så små belopp som ju detta förhållandevis är.

Jag tycker sålunda att en undersökning hade varit på sin plats, om det inte skulle vara möjligt att vidta sådana åtgärder, att röstmottagningen hade kunnat ske av ordinarie röstmottagare, d. v. s. valnämnderna, och att alltså de kunnat avdela personal för detta ändamål. Utskottet har emellertid inte ansett detta vara nödvändigt och följaktligen kommit till den uppfattningen att man inte borde vidtaga några åtgärder.

Jag skall inte ställa något yrkande i det här avscendet nu, utan vi får väl bida tiden och se om vi inte kanske kommer dithän i alla fall, att vi kommer att inse, att det vore bättre att de ordinarie röstmottagarna, d. v. s. valnämnderna, ordnade denna sak på ett lämpligt sätt.

Herr ELMGREN (s): Herr talman! Herr Weiland menade att den omständigheten, att det inte är likadana bestämmelser beträffande kommunal- och riksdagsman-
naval, skulle vara ett skäl för utskottet att föreslå utredning. Jag vill påpeka, att differenserna är mycket små. Såvitt jag vet är det bara i fråga om tiden för öppethållande som det föreligger någon differens mellan bestämmelserna för dessa båda val.

Herr Weiland talar också om kostnaderna. Då vill jag säga att den siffra av omkring 150 000 kronor, som utskottet nämner, enligt vårt förmenande inte kan slå fel på mer än möjligen 10 procent.

Det väsentliga är emellertid att det förslag, som herr Weiland framför i motionen, redan år 1940 har blivit prövat. Det framgår av utskottsutlåtandet att man då gjorde en utredning och fann,

Om sänkning av anslagen under fjärde huvudtiteln.

att det nu tillämpade systemet i många avseenden skulle vara bättre. Det förefaller som om detta skulle vara tillräcklig grund för att inte nu göra den av motionären begärda utredningen.

Det är en direkt felaktig uppgift i motionen, då man säger att större delen av de uttagna röstlängdsutdragen inte utnyttjats. Utskottet har ju kommit fram till att omkring 80 procent av röstlängdsutdragen använts, och procentsiffran är med säkerhet ännu större, eftersom åtskilliga personer som uttagit röstlängdsutdrag antagligen har röstat personligen i hemorten. Det är alltså en felaktig uppgift som motionen till stor del bygger på.

På grund av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr WEILAND (fp): Herr talman! Det är alldeles riktigt som här säges, att uppgiften om röstlängdsutdragen kan vara tilltagen i överkant. Men det förhåller sig väl i alla fall så, att mellan 20 000 och 30 000 personer av olika anledningar inte har fått avge sin röst. Naturligtvis kan det tänkas att en del av dessa personer i alla fall röstat, men det har man inga som helst bevis för, utan det är bara ett antagande från utskottets sida. Och är det 20 000 å 30 000 personer som på det här sättet blivit nekade att avge sin röst, så tycker jag att siffran är ganska betydande.

Från en valbyrå har jag hört att det vid ett av de senaste valen kom in ett stort antal personer som meddelade, att de hade varit på posten för att avge sin röst, men att de inte fått rösta därför att kontoret varit stängt. De kunde inte gå upp till vallokalen och begära att få rösta, ty det var inte tillåtet.

Jag tror sålunda att det alltjämt finns vissa skäl för att man undersöker den här saken och ser efter, om inte en bättre ordning kan åstadkommas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakommande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående åtgärder för underlättande av svenskers röstning utomlands, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Om sänkning av anslagen under fjärde huvudtiteln.

I en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 251) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de av Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln till försvaret åskade anslagen skulle sänkas med 10 %.

Utskottet hade i den förevarande punkten anfört:

»Att enbart på grund av försvarskostnadernas storlek och utan att ingå i någon som helst detaljprövning av de under försvarshuvudtiteln åskade anslagen vidtaga en summarisk nedskärning av ettvarrt av dessa anslag anser utskottet icke rimligen kunna ifrågakomma. En dylik åtgärd omöjliggöres för övrigt redan därav, att ett flertal anslag tillkommit eller äro uträknade med hänsynstagande till fastställda författningar eller av Kungl. Maj:t och riksdag åtagna förpliktelser. Utskottet avstyrker alltså motionen.

Utskottet hemställer, att motionen II: 251 icke må av riksdagen bifallas.»

Herr ÖHMAN (k): Herr talman! När riksdagen i fjol behandlade försvarsbudgeten och då anslag 1 650 miljoner, var kommunisterna här i riksdagen de enda som opponerade.

Om sänkning av anslagen under fjärde huvudtiteln.

Jag tror man kan säga att läget i dag är något annorlunda. Olusten över de väldiga militärutgifterna breder ut sig bland vårt folk. De socialdemokratiska motioner, som vänder sig mot det militära slöseriet eller förordar utredning i syfte att åstadkomma minskade utgifter för militära ändamål, ger ju uttryck för den opinion till förmån för en nedskärning av de väldiga militärutgifterna som alltmer gör sig gällande i landet.

Och den som känner stämningen i fackföreningarna och även inom det socialdemokratiska partiets organisationer kan intyga, att det håller på att växa fram en mycket stark opinion mot den nuvarande upprustningspolitiken.

Jag är övertygad om att försvarsmministern, om han vore närvarande och ville göra det, säkert kunde berätta att hans egna partikamrater ofta riktar anklagelser mot honom för att han är alltför släpphänt när de olika militära myndigheterna framställer sina krav.

Arbetarna och med dem många andra frågar: Var och när skall denna miljardrullning sluta? I dag står riksdagen beredd att bevilja över 2 miljarder kronor för nästa budgetår, och alla vet ju att det bara är en början och att den summa, som riksdagen anslår i dag, inte är den slutgiltiga. Den kommer att bli betydligt större innan budgetåret är till ända. Så blev det med riksdagens beslut i fjol, och så har det varit alla de senare åren. Till detta kommer att årets regeringsförslag i större utsträckning än tidigare bygger på diverse långtidsplaner, som binder riksdagen för stora utgiftsökningar under år som kommer. Men också utan sådana långtidsplaner har de militära anslagen en egendomlig tendens att dra med sig ytterligare utgifter, som riksdagen får kännedom om först långt i efterhand. För ett par veckor sedan beviljade riksdagen mycket stora anslag för att täcka prisstegringar å material, som beställdes eller inköptes under fjolåret. De stora summor, som anslags i fjol, hade visat sig otillräckliga. De militära myndigheterna, vilka inte har en aning om vad sparsamhet betyder, krävde mera pengar. Regeringen tillstyrkte

och riksdagen beviljade. Vid samma tillfälle anslags 100 miljoner kronor för inköp av engelska stridsvagnar, men redan nu har krav rests från militärt håll om nya anslag för att uppföra byggnader, där dessa stridsvagnar skall förvaras, och dessutom förklarar den militära sakkunskapen att dessa nya och dyrbara maskiner inte kan släppas ut på öppna fält utan att ha ett mycket starkt flygskydd. Och så vill man ha en utökning av flygvapnet därför att stridsvagnsparken har blivit större. Hur många tiotals miljoner kronor det kommer att kosta är det väl ingen som vet ännu, och jag skulle tro att knappast någon av dem här, som frikostigt beviljade 100 miljoner kronor av skattebetalarnas pengar, tänkte på att det i verkligheten var fråga om kanske det dubbla beloppet. Men så är det över hela fältet. Den ena utgiften drar den andra med sig. Ingen — förmodligen inte heller försvarsministern — kan i dag säga hur stora försvarsutgifterna är eller hur stora de kommer att bli under nästa budgetår.

Också om vi håller oss till de nu officiellt redovisade summorna är de tämligen skrämmande. Enligt budgeten föreslås 2 150 miljoner kronor för nästa budgetår. Det motsvarar över 26 procent av samtliga statsinkomster, och då skall man lägga märke till att det sker i en tid, som kännetecknas av flödande statsinkomster. Men alla väntar ju ett konjunkturomslag, en ekonomisk kris, som ovillkorligen medför att inkomsterna också för staten kommer att minska. Nu blir emellertid militärutgifterna bundna genom olika långtidsplaner, och till det kommer det kända förhållandet att utgifter av detta slag är mycket svåra att pressa ned. Om vi gör det tankeexperimentet att ett kommande konjunkturomslag medför att statsinkomsterna sjunker till vad de var 1949/50 men att rustningsutgifterna bibehålles på samma nivå som nu, kommer försvarsbudgeten att sluka inte 26 procent men över 44 procent av statens alla inkomster.

Att rustningarna redan nu är ett allvarligt hot mot den sociala och kulturella standarden är det knappast någon

Om sänkning av anslagen under fjärde huvudtiteln.

som vill bestrida. Hur det blir i ett läge av depression, om nuvarande politik fortsätter, är väl också så klart, att jag inte behöver närmare kommentera det.

Dessa ekonomiska konsekvenser, som hårt drabbar de mindre inkomsttagarna här i landet, är en av anledningarna till att vi från kommunistiskt håll i några motioner har föreslagit ansenliga prutningar på de militära anslagen. Våra förslag innebär en minskning av utgifterna på sammanlagt omkring 1 400 miljoner kronor. I denna summa ingår då dels direkta besparingar för nästa budgetår, dels en minskning av bemyndigandena. Hela den besparing, som vi föreslår, kan av tekniska skäl inte göra sig gällande under nästa budgetår. Därför har vi i en mera principiellt betonad motion föreslagit en snabbutredning i syfte att begränsa försvarsutgifterna till den nivå, som föreslogs av 1945 års försvarskommitté. Om man tar hänsyn till förändringen i penningvärdet sedan försvarskommittén lämnade sitt betänkande, innebär vårt förslag i denna principmotion ett önskemål om en sänkning av försvarsutgifterna med omkring en miljard kronor i jämförelse med vad regeringen nu begär.

Det är emellertid inte enbart den ekonomiska sidan som motiverar vårt förslag. Vi har också anfört politiska skäl för vårt ståndpunktstagande. Vi menar att om ett försvar skall fylla sin uppgift här i vårt land, måste detta försvar verkligen vara inriktat på att försvara landet i händelse av angrepp inte bara åt ett väderstreck utan åt alla. Men så är det tyvärr inte för närvarande här i landet. De myndigheter, som handskas med de miljarder riksdagen anslår och vilkas uppgift skulle vara att utbygga våra försvarskrafter till ett allsidigt folkförsvar, opererar envist och ensidigt endast med »krigsfall ost», som det heter.

Att Atlantblocket utbygger ett nät av krigsbaser i Norge och Danmark och nu bereder sig att bemanna dessa oroar tydligen inte alls våra militära myndig-

heter. De hälsar tvärtom en sådan utveckling med tillfredsställelse och skriver i sina publikationer, att det vore en absurditet, om Sverige skulle använda sin försvarsmakt för att avvisa ett anfall från det västliga hållet.

Den svenska militärapparaten utbygges och anpassas enligt Atlantpaktens intentioner. De strategiska planer som uppgöres utgår från att Sverige kommer att samverka med Atlantblocket i det krig som förberedes. Därför pågår en fortsatt samordning och standardisering av vapenutrustningen. Det senaste i den vägen var inköpet av engelska stridsvagnar, vilket gör att vi blir beroende av inköpskällan för erhållande av reservdelar och annan service som dessa vagnar behöver. På flygets område är sedan länge en liknande standardisering genomförd. Det ideligen förekommande s. k. studieutbytet på det militära området mellan Sverige och Atlantblockets länder och den fraternisering som försiggår på olika sätt mellan officerare i Sverige och dessa länder är ett led i denna militärpolitiska samverkan.

Om jag här tillfogar, att den svenske ambassadören i Washington helt nyligen förklarade — utan att bli emotsagd någonstans i världen — att Sverige deltar i Atlantblockets alla militära organisationer utom i själva NATO, så har jag därmed givit ytterligare ett belägg för att den militära utrustning som pågår inriktas på att bli ett komplement till Atlantblocket.

Samtidigt pågår en omfattande militarisering av vårt land på alla områden, och jag vågar påstå, att knappast någon gång i vårt lands senare historia har generalerna och de militära myndigheterna haft så mycket att säga till om som i våra dagar. De sätter sin prägel på hela det politiska livet. Opinionsbearbetas genom pressen och radion, och kriget framställs som oundvikligt. Det är klart att en sådan propaganda är nödvändig för dem som vill hålla tillbaka folkopinionen mot utrustningen. En sådan propaganda är ett led i strävandena att ge militaristerna allt större makt i samhället.

Om sänkning av anslagen under fjärde huvudtiteln.

Vi vet att det finns desperata krigsgalningar i världen, som är beredda att upprepa Hitlers förbrytelser. Men vi vet också någonting minst lika väsentligt, nämligen att de inte kan operera utan stöd från folket. Och folken är emot krig, och därför tror vi att freden kan bevaras.

Jag tror att det vore klokare om regeringen och riksdagen satsade mera på freden och mindre på upprustning och krig än vad man för närvarande gör.

Jag ber, herr talman, att få återkomma med våra yrkanden i anslutning till de olika punkterna i föreliggande utlåtande.

Herr ERIKSSON, EINAR (s): Herr talman! Herr Andersson i Linköping i andra kammaren och jag har väckt likalydande motioner med hemställan om en utredning av försvarsorganisationen och försvarsutgifterna på längre sikt.

Vår hemställan har närmast motive-rats av att det blivit känt, att försvarsministern inte har kunnat tillgodose de anspråk, som har framställts av de olika militära myndigheterna, och därav har lekmannen dragit den slutsatsen, att vår försvarsorganisation måhända av kostnadsskäl inte i önskvärd utsträckning kan göras effektiv. Det har då förefallit ganska självklart, att man skulle försöka att begränsa försvarsorganisationen och med de medel, som kan ställas till dess förfogande, göra den så effektiv som möjligt.

Utskottet har enligt vad det anfört ansett sig inte kunna förorda en sådan utredning på grund av vissa omständigheter. Framför allt anser utskottet, att om det skall bli en utredning på försvarsorganisationens område, bör initiativet tillkomma Kungl. Maj:t, och för min del kan jag gärna acceptera utskottets uppfattning. Man får nämligen en mycket stark känsla av att utskottet är inne på ungefär samma tankegångar som motionärerna. Det finns vissa elementa i utvecklingen som måhända kan ge en ganska bestämd anvisning om att en ut-

redning och översyn i fråga om försvarsorganisationen kan tvinga sig fram, inte minst med hänsyn till att vi inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att få ta emot mycket kraftigt ökade värnpliktskontingenter, vilket självklart kommer att ställa mycket större anspråk på försvarsorganisationens driftsida än för närvarande.

Jag har därför, herr talman, inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Innan jag slutar skulle jag emellertid vilja anföra någonting som kanske inte är särskilt relevant i sammanhanget, men som i alla fall kan vara värt att nämna. Eftersom våra motioner innehåller en hemställan om utredning av försvarsorganisationen, har de kommit att behandlas av utskottet under en punkt, där utskottet även redovisar en kommunistmotion, som också innehåller ett utredningskrav. Vi har således, herr talman, kommit i ett mycket tvivelaktigt sällskap, framför allt emedan den motion, som bär kommunisternas stämpel, har en helt annan syftning än den motion som jag här har talat för. Därför skulle det ha varit tillfredsställande, om man både från utskottets sida och framför allt från pressens sida hade uppmärksammat skilljaktigheten och inte försatt oss i den situationen, att vi placerats i ett sällskap där vi inte vill vara.

Jag fäste mig också vid vad herr Öhman framhöll i sitt anförande. Det är något som kanske inte jag skall polemiserat mot — detta bör ankomma på utskottets talesman — men när herr Öhman framhåller att det framför allt beror på militären, att vi får så stora försvarskostnader, och att militären är alltför vårdslös med pengarna, grundar han måhända sin erfarenhet på förhållanden i andra länder än i Sverige. Det är kanske sådana förhållanden, som föranlett den enorma ansvällningen av militärväsendet i Sovjetunionen och som gör att detta lands försvarskostnader ligger så himmelshögt över alla andra länders.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om sänkning av anslagen under fjärde huvudtiteln.

Herr NÄSGÅRD (bf): Herr talman! Motion nr 251 i andra kammaren, som utskottsutlåtandets punkt 1) rör sig om, innehåller ett yrkande, enkelt och flärdfritt, att riksdagen måtte besluta, att de av Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln till försvaret äskade anslagen måtte sänkas med 10 procent. Motionären inser givetvis själv, att detta är orimligt, bl. a. med hänsyn till att ett flertal anslag är bundna av författningsmässigt åtagna förpliktelser. Han bör vara mycket tillfredsställd med att utskottet trots allt nödgats ägna hans motion en motivering på nära åtta rader.

Vad de båda föregående talarna behandlat är inte denna motion, utan motionerna om utredning av försvarsorganisationen. Två av motionerna har väckts av kommunisterna, och i dessa har hemställts att man skulle utreda och framlägga förslag till en sådan minskning av försvarsutgifterna, som håller dessa inom ramen av 1 100 miljoner kronor per år. Herr Öhman har nyss pläderat för dessa motioner, och jag skall inte säga mer om den saken, än att det med nuvarande utveckling och nuvarande kostnadsläge skulle vara liktydigt med en rasering av det svenska försvaret, om denna hemställan bifölls.

Vidare har väckts två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr Einar Eriksson och den andra inom andra kammaren av herr Andersson i Linköping, i vilka hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle an hålla om en utredning av försvarsorganisationen och försvarsutgifterna på längre sikt. Jag medger gärna att de två sistnämnda motionärerna kan ha anledning att beklaga sig över sällskapet med kommunisterna — det har ju herr Einar Eriksson nyss gjort — eftersom syftet med deras motioner är helt olika. Men det har inte funnits någon annan möjlighet för utskottet än att sammanföra bägge utredningsyrkandena under samma punkt.

Att försvarsutgifternas kraftiga stegring oroar många är helt naturligt. Det är dock svårt att se vad som skulle vara att vinna just nu med att igångsätta

en utredning av detta slag. Utskottet skriver, att denna fråga dock framdeles kan tvinga sig fram till omprövning, men att det i första hand bör ankomma på Kungl. Maj:t att ta initiativet. Därmed ansåg utskottet att motionärerna kunde vara nöjda. Herr Einar Eriksson har också nyss förklarat, att han accepterar denna skrivning, och då behöver jag inte orda mer om den saken.

Herr Eriksson bör vara tacksam för att utskottet i sin motivering icke sammanfört honom och medmotionärerna med de kommunistiska motionärerna, även om motionerna blir behandlade under samma punkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr THUN, EDVIN (s): Herr talman! Under punkt 2 har jag avgivit en blank reservation, och det beror närmast på vad herr Einar Eriksson här tidigare har framhållit, nämligen att utskottet behandlat kommunistmotionerna i samband just med de av herr Einar Eriksson i denna kammare och av herr Andersson i Linköping i andra kammaren väckta motionerna. Jag ansåg vid utskottsbehandlingen, att kommunistmotionerna och dessa motioner låg på vitt skilda plan och att de med hänsyn därtill också borde behandlas åtskilda. Jag var speciellt angelägen om att det skulle bli en särskrivning av dessa motioner, då jag ansåg att vad som anfördes i de sistnämnda motionerna beträffande utredningen av våra försvarsutgifter och vår försvarsorganisation på längre sikt var så välgrundat, att detta krav inte kunde jämföras med de kommunistiska motionerna, som ju för närvarande inte gärna kan tas på fullt allvar på grund av den politiska utvecklingen i världen.

Det var nu inte möjligt att få den skrivning som jag önskade. Skrivningen har dock i viss mån tillgodosett motionärerna och de synpunkter som jag vid diskussionen i utskottet anförde, men jag vill ändå tillägga, att det finns en hel del som pekar på att man hade kunnat skriva något starkare just med hän-

Om sänkning av anslagen under fjärde huvudtiteln.

syn till att det ändå går att granska vissa saker inom vår försvarsorganisation utan att därför ta upp hela frågan till granskning under nuvarande förhållanden.

Herr Eriksson berörde en sådan punkt, nämligen de större årsklasser som man får räkna med fram emot 1960-talet och som otvivelaktigt kommer att skapa nya problem för försvarsministern. Jag hyser ingen misstro till försvarsministern på denna punkt — och för övrigt inte på någon annan heller — utan jag utgår ifrån att han skall tillgodose de krav, som riksdagen kommer att ställa på honom när det gäller att lösa denna fråga på ett vettigt sätt och inom den kostnadsram, som försvarsministern räknat med. Skulle man tänka sig att denna kostnadsram ovillkorligen måste justeras upp i takt med de ökade värnpliktskontingenterna, skulle man säkerligen finna att kostnaderna skulle komma att stiga i en mycket brant kurva. Jag utgår ifrån att försvarsministern på denna punkt kommer att finna utvägar, så att inte detta skall bli förhållandet.

Jag har alltså ingenting annat att anföra än att jag utgår ifrån att man skall kunna tänka sig vissa utredningar med bortseende från den stora försvarsorganisationen, så att det skall bli möjligt att slippa ifrån ytterligare ökningar av försvarskostnaderna, ehuru detta önskemål icke kunnat komma till uttryck i utskottets uttalanden.

Jag skulle här vilja beröra ytterligare en sak, nämligen följdkostnaderna i anledning av inköpet av Centurionstridsvagnarna. Det är ju givet att det här kommer att uppstå vissa utgifter, som riksdagen för närvarande inte har möjlighet att fullt bedöma, bl. a. för garagering och för förstärkning av av broar o. s. v. Jag anser nog att man i samband med beslut om materielinköp också bör ha klart för sig, vilka ytterligare utgifter som tillkommer, och att man i sammanhang med den stora frågan om materielinköpen bör kunna bedöma även samtliga följdkostnader. Annars blir det givetvis inte möjligt att hålla kostnaderna inom den beräknade ramen.

På den punkten fick jag inte den skrivning jag ville ha, men vill ändå uttala den förhoppningen, att försvarsministern skall ha möjlighet att bedöma dessa problem på ett effektivare och bättre sätt än som i vissa avseenden hittills har skett.

Herr BRANTING (s): Herr talman! Jag har inte många ord att säga om den föredragna punkten, men i en mera allmän debatt i början av behandlingen av den extraordinära försvarsbudget som här har framlagts — givetvis föranledd av det osäkra utrikespolitiska läget — kan det krävas några ord till belysning av frågan utan direkt anknytning till utskottsutlåtandet. För min del kommer jag, herr talman, att ge min röst till stöd åt statsutskottets förslag, men jag vill därtill knyta ett par anmärkningar.

Det kommer kanske på sina håll utanför vårt land att observeras, att Sveriges riksdag just i nuvarande allmänna situation anser det nödvändigt att pålägga svenska folket dessa enorma ekonomiska bördor för modernisering av vårt försvarsväsen. Man torde väl i allmänhet ha sig bekant, vilken vikt som vi i detta land med vårt parlaments nuvarande sammansättning tillägger upprätthållande och förbättring av den sociala standarden, och mot den bakgrunden är det onekligen påfallande, att Sverige nu till den grad ökar ut utgifterna för sitt försvar och därmed också skjuter åt sidan mängder av nödvändiga sociala framstegsätgärder.

Jag vill då tillåta mig stryka under, att vi här i landet givetvis hyser en lika varm åstundan som folken i alla andra länder och stater efter *fred*, allmän avspänning och en uppgörelse mellan stormakterna, som skulle skänka världen ett drägligare modus vivendi än under det kalla krigets epok.

Den nu framlagda försvarsbudgeten har tillkommit under för världsfreden föga ljusa auspici. Den har som vi alla vet sitt givna sammanhang med Sveriges utrikespolitiska huvudlinje, i vår bestämda önskan att göra allt för att

Om sänkning av anslagen under fjärde huvudtiteln.

kunna hålla oss utanför en eventuell allmän konflikt. Den är ett led i vår neutralitetspolitik och skall ses i det sammanhanget.

Vi har ju däremot givetvis *inte* någon åstundan att vidta åtgärder, som skulle kunna misstolkas därhän att vi i grund och botten är överens om och gillar den allmänna kapprustningens metod för att säkra freden. Tvärtom — och det är för att framhålla detta, herr talman, som jag begärt ordet — måste vi väl i dag förbehålla oss rätten att under förbättrade konjunkturen för världsfreden utan dröjsmål krympa ihop den sektor inom våra totala statsutgifter, som nu har tillmätts åt försvarskostnaderna.

Det är så mycket större skäl, herr talman, att i dag framhålla detta som ju det framlagda förslaget inkluderar en viss tioårsplan, vars förtjänster ur budgetteknisk synpunkt jag ingalunda vill bestrida men som samtidigt onekligen kan ge det intrycket, att vi icke förväntar några lättnader i det utrikespolitiska trycket under det närmaste decenniet. Alltför ofta — det vet jag — får pessimisterna rätt. Men jag för min del vill inte kasta fredsfröhopningarna överbord i ett läge, som tvärtom kräver fortsatt och intensifierat arbete för freden och för det allmänna samförståndet.

Det var blott för att framhålla dessa synpunkter, herr talman, som jag begärde ordet.

Herr ÖHMAN (k): Herr talman! Jag begärde ordet bara för att säga ett par ord till herr Eriksson och herr Thun, som bägge har beklagat sig över att de genom sin motion kommit i någonting som de kallade för dåligt umgänge.

Jag vill bara göra herr Eriksson uppmärksam på att han mycket väl hade kunnat undvika detta umgänge genom att icke alls motionera. Vi hade nämligen motionen nr 1, och herr Eriksson kom mycket mycket längre ner i nummerordningen med sin motion. Men det kanske ändå var på det sättet — därpå tyder både herr Thuns reservation, som han inte yrkade bifall till, och herr Erikssons bifallsyrkande till utskottets

hemställan — att denna motion tillkom som ett försök att fånga upp den tilltagande opinion, som finnes inom herr Erikssons eget parti, en opinion som vi också i vår motion gav uttryck för, nämligen att man här måste ta sikte på att pressa ned våra väldiga militära utgifter. Jag menar att yrkandet från herr Erikssons sida tyder på att motionerna hade enbart detta syfte.

Herr ERIKSSON, EINAR (s): Herr talman! Det kanske är onödigt att för kammarerna understryka, att herr Öhman nu såsom så ofta annars tar fullständigt fel. Vad herr Öhman och de övriga kommunisterna motionsledes har framfört är nämligen ändå en klar anvisning om en försvagning av det svenska försvaret, medan däremot den motion, som jag i all blygsamhet här har talat för, syftar till en ökad effektivisering av försvaret genom att disponera tillgängliga medel inom en begränsad försvarsorganisation.

Innehållet i dessa motioner, herr Öhman, är så väsensskilt att det inte går att tala om dem på samma dag. Det var därför jag beklagade att de råkat hamna inte bara i samma utlåtande utan även i samma punkt av utlåtandet, och jag beklagar än en gång detta olyckliga sammanträffande.

Herr SANDLER (s): Herr talman! Den korta debatt, som förekommit, tror jag ändå bör ge anledning att hänvisa till tvenne fakta.

Det ena är, att försvarskostnaderna i den nuvarande budgeten inte upptar en högre procent än i den föregående. Redan av denna omständighet framgår, att det i den nuvarande budgeten finnes utrymme även för sociala reformer, och fortsättningen av denna riksdag kommer ju att ge vitsord om den saken.

Det andra är, att de svenska försvarskostnaderna är jämförelsevis betydligt lägre än de flesta andra länders i denna tid. Vi vet alla, varpå det beror att försvarskostnaderna är så höga. Och då det här hänvisats till eventuella förbättringar i det utrikespolitiska läget, tillåter jag mig bara att säga: låt oss inte diskon-

Om utredning av försvarsorganisation och försvarsutgifter. — Ang. kostnadsavvägningen mellan försvarsgrenarnas materielplaner.

tera sådana förbättringar, förrän de har inträtt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 2.

Om utredning av försvarsorganisation och försvarsutgifter.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* m. fl. (I: 1) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl. (II: 3), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta uppdraga åt Kungl. Maj:t att skyndsamt utreda och framlägga förslag till en sådan minskning av försvarsutgifterna, som hölle dessa inom ramen av 1 100 miljoner kronor per år.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Einar Eriksson* (I: 26) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Linköping (II: 57), hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning av försvarsorganisation och försvarsutgifter på längre sikt.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att motionerna I: 1 och II: 3 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 26 och II: 57 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Edvin Thun* och *Åkerström*, vilka dock ej antytt sin åsikt.

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande punkt skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. a.

Herr *ÖHMAN* (k): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 1 i denna kammare.

Herr *NÄSGÅRD* (bf): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 1; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Mom. b.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Ang. kostnadsavvägningen mellan försvarsgrenarnas materielplaner.

I en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 132) hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av fjärde huvudtiteln måtte göra ett uttalande av innebörd, att kostnadsavvägningen mellan försvarsgrenarna inom den av departementschefen föreslagna kostnadsramen för krigsmaktens materielförsörjning finge, då så ansåges erforderligt, upptagas till ny omprövning efter initiativ av Kungl. Maj:t eller riksdagen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat bland annat:

»Långtidsplaner för materielanskaffning äro av betydande värde ur olika synpunkter icke blott för disponeringen av beställningar inom berörda industrier utan även för att kostnadsbelastningen på längre sikt bättre skall kunna överblickas. I detta syfte har departementschefen i det föreliggande förslaget för ifrågavarande tidsperioder angivit dels kostnadsram för de olika materielplanerna, dels den totala kostnadsram för försvaret, som härigenom kan beräknas. I likhet med departementschefen finner utskottet angeläget, att förstärkningar och moderniseringar vidtagas särskilt av arméns materiel, där för när-

Ang. kostnadsavvägningen mellan försvarsgrenarnas materielplaner.

varande de största bristerna otvivelaktigt förefinnas.

Det är självfallet, att av riksdagen fastställda planer skola följas. Utskottet förbiser emellertid icke, att sådana omständigheter av militärpolitisk, militärteknisk eller annan natur kunna inträffa, som kunna aktualisera eller ge anledning till omdisponering eller förnyad avvägning av kostnaderna mellan försvarsgrenarnas materielplaner. Redan det förhållandet att varje långtidsplan närmast är att betrakta som en arbetshypotes kan i och för sig motivera ett uttalande av den i motionen angivna innebörden men principen bör såsom ovan anförts vara att avsteg från de uppgjorda planerna icke bör göras utan särskilt vägande skäl.

Utskottet hemställer, att riksdagen må i anledning av motionen II: 132 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.»

Herr OHLON (fp): Herr talman! Jag vill först uttala min tillfredsställelse över den enighet rörande försvarsfrågan, som statsutskottet har kommit fram till, en enighet som tydligen också omfattas av det allt överväldigande flertalet av riksdagens ledamöter, vilket de anföranden som nyss har hållits bär vittnesbörd om.

Under denna punkt finns en motion av herr Ståhl, i vilken han hemställer, att riksdagen vid behandlingen av försvarshuvudtiteln ville göra ett uttalande av innebörd, att kostnadsavvägningen mellan försvarsgrenarna inte skall vara ovillkorlig, utan kunna upptagas till ny omprövning efter initiativ av Kungl. Maj:t eller riksdagen. Vad utskottet här säger kan jag instämma i. Utskottet ställer sig nämligen inte alls avvisande till motionen, utan broderar tvärtom vidare på vad som har framförts i motionen. Det är alldeles riktigt, såsom utskottet säger, att det behövs långsiktiga planer för att erhålla en rationell materielproduktion inom de olika områdena.

Till synes kan man kanske göra gällande, att det föreligger en viss motsägelse i utskottets utlåtande. Utskottet

säger å ena sidan, att det är självfallet, att av riksdagen fastställda planer skall följas, och litet längre ned heter det, att dessa planer inte är någonting annat än arbetshypoteser. Såvitt jag kan förstå föreligger här ingen motsättning, eftersom vi i vårt land inte kan bestämma över den internationella utvecklingen och inte heller över den tekniska utvecklingen. Här kan komma fram nya synpunkter och nya lägen, som gör en omprövning av försvarsfrågan nödvändig. Jag tror att det är viktigt, att riksdagen säger ifrån, att man på ledande håll bör ha dessa synpunkter klara för sig, så att inte vårt försvar tillåtes glida in i en utveckling som kanske står främmande för det faktiska läget.

I anslutning till detta vill jag säga om en annan motion — den som har väckts av herr Einar Eriksson — att jag för min del tror att en omprövning i modifierande riktning av vår försvarsorganisation kommer att tvinga sig fram, men inte i dag. Jag tänker då på den omständigheten, att vårt flyg kan komma i farozonen genom de ekonomiska åtaganden, som riksdagen gör med dagens beslut. Flyget är ju dock vår första och vår ständigt verksamma beredskap, och redan detta gör, att man nog får räkna med att en översyn blir nödvändig om ett par år — i dag är flyget inte utsatt för några risker.

De stora ökningarna, herr talman, kommer på materielen. Men vi får inte i detta sammanhang glömma bort den personal som skall handha materielen. Vid riksdagens början väckte vissa medlemmar av den grupp, som jag tillhör, en del motioner i syfte att tillgodose just de personella behoven. Vi har i utskottet varit ense om att avstyra samtliga dessa motioner, detta uteslutande ur den synpunkten att vi anser det vara så väsentligt, att man inom alla demokratiska partier kommer fram till enighet i försvarsfrågan.

Sedan får vi inte glömma bort den i armén aktiva befälskadern, som inte har behandlats i motionerna. Det räknas ju med att i händelse av krig inte mindre än — tror jag — tre fjärdedelar av be-

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m. för armén.

fålet upp till kompanichefsgrad kommer att bestå av värnpliktigt befäl, alltså av befäl som inte är på stat. Effektiviteten av vårt försvar beror då i stor utsträckning på hur denna befälskader fungerar, och jag skulle vilja hemställa till regeringen att i fortsättningen ha sin uppmärksamhet riktad just på den sidan av saken.

I övrigt, herr talman, kan jag instämma i utskottets skrivning på denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 4—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 43.***Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m. för armén.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna den plan för anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåren 1953/54—1962/63, som angivits i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 januari 1953, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar enligt nämnda plan inom en kostnadsram av 800 000 000 kronor, dels ock till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 315 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* m. fl. (I: 202) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl. (II: 274), i vilka hemställts, att riksdagen måtte begränsa det under förevarande anslagsrubrik begärda beställningsbemyndigandet till 150 miljoner kronor och sänka det begärda anslaget till 50 miljoner kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Åkerström* väckt motion (II: 137), vari hemställts, att riksdagen vid

behandlingen av förevarande anslag måtte besluta dels att icke oförändrat godkänna den plan som framlagts för anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåren 1953/54—1962/63, dels bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 600 000 000 kronor, dels ock att till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 239 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 202 och II: 274 samt II: 137,

a) godkänna de i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 januari 1953 angivna grunderna för plan för anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåren 1953/54—1962/63;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar enligt nämnda plan inom en kostnadsram av 800 000 000 kronor;

c) till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 315 000 000 kronor.

Reservationer hade anförts

A) av herrar *Karl Andersson*, *Leander*, *Eriksson* i Sandby, *Åkerström* och *Karlsson* i Olofström, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag med bifall till motionen II: 137 samt med avslag å motionerna I: 202 och II: 274,

a) godkänna de i reservationen angivna grunderna för plan för anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåren 1953/54—1965/66;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar enligt nämnda plan inom en kostnadsram av 600 000 000 kronor;

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m. för armén.

c) till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 239 000 000 kronor;

B) av herrar *Gustaf Karlsson* och *Heselbom*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **ANDERSSON, KARL** (s): Herr talman! Vid denna punkt har avgivits en reservation, med vilken avses att i någon grad minska försvarets kostnader genom att låta planen för nyanskaffning utsträckas från den av Kungl. Maj:t föreslagna tioårsperioden till tretton år. Härigenom skulle medelsanvisningen för budgetåret 1953/54 för anskaffning av tygmateriel m. m. kunna minskas från 315 till 239 miljoner kronor. Samtidigt kunde beställningsbemyndigandet minskas från 800 till 600 miljoner kronor.

I reservationen har vi sagt att försvarsutgifterna nu nått en sådan höjd, att det är ägnat att inge allvarliga betänkligheter. Det är kanske på sin plats att här göra en liten återblick över försvarskostnadernas utveckling under de senaste tio till tolv åren. Jag skall inte göra någon jämförelse med kostnaderna före sista världskriget — dessa kostnader har väl numera endast historiskt intresse. Jag skall börja med försvarskostnaderna för budgetåret 1940/41. De belöpte sig till i runt tal 330 miljoner kronor. År 1941 hade kostnaderna ökat till 550 miljoner kronor. År 1942 beslöt riksdagen fastställa en femårsplan för försvaret och beräknade medelkostnaderna per budgetår under första tiden till 750 miljoner kronor för att sedan vid genomförd organisation kunna sänka dem till 650 miljoner kronor. Under de följande åren, 1943—1950, höll sig försvarskostnaderna i medeltal omkring 800 miljoner kronor.

Många ansåg, att den 1942 beslutade försvarsplanen var för stor för vårt land. Det visade sig också att så var fallet; anslagen kunde inte förbrukas under den tid planen omfattade. Det uppstod under dessa år stora reservationer på materielanslagen. Dessa re-

servationer uppgick vid en viss tidpunkt till sammanlagt över 1 miljard kronor. Det visade sig således att riksdagen beviljade större anslag än som kunde förbrukas. Detta berodde givetvis på att landets produktiva resurser åren under och närmast efter kriget inte räckte till för att tillgodose denna starka expansion på försvarets område.

Budgetåret 1951/52 kom anslaget till försvaret för första gången att överstiga 1 miljard kronor. Den verkliga kostnaden blev i själva verket större, ty nu började även reservationerna att förbrukas. Sedan har det gått uppåt med jättsteg. Budgetåret 1952/53 har vi en beräknad kostnad på 1,5 miljard och för nästa budgetår, som vi i dag behandlar, har föreslagits sammanlagt över 2 miljarder. Försvarskostnaderna har således på tre år fördubblats med en ökning från 1 till 2 miljarder.

Jag bortser givetvis inte från den förändring i penningvärdet, som under denna tid skett, men även med hänsyn till detta måste vi säga oss att ökningen från den 1942 beslutade 5-årsplanen fram till den nu föreslagna 10-årsplanen innebär en oerhörd stegring.

Därtill kommer de stora ekonomiska risker för framtiden som ligger i givna beställningsbemyndiganden. Enligt departementschefen skulle, vid bifall till föreliggande proposition samt den tilläggsstat riksdagen nyligen har antagit för försvaret, 890 miljoner kronor, icke vara täckta av betalningsmedel. Det betyder alltså, att inemot en miljard kronor måste täckas av kommande års anslag. Detta kallar jag att dra växlar på framtiden. Riksdagen blir bunden för många år framåt att betala räkningar för gjorda beställningar. Jag kan inte betrakta detta som en framsynt ekonomisk politik.

Den budget riksdagen i år har att behandla är nätt och jämnt balanserad. Hur utfallet blir, vet ingen i dag. Det finns säkerligen mycket som talar för att den i verkligheten kommer att bli underbalanserad. De föreslagna försvarsutgifterna tar en fjärdedel av hela budgeten. På statens inkomstsida utgöres

Anslag till anskaffning av tygmateriel m m. för armén.

hälften av direkta skatter. Av dessa skatteinkomster tar försvarskostnaderna drygt hälften. Får vi en nedgående ekonomisk konjunktur, minskas automatiskt skatteinkomsterna, men även andra statens inkomster minskar, samtidigt som nya krav kommer att växa fram.

Därför tror jag, att en viss återhållsamhet även på detta område är att rekommendera. Genom att följa reservanternas och utsträcka planen till att omfatta 13 år, skulle man kunna minska beställningsbemyndigandet med 200 miljoner kronor och den årliga utgiften med 76 miljoner.

Med dessa anförda fakta, som är av den art att de talar för sig själva och inte behöver utläggas vidare, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Leander* (s).

Herr **OLSSON, KARL JOHAN** (s): Herr talman! Jag brukar inte deltaga i riksdagens försvarsdebatter. När jag ändå bestämt mig för att göra det i dag, har det varit därför, att jag ansett det önskvärt att riksdagen med största möjliga eftertryck markerar vår föresats att till det yttersta hävda den nationella friheten. Jag kunde ha yttrat mig på punkterna 1 eller 2, men jag ansåg det vara riktigare att göra det på den punkt, där det är fråga om de största anslagen.

Jag vill då säga att det sätt, på vilket riksdagen manifesterar vår föresats att slå vakt om den nationella friheten, ej innebär något avståndstagande från den fredstanke, som genomsyrat och alltjämt genomsyrar hela vårt folk. Ej heller innebär det något avsteg från den fredspolitik, som vi nu fört i det närmaste ett och ett halvt århundrade.

Det är uppenbart att ingen av oss älskar krig och rustningar utan alldeles tvärtom. Alla ansvarsmedvetna svenskar beklagar utvecklingen och läget i världen och beklagar också, att vi har kommit i det läget här i vårt land, att vi måste lägga ned så stora kostnader på upprätthållandet av ett militärt försvar.

Om jag undantar dem som ställt sig i främmande intressens tjänst, är emellertid, tror jag, alla svenskar eniga om att man bör inte bara försöka bevara freden utan också försöka bevara den nationella friheten.

Det tjänar emellertid inte så mycket till att diskutera denna sak från dessa utgångspunkter. Vi har enligt min mening att se vår försvarsfråga i dag ur följande tre synpunkter. För det första med hänsyn till det utrikespolitiska läget, för det andra med utgångspunkt från vår egen utrikespolitiska inställning, och för det tredje med hänsynstagande till våra resurser.

Om man nu först ser på världsläget, måste man väl konstatera att läget är mycket spänt samt fullt av friktionsanledningar och faror för världsfreden. Det »kalla kriget» är nu en gång ett faktum, och stormakternas ökade militära kraftanspanning är också ett faktum som vi inte kan bortresonera. Även om man inte vill acceptera den meningen att upprustning och »kallt krig» med nödvändighet måste leda till allmänt krig, kan man inte komma ifrån, att en ökad spänning mellan nationerna eller mellan grupper av nationer ökar risken för urladdningar. Man får också komma ihåg att den som känner sig mycket stark, som är tillräckligt hänsynslös och som har möjligheter att in i det sista dölja sina förehavanden, kan frestas att i ett läge, som bedöms såsom gynnsamt, slå till. Bedömningen av läget kan vara fullständigt felaktig, men den kan bli avgörande för frågan om krig eller fred i världen. I ett läge som det nuvarande är det alltså, menar jag, inte rådligt att vidta några åtgärder som innebär en försvagning av det försvar vi har. Snarare talar väl läget för att man borde försöka i någon mån förbättra försvaret.

Jag kommer så över till den andra synpunkten. Vi har ställt oss vid sidan av de stora maktkonstellationerna i världen. Vi har bestämt oss för att inte ställa oss under någon annans beskydd. Men vi har också klargjort vår vilja att till det yttersta försvara den nationella integriteten och friheten. Konsekvensen

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m. för armén.

av detta ställningstagande kan endast bli en: att vi måste eftersträva att få ett så starkt försvar som våra resurser tillåter.

Och därmed är jag inne på den tredje synpunkten. Där uppställer sig självklart frågan: Vad har vi råd till? Ja, det beror dels på vad vi anser friheten vara värd, dels på vad vi anser att vi behöver för andra ändamål än försvarsändamål. Här kan man naturligtvis inte bortse från det förhållandet, att försvarskraften inte bara består av vapen och rent militära anordningar, utan även är beroende av medborgarnas trivsel och solidaritet med samhället, deras känsla av att de har några konkreta värden att försvara. Här blir det alltså fråga om en avvägning, där man har att ställa försvarsbördorna i förhållande till statsfinanserna, till nationalinkomsten och till andra viktiga behov — på det materiella och på det kulturella området. Alla har vi naturligtvis den uppfattningen att det skulle vara bäst, om vi kunde använda de miljoner eller miljarder, som försvaret kräver, till att bygga bostäder, vägar, skolor, sjukhus o. s. v., alltså skapa nya värden åt samhället och åt framtiden. Men vi råder inte över världsläget, vi kan inte öva någon nämnvärd påverkan på detta, utan vi har att inrätta oss efter det läge, som faktiskt råder. Vi måste här göra ett val, och skall vi då ha ett försvar, bör det givetvis vara så starkt som våra resurser tillåter.

Försvarsministern och regeringen har gjort en avvägning som enligt min mening är både klok och realistisk i dagens läge. Att beskära materielanslagen nu måste jag beteckna såsom oklokt. Skall vi ha folk i vapen, bör vi också ha vapen och materiel att förse dem med. Och inte nog med det. Vi bör också ha vapen och materiel som är så moderna som möjligt, så att de verkligen kan fylla sitt ändamål. Ju färre soldater vi har — och vårt land är ju ganska litet — desto större behov har vi av bättre och modernare vapen. Sedan är det ju uppenbart, att skall man anskaffa moderna vapen och modern materiel, kostar det mycket mer pengar än det

skulle göra, om vi behöll den föråldrade materielen, och mycket mera än det kostade att anskaffa vapen och materiel tidigare. Men där är det också fråga om förhållanden över vilka vi inte råder.

Mina överväganden leder mig alltså, herr talman, till den slutsatsen att försvarsministerns äskanden i dagens läge inte tål någon nedprutning. Jag kommer därför med gott samvete att lägga min röst för statsutskottets förslag.

Herr NÄSGÅRD (bf): Herr talman! Reservanternas talesman har nyss blivit bemött i det anförande, som herr Karl Johan Olsson höll, och jag behöver väl därför inte uppehålla mig vid honom. Jag skulle bara vilja säga, att när han talar om att vi genom beställningsbemyndigandena drar växlar på framtiden, så undrar jag, om inte reservanterna drar farligare växlar på framtiden genom sitt yrkande som skulle mycket fördröja arméns materielförsörjning.

Den punkt, som vi nu diskuterar, har ett visst samband med punkten 3 som vi behandlade för en stund sedan och som herr Ohlon var inne på. Herr Ståhls motion om en annan avvägning mellan försvarsgrenarna torde i främsta rummet bottna i en fruktan för att armén skulle ta för stor del av de tillgängliga försvarsanslagen i anspråk, så att det inte skulle bli tillräckligt mycket kvar för flyget, medan reservanterna i denna punkt vill åstadkomma en minskning av de totala försvarskostnaderna.

Första avdelningen i statsutskottet har så grundligt som det varit möjligt undersökt avvägningsfrågan, varvid försvarsgrenarnas företrädare fått tillfälle att utförligt framlägga och motivera sina synpunkter.

Vad flyget beträffar har departementschefen ansett att den år 1948 i princip beslutade förstärkningen av fyra dagjaktflottiljer bör anstå till förmån för en snabbare omsättning av flygmaterielen. Utskottet ansåg sig vid behandlingen av samma ärende år 1951, alltså för två år sedan, icke böra ingå på frågan i vilken takt den fortsatta förstärkningen av or-

Anslag till anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen.

organisationen borde ske. Detta finge bli beroende på våra ekonomiska och materiella resurser. Nu har, såsom framgår av förebragta kostnadsutredningar, den moderna flygmaterielen befunnits bli betydligt dyrare i anskaffning än vad som tidigare kunnat förutses. De beräknade årskvoterna har därför blivit otillräckliga för att möjliggöra en omsättning av krigsflygplanen i den takt som tidigare förutsatts.

De allvarliga bekymmer för krigsflygets framtid som årskvoternas otillräcklighet framkallar torde i mindre grad gälla nästkommande budgetår utan mera vad som skall ske i fortsättningen. Då man i den allmänna diskussionen den senaste tiden har talat om en snedbelastning av försvarsbudgeten, är det väl antagligt att man i främsta rummet syftar på framtiden. För min del anser jag det inte uteslutet att man kan nödgas vidtaga inskränkningar i arméns krigsorganisation för att begränsa försvarets totalkostnader. Under utskottsbehandlingen har vi emellertid förvissat oss om att detta i så fall icke påverkar den nu aktuella materielplanen för armén. Då armén hittills blivit tillbakasatt på grund av att anskaffningsverksamheten måst ske på kort sikt och varit inriktad på begränsade områden, är materielläget nu sådant att den planerade nyanskaffningen behövs fullt ut även vid en förminskad krigsorganisation. Utskottet erinrar också att redan den beskärning, som verkstälts av departementschefen, kommer att medföra att vissa av de förband, som för närvarande ingår i krigsorganisationen, blir utan ny materiel.

Jag menar således att avvägningsfrågan de olika vapenslagen emellan inte behöver sättas i samband med det nu föreliggande förslaget under punkt 43 om en tioårsplan för arméns materielanskaffning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÖHMAN (k): Herr talman! Jag ber att med hänvisning till vad jag tidigare anfört få yrka bifall till motion nr 202 i denna kammare.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Andersson, Karl*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Öhman*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 202.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Karl Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes omröstningen genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 44—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78.

Anslag till anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 203 och II: 272,

a) godkänna att anskaffning av vapenmateriel m. m. för budgetåren 1953/54—1958/59 skulle ske enligt en plan, som fastställdes av Kungl. Maj:t i överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 januari 1953 angivna grunder;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å vapenmateriel m. m. inom en kostnadsram av sammanlagt 187 000 000 kronor;

c) till Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 203 av herr *Öhman* m. fl. och II: 272 av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att dels uttala, att anskaffning av vapenmateriel m. m. för tiden utöver budgetåret 1953/54 ej finge ske enligt »planer» av i propositionen nämnd typ, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å vapenmateriel m. m. inom en kostnadsram av högst 50 miljoner kronor, dels ock till Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 30 miljoner kronor.

Herr **ÖHMAN** (k): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 203 i denna kammare.

Herr **NÄSGÅRD** (bf): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 203; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 79—102.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 103.**Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 januari 1953 angivits medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 475 000 000 kronor, dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 350 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* m. fl. (I: 204) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl. (II: 277), hemställts, att riksdagen måtte begränsa det begärda bemyndigandet till 325 miljoner kronor samt sänka det begärda anslaget till 225 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 204 och II: 277.

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 januari 1953 angivits medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 475 000 000 kronor;

b) till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 350 000 000 kronor.

Herr **LUNDGREN** (h): Herr talman! Fjärde huvudtiteln företer visserligen en mycket avsevärd ökning av utgifterna, men om man ser närmare på propositionen framgår, att av den sammanlagda ökningen på cirka 457 miljoner kronor är 350 miljoner kronor automatiska utgiftsstegringar, beroende på ökade löneutgifter och stegrade omkostnader för övrigt, vilket ju ställer budgetens slut-

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

summa i en något annan belysning än om man endast ser på siffrorna.

1948 års riksdag fattade principbeslut om en utökning av flygplansstyrkan vid samtliga tio dagjaktflottiljer med 50 procent. Detta principbeslut har successivt genomförts i fråga om sex av de tio flottiljerna. Flygvapenchefen hade i sina petita för nästa budgetår först upptagit en utökning av dagjaktflottiljerna i enlighet med 1948 års principbeslut, men har sedermera fränfallit detta förslag, då han ansett det viktigare med en snabb omsättning av den nuvarande flygmaterielen än med en ökning av flygvapnets totala styrka.

Av de föredragningar, som vi har haft på avdelningen, framgår emellertid, att materielläget vid flygvapnet kommer att bli mycket allvarligt under de närmaste åren, även om det kanske inte blir det nästa år eller ens året därpå. Herr Näsgård har ju för övrigt redan varit inne på detta problem.

Flygvapnets materiel omsättes med en sjundedel varje år enligt en s. k. rullande omsättningsplan. En sjundedel av antalet flygplan förnyas varje år, även om planen i fråga inte är utslitna, beroende på att flygplanen har blivit omoderna under de år de varit i bruk. För att kunna fullfölja denna av statsmakterna fastslagna omsättning av flygvapnets flygplan fordras emellertid betydligt ökade anslag i förhållande till vad Kungl. Maj:t har äskat i nu föreliggande statsverksproposition. Man räknar med att det under sjuårsperioden 1953/60 behövs en ökning med 160 miljoner kronor och under tiden därefter med 210 miljoner kronor.

Om man inte ökar anslagen till flygvapnet, har man två alternativ. Det ena är att öka flygplanens livslängd och använda även plan som inte är moderna, och ett sådant alternativ är det väl knappast någon som vill tillråda. Det andra alternativet är att man minskar flygvapnets styrka genom att dra in en del flygflottiljer.

I en uppsats i Ny Militär Tidskrift skriver överstelöjtnant Möller vid flygvapnet, att den i propositionen beräk-

nade omsättningstakten innebär att flygplanens livslängd måste höjas med omkring 50 procent. Mot slutet av budgetperioden 1953/60 måste flygplanens livslängd ökas med 85 procent. Det är uppenbart att en sådan åtgärd kommer att allvarligt nedsätta flygvapnets stridsduglighet.

Man har då ingen annan väg att gå än att dra in vissa flygflottiljer. Denna indragning skulle uppgå till en tredjedel av den nuvarande fredsorganisationen. Av våra nuvarande 16 flottiljer skulle man alltså behöva dra in 6.

Följderna av en sådan beskrining av flygplansanskaffningen kommer också att gå ut över vår flygindustri. Det är uppenbart och har för övrigt mycket tydligt framgått av föredragningarna i utskottet, att anskaffningen av prototypen till ett flygplan — arbetet med konstruktionsritningar, proven med flygplanet o. s. v. — kostar mycket stora summor. Slår man ut denna engångskostnad för en typ på ett relativt litet antal flygplan, finner man att kostnaderna blir så stora, att vår inhemska flygindustri uppenbarligen icke är konkurrenskraftig gentemot utlandet. Vi blir alltså beroende av utländsk flygindustri, med de konsekvenser av olika slag som det kan innebära.

Herr talman! Jag har inte något yrkande på denna punkt, men jag har velat framhålla dessa ganska allvarliga betänkligheter, som framkommit vid föredragning i statsutskottets första avdelning. Jag vill uttala den förhoppningen, att det skall vara möjligt för försvarsministern att vid uppgörandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1954/55 på ett bättre sätt tillgodose flygvapnet, så att dess styrka i vart fall kan bibehållas på den nuvarande nivån.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr ÖHMAN (k): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 204 i denna kammare.

Anslag till drift och underhåll av flygmateriel m. m. — Anslag till vissa signalförbindelser m. m.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 204; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 104.

Anslag till drift och underhåll av flygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* m. fl. (I: 205) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl. (II: 273), hemställts, att riksdagen måtte begränsa förevarande anslag till 75 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 205 och II: 273, till Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor.

Herr *ÖHMAN* (k): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 205 i första kammaren.

Herr *NÄSGÅRD* (bf): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 205; och förklarades den förra propositionen, som

upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 105—147.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 148.

Anslag till vissa signalförbindelser m. m.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) till Vissa signalförbindelser m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att därutöver beställningar på materiel finge utläggas inom en kostnadsram av 1 500 000 kronor.

Herr *LUNDGREN* (h): Herr talman! Anslaget till signalförbindelser uppfördes första gången på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1951/52 och upptogs då till 3 000 000 kronor. För innevarande budgetår har riksdagen anvisat ett anslag för samma ändamål och till samma belopp. Därjämte har riksdagen medgivit att beställningar på materiel får utläggas inom en kostnadsram av 1 500 000 kronor.

Chefen för försvarsstaben har hemställt att anslaget för nästa budgetår skall upptagas till 11 600 000 kronor och även begärt fastställande av en åttaårsplan för detta materielområde samt vissa bemyndiganden utöver det åskade anslaget. Av nämnda belopp hänför sig 6 365 000 kronor till signalanläggningar för fullträffsäkra uppehållsplatser, 905 000 kronor till kompletteringar och omläggning av orienteringsnätet, 245 000 kronor till underhåll och komplettering av krigstelegrafnätet, 470 000 kronor till anskaffning av radioutrustning för krigstelegrafnätet m. m., 1 115 000 kronor till anskaffning av kryptomateriel samt 2 500 000 kronor till signalanordningar för viss uppehållsplats.

Departementschefen har emellertid icke ansett sig kunna uppta ett större

Ang. en färjeförbindelse Sverige—Västtyskland.

belopp än 5 000 000 kronor. Därjämte begär departementschefen bemyndigande att få utlägga beställningar på materiel inom en kostnadsram av 1 500 000 kronor.

Vi har, herr talman, under de senaste åren byggt fullträffsäkra uppehållsplatser, avsedda för den högre civila och militära ledningen i krig. Det är uppenbart att det är ganska meningslöst att bygga dessa fullträffsäkra skyddsrum, om det inte finns tillfredsställande signalanordningar. Om så icke är fallet, kan ju den kvalificerade personal, som uppehåller sig i skyddsrummen, inte göra någon nytta.

Det råder ju allmän enighet om försvarsanslagen, och jag vill inte på denna punkt framställa något yrkande. Jag har emellertid även i detta fall den förhoppningen, att försvarsministern ett kommande år bättre tillgodoser detta mycket angelägna önskemål.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 149—162.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 163.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis och, där så erfordrades, momentvis.

Punkterna 1—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Ang. en färjeförbindelse Sverige—Västtyskland.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt,

I. att riksdagen måtte för budgetåret 1953/54 anvisa följande investeringsanslag, nämligen

- a) Ny tågfärja 5 000 000 kronor,
- b) Ombyggnad av sjöfartsmateriel 200 000 kronor;

II. att motionerna I:226 och II:178 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I de likalydande motionerna I:226 av herr *Alfred Nilsson* m. fl. och II:178 av herr *Nelander* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t hemställa om en snabbutredning av frågan om en västtysk färjeförbindelse på Trelleborg i samband med en allmän översyn av övriga svenska färjeleder på kontinenten.

Vid punkten hade reservation anmälts av herr *Bergh*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr LUNDQVIST (h): Herr talman! Jag hade inte tillfälle att inom statsutskottet delta i slutbehandlingen av kapitalbudgeten beträffande kommunikationsverken. I det allra mesta är jag emellertid fullt överens med statsutskottets majoritet. När jag under den föreliggande punkten bett om ordet, är det för att ge uttryck åt några personliga synpunkter.

Uppenbart är att riksdagen här har ställts inför ett mycket viktigt men samtidigt också utomordentligt svårbedömbart kommunikationsproblem. Jag vill till en början fästa uppmärksamheten på att de förutsättningar, på vilka järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t byggde sina anslagsäskanden i fråga om sjöfartsmateriel, numera synes ha förlorat all giltighet, om man får döma av de underhandsupplysningar, som järnvägsstyrelsen har lämnat statsutskottets fjärde av-

Ang. en färjeförbindelse Sverige—Västtyskland.

delning. För persontrafikens vidkommande räknar järnvägsstyrelsen uppenbarligen numera med att man för framtiden måste helt bortse från de östtyska färjehamnarna Sassnitz och Warnemünde, medan man tidigare räknade med möjligheten att trafikera dessa. Av de lämnade underhandsmeddelandena synes järnvägsstyrelsen vidare vara av den uppfattningen, att persontrafiken till och från kontinenten i framtiden i allt väsentligt skall ledas över Danmark och Västtyskland, medan beträffande godstrafiken goda skäl anses föreligga, för att upprätthålla en svensk-tysk färjeled vid sidan av transportvägarna över Danmark. Det förefaller, som om denna nya svensk-tyska godsfärjeled vore tänkt att bli förlagd mellan Trelleborg och en lämplig väst-tysk östersjöhamn, närmast väl Grossenbrode och järnvägsstyrelsen är därför av den uppfattningen, att man bör överväga anskaffande av en ny godsfärja med en kapacitet motsvarande minst godsfärjan Starkes kapacitet.

För en utomstående är det givetvis, herr talman, omöjligt att bedöma hurvida och när de genomgripande, mycket kostsamma omläggningar av resvägarna genom Danmark som, enligt vad järnvägsstyrelsen uppgivit, den danska statsbaneledningen på sistone har ställt i utsikt, kan bli genomförda liksom också hur stora fördelar i praktiken dessa omläggningar kommer att medföra för trafiken till och från Sverige. Alldeles oavsett hur utvecklingen i de avseendena kan komma att ställa sig, får man emellertid enligt min mening inte bortse från eller underskatta den mycket viktiga roll, som Västtyskland i framtiden med all sannolikhet kommer att spela i olika avseenden. Personligen är jag övertygad om att behovet av direkta såväl person- som godstrafikförbindelser mellan Sverige och Västtyskland i framtiden kommer att bli betydande.

Enligt min personliga uppfattning framstår det därför som ett mycket viktigt önskemål att under alla förhållanden söka i tid få fram en färja, som är väl ägnad att trafikera en route mellan

Trelleborg och lämplig västtysk östersjöhamn. Jag anser det alltså synnerligen välbetänkt att i samband med det utredningsarbete rörande vårt lands järnvägsförbindelser söderut, som redan är igångsatt inom järnvägsstyrelsen, det också ingående undersökes, i första hand, vilken möjlighet som finns att här insätta relativt snabbgående kombinerade person- och godsfärjor, och i andra hand, därest alltså det första alternativet visar sig orealiserbart, ett alternativ med en ny färja främst för godstrafikändamål.

Erfarenheten under den tid, som sassnitrouten har funnits till, har väl med all önskvärd tydlighet visat oss, hur utomordentligt värdefulla för vårt land dessa direkta färjeförbindelser mellan Sverige och Tyskland har varit, och för min del kan jag inte tänka mig annat än att de även framdeles skulle vara av mycket stort värde för vårt land, om statsbanorna även då kunde upprätthålla egen färjeförbindelse på denna route från Trelleborg till Västtyskland, alldes oavsett hur resvägarna över Danmark kommer att förändras.

Med vad jag här har anfört har jag alltså närmast velat ge min anslutning till de önskemål och synpunkter, som framförts i de i ämnet väckta motionerna, och självfallet vägar jag också hoppas att dessa önskemål och synpunkter vid det fortsatta utredningsarbetet ägnas all den uppmärksamhet, som de säkerligen är värda.

Att statsutskottet rekommenderar riksdagen att trots innehållet i den motive-ring, utskottet anfört, bevilja de 5 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t har begärt, är väl i och för sig ganska uppseendeväckande, men det vittnar, såvitt jag förstår, om en mycket god respekt för och tilltro till Kungl. Maj:ts omdöme, och jag har inte på den punkten någon som helst erinran att göra.

Men å andra sidan vill jag också ha sagt, att så utomordentligt oklart som läget i dag uppenbarligen är — om man skall döma av vad som hänt under senaste månaderna och av de uttalanden som under hand gjorts från järnvägssty-

Ang. en färjeförbindelse Sverige—Västtyskland.

relsens sida — är det nog synnerligen välbetänkt av statsutskottet, när det till detta anslagsbeviljande har fogat den förutsättningen, att inga pengar får lyftas, förrän den nya utredningen blivit fullbordad och riksdagen fått tillfälle att ta del av dess resultat och då också fått höra vad Kungl. Maj:t vill i denna sak. Vi har ju i dag inte någon som helst kännedom om vilken inställning som Kungl. Maj:t — i varje fall officiellt — intager i anledning av järnvägsstyrelsens senaste underhandsbesked till utskottet.

Jag har bara velat framhålla dessa synpunkter, herr talman, och skall inte på denna punkt ställa något yrkande.

Herr DE GEER (fp): Herr talman! Jag vill med några ord beröra denna fråga näringslivet ytterst viktiga fråga, och det är framför allt ur fyra olika synpunkter som jag vill betrakta den.

Den första synpunkten hänför sig till vår historiska erfarenhet av den gamla routen Sassnitz—Trelleborg. Denna har under flera decennier varit utomordentligt värdefull för våra ekonomiska och ständigt växande ekonomiska förbindelser med Förkrigstyskland.

Den andra synpunkten är, att vi väl antagligen under en tid, vars längd vi icke kan förutse, måste räkna med ett delat Tyskland, därvid vi visserligen har allt intresse av ekonomiska förbindelser även med Östtyskland, vilka dock av naturliga skäl måste bli avsevärt begränsade i jämförelse med de ekonomiska förbindelserna med Västtyskland och dess starkt utvecklade industri.

Den tredje synpunkten är, att vi ju nu måste räkna med att Västtyskland inom en nära framtid återtar sin plats såsom ledande stormakt såväl ekonomiskt som politiskt och att det därför är av stor betydelse för svenskt näringsliv att alljämt ha mycket goda förbindelser med den kanske främsta kunden när det gäller avsättning för våra produkter för framtiden.

Den fjärde synpunkten är, att jag anser det vara förenat med stora risker

att härvid räkna för mycket på Danmark och på att hela vår förbindelse med Tyskland och kontinenten skall gå över Danmark. Visserligen har här framförts en hel del planer på att förbättra dessa förbindelser, men det är ännu så länge bara fråga om ganska lösliga projekt.

Vad nu angår utskottsutlåtandet kan man ju framhålla, att de medel, som ställs till förfogande för ändamålet, är för små för att det skall kunna göras någonting effektivt, men för stora för att det inte skall göras någonting alls. Såsom den föregående talaren, herr Lundqvist, betonade, är utskottsutlåtandet oklart, och jag vill härvid framhålla att vi ur riksdagens och näringslivets synpunkter hoppas att varken statens järnvägar eller Kungl. Maj:t vidtar några definitiva åtgärder på detta område, förrän riksdagen ånyo får tillfälle att yttra sig.

Jag tror härvid att man kan hävda, att det inte är tillräckligt eller tillrädligt för vårt land att endast anlägga järnvägs-ekonomiska synpunkter på denna vitala fråga. Skall vi få en verkligt effektiv färjeförbindelse över de längre sjösträckor, som det här är fråga om, måste vi ha snabbgående färjor. Från SJ:s sida har framhållits, att detta inte är möjligt att lösa ekonomiskt, därför att dessa skulle bli alldeles för dyra. Jag vill erinra, att en hel del av de svenska rederierna på sista tiden har gått in för att bygga lastfartyg, som kan prestera en fart av upp till 21 knop, och jag anser att det är önskvärt att vi, även om det ställer sig dyrt, med tanke på framtiden dryfta ett sådant alternativ även för de kommande färjeförbindelserna västerut. Endast då kan såväl person- som gods- trafikfrågan lösas effektivt, och det är önskvärt att båda kan lösas på en gång. Skulle detta inte visa sig möjligt, får man som ett sista, men inte önskvärt alternativ inrikta sig på att tills vidare tillgodose behovet av endast godstrafik.

I likhet med den föregående talaren vill jag inte ställa något yrkande, men jag förutsätter att hänsyn tages till de här framförda synpunkterna, innan SJ

Ang. en färjeförbindelse Sverige—Västtyskland.

eller Kungl. Maj:t träffar något avgörande, så att riksdagen sålunda ånyo får tillfälle att granska frågan.

Herr **HERLITZ** (h): Herr talman! I denna trafikfråga vågar jag inte ha några som helst egna meningar. Vid läsningen av denna punkt i statsutskottets utlåtande har jag emellertid gjort den reflexionen, att riksdagen haft anledning att för några månader sedan ta ståndpunkt till en stor trafikfråga, som är nära besläktad med och sammanhängande med den föreliggande, nämligen frågan om en trafikförbindelse över eller under Öresund.

Kammaren erinrar sig säkert, att riksdagen därom i höstas avlät en skrivelse till Kungl. Maj:t, och kammaren har säkert dessutom kännedom om att Nordiska rådet vid sitt möte för en månad sedan hemställde, att regeringarna i Sverige och Danmark skulle vidtaga förberedande undersökningar till belysning av de allmänna ekonomiska och trafikala förutsättningarna för en sådan förbindelse.

Det har frapperat mig en liten smula att i utskottets ganska långa resonemang detta spörsmål, såvitt jag kunnat se, inte på något vis framskymtar. Jag är fullkomligt på det klara med att det är ett spörsmål på lång sikt — det är inte någonting, som kan realiserats det ena eller det andra året, utan det är fråga om årtionden, innan det kan bli realiserat. Jag hade emellertid väntat, att denna tanke åtminstone skulle spela in här på något vis. Men jag är förvissad om, fastän det inte av utskottet har utsagts med klara verba, att det ändå varit för utskottet en självklar förutsättning, att Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t vidtar åtgärder med anledning av det riksdagens beslut, som nu skall fattas, gör detta med beaktande tillika och på samma gång av de önskemål, som riksdagen har uttalat i den större frågan, och med beaktande av hur de måhända kan påverka denna fråga. Jag vet ju inte, hur de kan påverka den. Jag kan inte bedöma, huruvida utsikterna att åstadkom-

ma en förbindelse genom Danmark kan utgöra skäl nog att slopa tankarna på direkt förbindelse från Trelleborg till Tyskland. Jag vill som sagt i dessa sakfrågor inte uttala någon som helst mening. Jag har bara velat uttala den förvissningen, att utskottet har förutsatt ett bedömande av sakerna i deras sammanhang.

Jag vågar tillika tro, närmast med anledning av ett resonemang, som förekommer på s. 35 i utskottets utlåtande, att utskottet inte har resonerat som så, att den omständigheten att till äventyrs en linje från Trelleborg till Västtyskland kan vara ägnad att »på ett framgångsrikt sätt konkurrera» med direkttrouten över Danmark, är skäl nog för att hålla på en sådan färjelinje.

Jag har så mycket större anledning att förmoda, att utskottet har velat ha sakerna sedda i deras sammanhang, som jag kan konstatera, att av de ledamöter i statsutskottet, som har deltagit i detta ärendes behandling och som står bakom utskottets förslag, är det fyra, som tillika står bakom Nordiska rådets rekommendation angående öresundsförbindelsen.

Herr **ANDERSSON, KARL** (s): Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga på denna punkt utöver vad som redan sagts, och jag har inte någon anledning att på något sätt polemisera mot vare sig herr Lundqvist eller herr Herlitz. Det enda, som kunde föranleda mig att säga några ord, var vad herr De Geer anförde. Han ville göra gällande dels att utskottets utlåtande var oklart — det kan jag hålla med om — och dels att man inte behövde räkna så mycket med dansk genomgångstrafik.

Att utskottets utlåtande är oklart, botten givetvis i att hela denna fråga för dagen är mycket oklar. Ingen vet något med bestämdhet om vad som skall kunna göras inom den närmaste framtiden och ännu mindre inom en längre bort belägen tidpunkt. Läget är oklart, och det finns i dag alltså egentligen inte några lösningar att ta på. Utskottet har således inte kunnat komma längre än det

Ang. en färjeförbindelse Sverige—Västtyskland.

gjort, när det har sagt, att utskottet inte vill motsätta sig att 5 miljoner kronor anvisas för att en beställning på en färja skall kunna utläggas, men hur denna färja skall vara beskaffad och hur den skall se ut, har utskottet inte nu på grundval av föreliggande uppgifter i ärendet kunnat ta någon ställning till.

Sedan vill jag bara göra ett litet påpekande med anledning av herr De Geers yttrande. Man får väl ändå kanske räkna något med Danmark och dansk genomgångstrafik, och man får väl göra detta icke minst därför att vi ju ändå ganska nyligen har talat litet om en bro över Öresund. Vi har den i tankarna, och om vi räknar med att den skall ligga där färdig inom t. ex. tio år, måste vi givetvis samtidigt räkna med en landtrafik över Själland, d. v. s. vi kan inte bortse från detta och bara bygga på sjötrafiken. Att, såsom motionärerna önskat, nu omedelbart gå in för snabbgående färjor för att uppta trafiken på Västtyskland hade givetvis varit bra, om vi kunde ha fått dessa färjor levererade omgående. Men det gäller för det första en mycket stor investering, och det är, för det andra, att märka, att även om dessa färjor skulle bli byggda för hög fart, låt oss säga 20 knops fart, kunde de ändå inte på dessa långa avstånd konkurrera med järnvägs-trafiken, om denna kommer att anordnas så som danskarna planerat. Jag vill erinra om att ett fartyg, som gör 20 knops fart, vilket är en betydande fart på vattnet och låter ganska bra, dock inte motsvarar en större hastighet än 37 kilometer i timmen, vilket är en ganska låg hastighet i jämförelse med ett snälltågs. Någon konkurrens med en järnvägs-linje från Köpenhamn över Rödby till Västtyskland kan således inte heller dessa färjor uppta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WEHTJE (h): Herr talman! Det ganska ljumma intresse, som utskottet visat för denna fråga, ger mig anledning att säga några ord. Jag gör det också i

anslutning till en i denna fråga väckt motion.

Det förhållandet, att man här rör sig på ganska osäkra områden och med komplicerade frågor, kan ju inte utgöra något skäl för att man skall ställa sig avvaktande, utan tvärtom menar jag, att ju svårare en fråga av denna stora vikt och betydelse är att bringa klarhet i, dess större anledning finns det att ta sig an den med energi. Det rör sig dock här om förbindelsen med det land i Europa, med vilket vi har det livligaste handelsutbytet. Under 1950 uppgick varuutbytet med Västtyskland, export och import sammanlagda, till 1 357 miljoner kronor, för 1951 till 2 144 miljoner kronor, och 1952 hade det stigit med ytterligare 400 miljoner kronor till 2 535 miljoner kronor. Det är ju uppenbart, att det är av utomordentlig betydelse för vårt land att ha goda kommunikationer och transportmöjligheter med ett land som för vår utrikeshandel och för vår försörjning spelar denna stora roll. Detta understrykes ju också av järnvägsstyrelsen. I det av statsutskottet refererade uttalandet från järnvägsstyrelsen anges det först vilka möjligheter som föreligger för att upprätthålla en bekväm pesonförbindelse med Västtyskland färjledes direkt från Trelleborg, och sedan sägs det: »Beträffande godstrafiken synas enligt järnvägsstyrelsens uppfattning goda skäl föreligga att upprätthålla en färjeled vid sidan om transportvägen genom Danmark, om konkurrenskraftiga fraktsatser kunna bjudas på en sådan led. Man skulle härigenom få en säker fraktregulator och torde även kunna räkna med snabbare godstransporter, enär en landsgräns och en sjöled skulle undvikas.» Jag förmenar att man bör ta fasta på detta uttalande. Det överensstämmer helt med min uppfattning.

Vidare framgår det av handlingarna från fjolårets riksdag, hurudana förhållandena äro. Järnvägsstyrelsen och departementschefen säger ifrån, att de färjor, som nu står till förfogande, är de gamla färjorna Drottning Viktoria och Gustaf V, anskaffade för Trelleborg—Sassnitzleden. De är över 40 år gamla,

Ang. en färjeförbindelse Sverige—Västtyskland.

och underhållskostnaderna är relativt höga. Frågan är vad man skall kunna göra med dessa färjor. Det föreligger ett förslag att inrätta dem för annan drift, så att de mycket höga bränslekostnaderna kan nedbringas. Man har också ifrågasatt, att de skulle kunna genomgripande repareras, så att deras livslängd skulle kunna ökas med ca 10 år. Dessa viktiga transportmedel befinner sig alltså i ett ganska sorgligt skick.

Jag kan inte förstå annat än att det är en mycket angelägen uppgift, att man ser över vad som kan göras för att få en direkt trafikförbindelse i varje fall för gods men eventuellt också för viss persontransport från Sverige, närmast från Trelleborg, där vi ju redan har anordningar för sådan trafik, direkt till Västtyskland. Jag skulle med dessa ord vilja uttala en förhoppning om att trots det relativt svala intresse, som visas i statsutskottets utlåtande, järnvägsstyrelsen och kommunikationsministern dock tar sig an denna fråga på sådant sätt, att man snarast kan få fram förslag till nyanskaffning av den erforderliga färjematerielen.

Man har ju också tänkt på att denna färja skulle kunna byggas och utrustas så, att den kunde användas som reservfärja på leden Malmö—Köpenhamn. Där finns nämligen ingen reservfärja, och om det skulle uppstå några hinder för trafiken till Västtyskland, så finns det, efter vad jag förstår, ett behov av denna färja för Malmö—Köpenhamns-leden, som, även det, behöver fyllas.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Herr SVENSSON (s): Herr talman! Man måste livligt beklaga, att det inte har lyckats att lösa de mycket viktiga trafikproblem som har dragits upp i dessa motioner. Vi har ju under årens lopp fått uppleva, hur utvecklingen har gått därhän att man kunnat förvänta, att frågan om bro eller tunnel skulle få en lösning.

Under den tid då vi har utrett denna mycket viktiga fråga, har vi kunnat konstatera, att allt har blivit dyrare och

dyrare, och i dag måste vi väl säga, att kostnaderna för att bygga en bro eller tunnel är så stora, att de knappast är överkomliga. Det har glatt mig mycket att Nordiska rådet har tagit upp denna fråga, och jag hoppas att den framstöt som därmed är gjord skall medverka till att denna fråga om bro eller tunnel kommit något närmare sin lösning.

Jag har fäst mig vid en passus i statsutskottets skrivning som jag också gärna vill understryka. Med utgångspunkt från att det ännu, trots allt intresse för bro eller tunnel, naturligtvis ändå dröjer många år, innan frågan blir löst, får man göra vad som är möjligt för att snarast lätta något på trafikförbindelserna. Därvidlag tycker jag att utskottet har funnit en god väg, när utskottet i detta fall rekommenderar, att man, om det skall bli nya färjor, i första hand bör tänka på nya lastfärjor. Statistiken över antalet bilar som skall fraktas över Öresund visar en fantastisk stegring. Väntetiderna äro långa vid vissa tillfällen för dessa bilägare, och i den mån det kan bli en förbättring på denna punkt kommer det även att högst väsentligt underlätta persontrafiken. Samma är förhållandet med den övriga lasttrafik, som sammanhänger med våra tågförbindelser — antalet vagnar som skall sköta transporterna växer med varje år.

Jag skulle med detta, herr talman, endast i all korthet vilja understryka vikten av att någonting sker till förbättring av trafikförbindelserna. Jag skulle tro att den av statsutskottet förordade lastfärjan är vad som närmast skulle behövas för att lätta på trycket i vissa delar av den trafik, som nu går över Öresund och Östersjön.

Herr BERGH (h): Herr talman! I likhet med de övriga talarna hyser jag givetvis starkt intresse för att vi skall få bättre förbindelser med kontinenten. Icke desto mindre har jag för min del ansett att det förslag som riksdagen nu inbjudes att anta egentligen kan anses inte så mycket innebära ett ändamålsbetonat anslag som en finansfullmakt.

Ang. en färjeförbindelse Sverige—Västtyskland.

Att jag har fogat en blank reservation till denna punkt hänger närmast samman med att jag inte riktigt kan inse, att statsutskottet i detta avseende har följt den goda riksdagstraditionen att innan ett anslag beviljas skall medlens användning vara fullt klarlagd.

Så är ju inte fallet här. Herr Lundqvist påpekade, att de förutsättningar under vilka regeringen begärde detta anslag knappast längre kan anses föreligga. I varje fall har läget förskjutits så till vida att nya synpunkter har kommit in och att hela frågan måste tas under omprövning. Vi vet egentligen inte mera än att vi anvisar fem miljoner kronor till en färja. Om det blir en godsfärja, en personfärja eller en kombination, vet vi inte. Vi känner inte heller färjleden. Jag menar, att dessa vaga ändamålsbestämningar inte är sådana, som riksdagen brukar begära innan den anvisar pengar.

Nu förstår jag mycket väl, inte minst av herr Wehtjes inlägg, att här kan det ligga fara i dröjsmål, och fördens skull har man velat ställa pengar till Kungl. Maj:ts förfogande, så att någonting kan göras så snart denna utredning är klar. Jag godtar själva syftet.

Det finns i statsutskottets utlåtande ett litet rudiment, som förmodligen avser att bevара riksdagens traditionella rätt till ändamålsbestämning. Där säges nämligen att sedan ett slutligt klarläggande av frågan skett förutsättes det att ärendet redovisas inför riksdagen. Frågan är vad man skall lägga in i begreppet »redovisas». Jag vill inte däri lägga in så litet som att utvecklingen blir den, att när järnvägsstyrelsen gjort en utredning och Kungl. Maj:t fattat ett beslut, anmäler Kungl. Maj:t till riksdagen, att så och så har pengarna använts. Jag tror att man inte skall lägga in den betydelsen i begreppet redovisning i detta fall, utan skall vi efter en som jag tror nödvändig riksdagssed hålla på att innan riksdagen beviljar medel skall den precis veta vad de skall användas till, då bör nog uttrycket »redovisas» i detta sammanhang tolkas på det sättet, att riksdagen skall få ett avgörande ord med

i laget om hur dessa fem miljoner kronor skall användas.

Det är för att uttala detta önskemål som jag har begärt ordet.

Herr DE GEER (fp): Gentemot utskottets talesman vill jag framhålla att jag icke uteslutit tanken på en linje över Danmark, men som tidigare anser jag att man skall ha två pilar på sin båge så att man kan skjuta med den ena eller den andra eller helst med båda, som vi gjorde före kriget. Största vikten tillmäter jag då vår egen linje. I likhet med andra talare här ställer jag mig ganska skeptisk till realiserbarheten av den s. k. fågelvägslinjen, som ju förutsätter två långa järnvägsbroar till en kostnad av flera hundra miljoner kronor eller också en tunnel under Öresund. Vi har även på det yttersta av dessa dagar fått andra projekt, nämligen att helt och hållet torrlägga Öresund. Sådana fantastiska förslag tycker jag inte att vi skall ta hänsyn till när det gäller att bedöma en i så hög grad aktuell fråga som denna.

Vid underhandlingar med våra vänner danskarna, som ju är ganska drivna affärsmän, gäller det nog att ha olika alternativ; det räcker inte att endast komma med planer, ty det fäster de sig inte vid, utan det måste vara konkret handling. Jag vill betona att utskottets utlåtandet här innebär ett första ehuru ganska osäkert steg till konkret handling. Det är dock ett steg vilket jag hoppas vi kan ta mera definitivt när frågan kommer åter till nästa års riksdag.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! När jag nu blandar mig i denna debatt är det närmast för att klara ut den fråga som aktualiserats genom herrar Herlitz' och De Geers anföranden här.

Beträffande sammankopplingen av den nya tåg färjan med öresundsbron vill jag säga att det väl ändå inte finns något som helst samband. Även om vi skulle få en öresundsbro, kommer vi med den ändå bara över till Själland, och det är

Anslag till förvärv av billinjer.

ju hoppet vidare till kontinenten över mycket besvärligare vatten som hela diskussionen gäller. Här har Sverige sedan gammalt upprätthållit egna färjeförbindelser över Östersjön. Vi är nu bortmotate från Sassnitz som har varit den traditionella anknätningsorten. Vi har förbindelse över Warnemünde, hur länge vet jag inte, och frågan gäller här om vi skall ha en självständig förbindelse till västtysk hamn. En sådan förbindelse skall vi få i sommar, och kärnan i den riksdagsfråga som skall avgöras är väl hur en färja skall se ut i framtiden. Därför vill jag säga herr Bergh att vad vi här begär anslag till är en tågfärja. Det tycks alla vara eniga om. Vad som icke är alldeles klart är väl typen, farten, men jag föreställer mig att ändamålet ändå är alldeles klart angivet i uttrycket »tågfärja». De utredningar som pågår inom SJ har ju nödvändiggjorts av den nya situation som har uppkommit sedan vi har blivit bortmotate från Sassnitz. Var och en som känner till förhållandena här kan sätta sig ned och räkna ut hur lång tid det tar att på en färja frakta bilar eller järnvägsvagnar från Trelleborg till någon västtysk lämplig hamn, Travemünde eller Grossenbrode. Man finner då att med det färjmaterial vi nu har tar det så lång tid att vägarna över Danmark ger oss större möjligheter.

Den stora fråga som vi har att försöka besvara här, om vi kan se in i framtiden och bedöma vad som kommer att ske, är om vi genom snabbgående färjor kan konkurrera tidsmässigt med de traditionella vägar som nu finns över Danmark eller de nya vägar som eventuellt kan uppstå om man löser frågan om Rödby—Femern-linjen. SJ förhandlar ständigt med danska och tyska myndigheter om detta, och jag har haft samtal med den västtyske kommunikationsministern om det här problemet. Överläggningarna måste fortsätta. Det är alltså, som herr Lundqvist säger, fortfarande oklart. Statsutskottet har ju självt varit i förbindelse med SJ, och jag för min del har ingenting att invända mot den uppläggning som statsutskottet ger den

na fråga. Det har hänt åtskilligt sedan propositionen framlades, och det har statsutskottet kunnat ta hänsyn till, vilket jag inte kunde i januari. Diskussionerna pågår, och så småningom kommer det kanske att klarna.

Jag kan inte se att riksdagen genom att besluta detta anslag frångår traditionen att fullständigt ha klart för sig vad det är fråga om. Det är under alla förhållanden fråga om en tågfärja.

Herr **HERLITZ** (h): Herr talman! Kommunikationsministern ville skjuta undan den s. k. öresundsfrågan ur dagens bild med den motiveringen att den i alla fall bara rörde sig om en förbindelse mellan Sverige och Själland, och att kärnpunkten i frågan är att komma vidare, komma till Tyskland. Jag vill i anledning därav erinra om att då den svenska riksdagen i höstas intresserade sig för frågan om öresundsförbindelsen, så framgick det med all tydlighet att förutsättningen för det intresset var, att öresundsförbindelsen kompletterades med förbättrade förbindelser fram till kontinenten efter fugleflugtliniens program eller efter någon annan linje. Därför har i alla resonemang om öresundsfrågan möjligheten att förverkliga dessa förbättrade förbindelser mellan Danmark och kontinenten spelat en framträdande roll. Jag deltog inte i enskildheter vid behandlingen i Köpenhamn av denna fråga, men jag har ett intryck av att man nu också har börjat ta upp den saken på fullt allvar i Danmark. Man har där tyckt sig finna vissa möjligheter att förverkliga vad som för oss var en förutsättning för intresset för öresundsförbindelsen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 21.

Anslag till förvärv av billinjer.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

Anslag till förvärv av billinjer.

I. med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag för budgetåret 1953/54 anvisa följande investeringsanslag, nämligen

a) Garage- och verkstadsbyggnader 3 000 000 kronor,

b) Anskaffning av bilmateriel 10 500 000 kronor;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 122 och II: 179 samt I: 229 och II: 330, förstnämnda båda motioner i vad de avsåge förevarande anslag, till Förvärv av billinjer för budgetåret 1953/54 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 122 av herr *Bergh* m. fl. och II: 179 av herr *Cassel* m. fl. hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag å 3 miljoner kronor till förvärv av billinjer åt statens järnvägar.

I de likalydande motionerna I: 229 av herr *Axel Andersson* m. fl. och II: 330 av fru *Sandström* m. fl. hade likaledes hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag å 3 miljoner kronor till förvärv av billinjer åt statens järnvägar.

Reservationer hade avgivits

a) av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Bergh*, *Axel Andersson*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Ståhl*, *Svensson* i *Ljungkile* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herr *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 122 och II: 179 samt I: 229 och II: 330, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till förvärv av billinjer;

b) av herr *Gustaf Karlsson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr BERGH (h): Herr talman! I den reservation som är fogad vid denna punkt föreslås avslag på Kungl. Maj:ts

proposition i vad den avser ett anslag på 3 miljoner kronor till förvärv av billinjer för statens järnvägars räkning.

En sådan reservation har avgivits flera år å rad, och den partigrupp jag tillhör har år efter år motsatt sig att statens järnvägar skulle få pengar till detta ändamål. När vi nu från vår grupp och folkpartigruppens sida återkommer med en reservation av samma innebörd är det därför att skälen enligt vår mening i år är lika goda som de varit tidigare.

För min del ber jag att få framhålla det enligt min uppfattning mest väsentliga argumentet i detta sammanhang. Det förefaller mig som om man bör bedöma den här frågan mot bakgrunden av två ting: för det första att vi har begränsade möjligheter att ställa investeringsanslag till statens järnvägars förfogande, och för det andra att det fortfarande råder brist på goda kommunikationer här i landet. Under sådana förhållanden synes det vara alldeles naturligt att de medel, som riksdagen anvisar åt järnvägsstyrelsen, bör användas till de mest angelägna önskemålen. Och till det mest angelägna räknar jag för min del att man upprätthåller de anordningar man har och att man förbättrar kommunikationsmöjligheterna för allmänheten, så att trafikföretag skapas, där sådana inte finns. Detta är ju någonting helt annat än att järnvägsstyrelsen lägger sig till med trafikföretag som allredan finns. Där har ju allmänheten tillgång till trafikmedel. Men så länge det är brist på trafikmedel, så länge det finns befogade önskemål om nya anordningar, förefaller det mig vara mindre angeläget, att statens järnvägar blir ägare till och driver trafikföretag som redan finns. Såvitt jag begriper måste det vara ett allmänhetens intresse — och borde följaktligen också vara statens järnvägars — att sörja för bättre trafikförhållanden där trafikmedel saknas. Detta är, herr talman, enligt min mening det väsentligaste argument man kan anföra till stöd för vår reservation.

Så länge vi har begränsade ekonomiska resurser och så länge det finns

Anslag till förvärv av billinjer.

bygder som saknar busslinjer och tillfredsställande järnvägsförbindelser, bör järnvägsstyrelsen inrikta sina ansträngningar på att bota de bristerna, medan det som sagt är mindre angeläget att lägga sig till med trafikföretag som redan finns. På ett sådant överflyttande av äganderätten kan allmänheten möjligen vinna en något bättre service, men också detta är i många fall ovisst, och i varje fall leder det inte till att några nya trafikföretag skapas, vilket såvitt jag förstår är det väsentliga i detta sammanhang.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF (s): Herr talman! Jag har vid denna punkt fogat en blank reservation. Den innebär inte att jag vill solidarisera mig med de övriga reservanterna eller med vad den föregående talaren har anfört, åtminstone inte principiellt. Jag har genom min blanka reservation velat framhäva några synpunkter av lokal karaktär. Jag vågar göra det, därför att de lokalspörsmål, som nu har blivit aktuella i det län som jag representerar, också kan ha en viss principiell innebörd.

Det är fråga om viss omläggning av trafiken på norra delen av bohusbanan och på lysekilsbanan. Den nye distriktschefen förordar snabbgående tåg, som skall gå förbi vissa stationer. Det kan nog i och för sig vara riktigt; han strävar efter kortare restider. Så vill han sätta in bussar som går längs järnvägen och samlar upp trafikanterna. Nu förhåller det sig ju så, att om man kombinerar en resa på tåg och buss, gäller järnvägens taxor och tariffer. Men genom denna omläggning blir en hel del människor urståndsatta att resa med järnvägen. De har förut med tåg kunnat resa till grannorterna och grannkommunerna, men blir nu hänvisade utslutande till bussar, vilket leder till högre kostnader. Detta förhållande är ganska beklagligt, eftersom rätt många

har sin arbetsplats på andra orter. Dessa människor kan nu inte använda tågen utan får, genom att de måste färdas med buss, vidkännas ökade kostnader för att komma till arbetsplatsen.

Jag är fullt på det klara med, herr talman, att varken kommunikationsministern eller — ännu mindre — riksdagen kan sitta och knäpa med tidtabeller och sådana här lokala trafikproblem. Men jag vill ändå ta upp spörsmålet här och vädja till kommunikationsministern att följa denna utveckling som jag vet inte är alldeles enastående för de nu omnämnda bandelarna. Jag vet att man på vissa andra håll i landet har gjort på samma sätt. Man strävar numera ofta efter att komma ifrån järnvägen. Förr ville man så mycket som möjligt föra över trafiken till järnvägen. Men nu skall man i stället belasta landsvägarna, man skall köpa bensin, olja och gummi utifrån, fastän vi får allt större tillgång på inhemsk drivkraft. För en lekman framstår detta som litet underligt, särskilt som förbättringarna för långresenärerna medför ökade kostnader för den bofasta befolkningen, framför allt i glesare bebyggda områden.

Det är dessa principiella spörsmål jag vill fästa uppmärksamheten på här, då jag ser att kommunikationsministern är närvarande. Jag anser nämligen, att vi måste vara järnvägsledningen tacksamma för att den följer med i utvecklingen och söker hålla järnvägen så konkurrenskraftig som möjligt gentemot andra trafikleder, så att det allmänna inte förlorar alltför mycket på järnvägstrafiken, men å andra sidan måste jag bestämt säga, att de förbättringar som man strävar efter inte får ske på bekostnad av den bofasta befolkningens intressen. Man strävar efter att göra det bekvämt för badgäster och för alla andra utom för dem som bo på platserna. De får det dyrare och stundom också sämre. Detta har man alltmera börjat reagera emot ute i landet. Saken blir aktuell överallt där sådana problem dyker upp. Det är således av vikt, att vi följer detta spörsmål, och jag har inget annat ärend, herr talman, än att till kommunika-

tionsministern rikta en vädjan om att följa utvecklingen.

När det gäller de aktuella fallen där uppe i norra Bohuslän och på lysekilsbanan, får man vänta och se hur det blir, men jag är tämligen övertygad om att vi måste vädja till kommunikationsministern om hjälp att få en ändring, om det visar sig, att den nya ordningen medför de olägenheter som vi nu befarar.

Till sist skall jag också säga ett par ord om inlösen av privata busslinjer. En enskild arbetar upp en busslinje, och när den har nått en viss omfattning, tycker statens järnvägar att den kan inrangeras i trafiksystemet. Jag har i princip ingenting emot detta. Jag vill bara säga att jag tror, att det ur rättvisesynpunkt också är skäligt att man vid dylika övertaganden ser till att det inte blir någon försämring i den service som den enskilde givit och att man också är beredd vid övertagandet att ge skälig ersättning för den goodwill som skapats genom den enskilde för busslinjen.

Herr talman, jag har inget yrkande.

Herr SPETZ (fp): Herr talman! Vid denna punkt har det årligen under senare tid förekommit debatt. Jag skulle tro att denna debatt har uppkommit inte så mycket på grund av att oppositionen har någon aversion emot statens järnvägar i och för sig, utan snarare i viss mån åtminstone på grund av en reaktion, dels emot yttringarna av statens järnvägars aptit på bil- och busslinjer och dels mot de metoder som statens järnvägar använder vid övertagandet av enskilda busslinjer.

När denna fråga tidigare har debatterats här i kammaren, har ifrån utskottsmajoritetens sida och ifrån statens järnvägar närstående håll gjorts gällande, att något tvång inte utövats ifrån statens järnvägars sida. Det skulle i stället ligga så till att vederbörande linjeföretag kommer till statens järnvägar och anhåller om att statens järnvägar skall lösa till sig företaget.

Tyvärn förhåller det sig ofta tvärtom. Jag träffade strax före jul en järnvägs-

anslag till förvärv av billinjer. tjänsteman från nordvästra Skåne. För att det inte skall uppstå några misstankar vill jag genast säga, att han inte är ledamot av denna kammare och över huvud taget inte ledamot av riksdagen. Han sade som sin personliga mening i fråga om statens järnvägars övertagande av vissa busslinjer intill Åstorp, att det var, som han uttryckte sig, »kniven på strupen». Jag har ingen anledning tro att det låg någon större överdrift i den karakteristiken, ty jag har haft anledning att på rätt nära håll följa en liknande fråga ifrån min hembygd. Herr Gustaf Karlsson snuddade vid den frågan, men jag skall be, herr talman, att i korthet få relatera förhållandena.

Ortsbefolkningen i en av norra Bohusläns större landskommuner riktade för fem år sedan en hemställan till statens järnvägar om upptagande av en busslinje mellan Rabbalshede järnvägsstation och kustsamhällena, varibland Hamburgsund är det största och Heestrand slutpunkten. Sedan statens järnvägar undersökt trafikunderlaget, vägrade man tillmötesgå ortbefolkningen med den motiveringen, att linjen inte kunde bli räntabel. Jag tror att järnvägsstyrelsens beräkningar därvidlag var riktiga. Ortsbefolkningen förmådde emellertid en enskild person att ta risken att öppna denna busslinje. Han började så vackert med en buss och har för närvarande fyra bussar, om jag minns rätt, därav en modern turistbuss, som han använder för beställningstrafik. Hans inkomst ligger ungefär i nivå med vad statens järnvägar betalar en av sina chaufförer, vilket bestyrker, skulle jag tro, att statens järnvägars beräkning rörande räntabiliteten var riktig, ty det är alldeles uppenbart att ett enskilt företag — det säger utskottet också — kan drivas med betydligt mindre omkostnader än vad statens järnvägar har. Detta bussföretag var beroende av trafikunderlaget i skärgårdssamhällena. För att gardera sig mot en minskning av trafikunderlaget begärde den här mannen koncession för en linje på kustvägen från Fjällbacka mot Hallindens station på lysekilsbanan. Denna koncessionsansökan blev vi-

Anslag till förvärv av billinjer.

lande hos länsstyrelsen på grund av att vissa delar av vägsträckan var i så dåligt skick att vägförvaltningen där inte ville tillåta busstrafik. När vägsträckan var iordningställd år 1951 begärde statens järnvägar hos Kungl. Maj:t att få öppna en busslinje på sträckan Fjällbacka—Hallinden. Vad det skulle betyda för ortsbefolkningen och ägaren av den enskilda billinjen ligger i öppen dag. Hänsyn till parlamentarisk ordning hindrar mig från att i ord kläda vad jag tänker om en dylik affärsmässighet från statens järnvägars sida. Harmen över statens järnvägars tilltag var också synnerligen kraftig bland ortsbefolkningen. Samtliga myndigheter och korporationer inom kommunen, både ekonomiska och ideella, har enhälligt slutit upp bakom den enskilde företagaren och har uppvaktat såväl länsstyrelsen som chefen för kommunikationsdepartementet.

Länsstyrelsen förklarade i sitt remissvar i anledning av statens järnvägars begäran, att den icke vill motsätta sig statens järnvägars hemställen under förutsättning att en för båda parter godtagbar överenskommelse kan träffas rörande överlåtelse av den enskilda busslinjen samt att statens järnvägar förbinder sig att icke nedlägga förbindelsen mellan Rabbalshede och Heestrand.

På grund av denna reservation av länsstyrelsen upptog statens järnvägar underhandlingar med den enskilde bussägaren. Jag har kunnat följa dessa underhandlingar på ganska nära håll och vågar säga, att det där inte saknats vare sig lockelser eller hot.

Någon överenskommelse har, såvitt jag vet, ännu inte träffats och kommer möjligen aldrig att kunna träffas. Det bud, som statens järnvägar lämnat och som eventuellt kan komma att höjas något, är, om man ser det uteslutande ur statens järnvägars egna ekonomiska synpunkter, ett överbud som, om det antas, kommer att innebära att det investerade kapitalet aldrig kan förräntas. Man kan då fråga sig, vad statens järnvägar kan ha för anledning att lägga sig till med denna linje. Att bussägaren trots allt in-

te vill anta statens järnvägars bud är kanske inte så underligt. På grund av gällande skattelagar måste han ju skatta för hela den bokföringsmässiga vinsten, däribland hela ersättningen för goodwill. Han anser att vad som återstår netto för honom blir för litet för att han med dessa pengar som startkapital skall kunna börja en ny egen verksamhet på något annat område. Han har visserligen blivit erbjuden anställning som chaufför hos statens järnvägar men har inte velat anta det erbjudandet, och jag förstår hans inställning.

Jag kan tyvärr inte värja mig mot misstanken att vad statens järnvägar framför allt vill ha bort i detta fall är beställningstrafiken. Den är en misshaglig konkurrent till statens järnvägar, så länge den enskilda busslinjen till Rabbalshede finns. Det är nästan en ödets ironi att vi vid årets riksdag kommer att få ta ställning till en lagstiftning mot konkurrenshämmande åtgärder, samtidigt som man nu vill ge statens järnvägar monopol inom ett visst område. Ett monopol utövat av statens järnvägar kan enligt min uppfattning inte försvaras, lika litet som något annat monopol.

Jag vill i likhet med den föregående ärade talaren, min länskamrat, vädja till herr kommunikationsministern att i detta fall inte bevilja statens järnvägars begäran. Det finns, som ju redan framhållits, så många områden där statens järnvägar behöver investera kapital och rationalisera, att det inte kan vara någon anledning för SJ att på detta sätt emot trafikanternas önskningar tvinga sig till en rörelse från en person som icke vill lämna den.

Jag hade, herr talman, egentligen också tänkt säga några ord i den andra frågan som här diskuteras, men där kan jag inskränka mig till att helt instämma i de synpunkter som framförts av min kamrat på länsbänken. För att understryka allvaret i de anmärkningar som enligt min uppfattning finns att göra på denna punkt ber jag att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Anslag till förvärv av billinjer.

Herr **HESSELBOM** (s): Herr talman! Herr Bergh anförde att det enligt reservanternas och motionärernas mening finns minst lika goda skäl för deras yrkande i år som tidigare under en följd av år.

Han framhöll bland annat att det av två skäl fanns anledning för riksdagen att här gå emot Kungl. Maj:ts yrkande om ett anslag på 3 miljoner kronor till förvärv av billinjer. Han hävdade särskilt — en synpunkt som även den senaste årade talaren var inne på — att med den nedskärning av investeringarna som statens järnvägar måst underkasta sig under en lång följd av år borde dessa 3 miljoner kronor kunna användas på ett ur statens järnvägars synpunkt fördelaktigare sätt genom att investeringen skedde i järnvägsmateriel i stället för genom förvärv av billinjer. Det är klart att det är en synpunkt som alltid kan diskuteras. Men när vi nu ändå kommit i det läget, att statens järnvägar i viss utsträckning också är ett vägtrafikföretag, måste man naturligtvis söka göra en avvägning av vad man kan ge åt det ena hållet och åt det andra. Ser man detta anslag på 3 miljoner kronor i förhållande till hela anslagsbehovet för statens järnvägar, som rör sig om 311 miljoner kronor, utgör det knappt en procent av det hela och kan därför inte ha någon avgörande betydelse för statens järnvägars möjligheter att öka sina investeringar på andra områden.

Syftet med det anslag, som vi här diskuterar, är enligt mitt sätt att se endast att ge statens järnvägar möjligheter att förvärva billinjer i den utsträckning som är nödvändig och önskvärd, för att SJ, framför allt när det gäller vägtrafiken men även när det gäller järnvägstrafiken, skall få möjligheter att genomföra kostnadsbesparande rationaliseringar. Det är nämligen i första hand fråga om linjer, som ligger inflettade i SJ-nätet och vilkas införlivande med SJ skulle betyda ett bättre utnyttjande av personal och bussmateriel och ett tillgodoseende av trafikanternas önskemål om bättre kommunikationer. Genom dylika

förvärv spar man alltså inte bara pengar till SJ utan tillgodoser också trafikanternas önskemål.

Till herr Bergh vill jag i detta sammanhang säga att statens järnvägar utan tvivel under en lång följd av år har försummat att expandera på detta område, i motsats till de enskilda järnvägarna som under 1920- och 1930-talen kompletterade sina järnvägsnät med mycket omfattande billinjenät. SJ höll praktiskt taget sina fingrar borta från landsvägstrafiken och har därför kommit i den situation, där SJ i dag befinner sig, att sedan de enskilda järnvägarna blivit förstatligade SJ inom dessa järnvägars trafikområden har ett ganska väl utvecklat busslinjenät, under det att inom vissa andra områden man inte har lyckats lösa trafikproblemen på tillfredsställande sätt. Det är ur denna synpunkt endast tacknämligt att man ger SJ denna möjlighet till förvärv av billinjer även i fortsättningen.

Herr Bergh sade sig vilja rekommendera att SJ i stället för att övertaga redan trafikerade linjer skulle öppna nya billinjer och då framför allt i Norrland. Det är ingen som vill bestrida att där finns mycket att göra, och enligt min uppfattning har SJ tidigare försummat att tillgodose trafikbehovet framför allt i de norra landsdelarna. Utan tvivel borde man där redan tidigare ha tagit initiativ och utträttat betydligt mera. Jag kan emellertid aldrig acceptera en ståndpunkt, som kommer att innebära att man skall överlåta de starkt trafikerade, »feta bitarna» i södra Sverige åt enskilda företag och låta det allmänna hållas till linjer, där man måste räkna med förlust på verksamheten. Hur kommer det att gå i det långa loppet med statens järnvägars ekonomi, om man skall föra en politik, som förbehåller de mycket inkomstbringande linjerna åt enskilda företag, under det att det allmänna får påta sig kostnaderna för andra linjer, som icke bär sig ekonomiskt? Ser man på frågan ur skattebetalarnas synpunkt, kan man ställa sig mycket tveksam till den av herr Bergh rekommenderade framgångslinjen.

Anslag till förvärv av billinjer.

Herr Spetz har ju mycket målande skildrat hurusom statens järnvägar på det här området uppträder såsom en hänsynslöst framgående makt, som med alla medel söker tilltvinga sig företag av de stackars enskilda bussägarna här i landet. Han kunde därvid hänvisa till en anonym järnvägstjänsteman i Skåne, som förklarar att dessa bussaffärer göres upp med »kniven på strupen». Vi har inte haft anledning i statsutskottets fjärde avdelning att i år så mycket diskutera just den synpunkten, då den ventilerades ganska ingående förra året och det av de redogörelser, som därvid lämnades från ansvarigt håll i järnvägsstyrelsen, klart framgick att man använde sig av normala affärsförhandlingar och att det ofta var så — vilket inte kunde bestridas från motionärernas och reservanternas sida — att det var de enskilda bussägarna som själva kom till SJ och utbjöd sina företag. Herr Spetz får ursäkta mig, om jag tror mera på vad en ansvarig byråchef i SJ säger inför statsutskottet, än vad en anonym järnvägstjänsteman i Skåne till äventyrs sagt till herr Spetz.

Herr Spetz' skildring av förhållandena i Bohuslän kan jag inte gå in på, då jag inte är insatt i just denna speciella fråga.

Jag skulle slutligen, herr talman, vilja säga ett par ord med anledning av de synpunkter, som herr Gustaf Karlsson framfört i debatten.

Överflyttningen av persontrafiken från järnväg till landsväg kan utan tvekan i vissa fall vara fullt motiverad dels med hänsyn till att det blir billigare för SJ, och dels med hänsyn till att det ibland också kan innebära fördelar för trafikanterna. Man kan få tätare förbindelser, och man kan tillgodose bygder, som man eljest inte kan tillgodose, därför att järnvägslinjen en gång råkar ligga där den ligger. Men det kan ifrågasättas om inte SJ — särskilt i den landsända, som såväl herr Gustaf Karlsson som jag representerar — har gått litet för långt i detta avseende. Man har nog anledning fråga sig om vederbörande distriktsledning inte här raskar på litet för hastigt, då den försöker att på linje efter linje

överföra persontrafiken till landsvägarna. Jag vill inte påstå att man ännu har gått för långt, men jag ställer mig frågande till om man verkligen är inne på rätt väg.

Jag kan inte undgå att göra den reflexionen, att ett överförande av persontrafiken till landsvägarna i det långa loppet kan medföra konsekvenser för statens järnvägar. Om man vänjer folk att åka på landsvägarna kan det ju tänkas att de fortsätter med det, även när det gäller längre avstånd. Jag tror därför att det är påkallat att man här iakttar en viss försiktighet.

Jag skall, herr talman, sluta med att yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr BERGH (h): Herr talman! Jag tror att det är ganska lätt för herr Hesselbom och mig att finna en gemensam utgångspunkt för vårt resonemang. Den skulle i så fall vara, att statens järnvägar såsom trafikföretag vid sidan av andra har att försöka sörja för så goda förbindelser som möjligt för allmänheten. Jag tror att herr Hesselbom accepterar den huvudsynpunkten, även om han i ett senare avsnitt av sitt anförande reagerade mot tanken att enskilda skulle ha vad han kallar de feta bitarna, medan statens järnvägar skulle bli hänvisade till att ta de mindre lönande linjerna. Jag tror att det är en liten nyans av polemisk beskaffenhet, som han antydde där. Jag tror sålunda att utgångspunkten för resonemanget är gemensam, nämligen den som jag nyss angav.

Men om det är så, vad finns det då ur allmänhetens synpunkt för ett intresse att statens järnvägar lägger sig till med välskötta bil- och busslinjer? Det vinner så vitt jag kan förstå allmänheten ingenting på.

Det föreföll som om herr Hesselbom befarade en invändning på den punkten, när han sade, att förvärvet av privata billinjer framför allt förekom där privata linjer, såsom han uttryckte det, var inflätade i SJ-nätet. Men att göra något nummer av det argumentet är, herr Hes-

Anslag till förvärv av billinjer.

selbom, att polemisera mot det utskottsutlåtande, som bland andra herr Hesselbom står bakom, ty där har utskottet berömt statens järnvägar för att liksom de privata försöka att samordna trafiken, där flera företagare har koncession på de olika sträckorna. Herr Hesselbom får därför ursäkt mig följande slutsats: Om utgångspunkten är densamma, att man här alltså avser att göra det bästa möjliga för allmänheten, har jag litet svårt att finna ett riktigt sammanhang i herr Hesselboms resonemang.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Denna debatt upprepar samma argument som framförts i många liknande årligen återkommande debatter på samma punkt, och det är bara en synpunkt som jag nu skall ta upp, nämligen frågan om vad det finns för anledning just för statens järnvägar att lägga sig till med sådana busslinjer, som är till salu.

Statens järnvägar kan ju inte tvinga de enskilda bussföretagen att avstå från sin verksamhet, utan SJ kan ju endast köpa sådana bussföretag, som den enskilde företagaren vill sälja. SJ köper icke upp alla sådana företag, som det blir erbjudet. SJ köper endast upp företag, som ligger i anslutning till SJ:s järnvägsdrift eller bussdrift. Ett typiskt exempel på detta har ju herr Spetz talat om, när han nämner en privat linje, som har tillkommit i Bohuslän och som ligger precis mitt inne i SJ:s bussområde. SJ behärskar hela norra Bohuslän. Inom detta område finns en eller två enskilda företagare, och förhandlingar pågår för närvarande. SJ har över huvud taget inte några statliga maktmedel bakom sig, när det förhandlar, utan det är här fråga om huruvida vederbörande kan komma överens.

Nu säger man att statens järnvägar på detta sätt kommer att få monopol på bussrörelsen i landet. Ja, men den personbefordran med buss, som vi har här i landet, utgör ju genomgående ett monopol, antingen för SJ eller för enskilda. Har man fått koncession på en linje, be-

härskar man den linjen, och någon konkurrens kan inte förekomma. Vi släpper inte fram två företag på samma linje. Varje koncession är på det sättet ett monopol. När nu de många små företag, som har monopol på sina områden, vill upphöra med sin verksamhet, måste de gå upp i större enheter, och det är ju då fråga uppstår om SJ skall bli ett stort bussföretag eller om man skall låta något av de — det är inte så många — stora bussföretag, som finns och som har trafik över hela landet, få alla dessa trafikområden och bli ett stort privatmonopol. Jag föredrar där absolut SJ före något av de privata företag som nu har trafik över hela landet, och jag kommer för min del att göra allt jag kan för att stödja SJ när det gäller att i konkurrens med stora, privata monopolföretag utvidga SJ:s trafik på landsvägarna.

Herr Spetz och andra har försökt framställa saken så, att SJ mot önskemålen bland trafikanterna ute i landet försöker överta privata busslinjer. Det är ju tvärtom så — jag bortser nu från den fråga, som herr Spetz många gånger har talat med mig om — att inte minst kommunikationsministern ofta blir uppvaktad av folk utifrån bygderna, som hemställer till oss att försöka överta företag. Man menar att SJ sköter trafiken bättre, och man vill i alla händelser ha ett statligt företag. Och jag kan försäkra, att det inte bara är socialdemokratiska kommunalmän som gör sådana uppvaktningar, utan lika ofta kommunalmän både från högern och från folkpartiet.

SJ är ett företag som bedriver inte bara järnvägs- utan också busstrafik. Man kan numera inte skilja mellan bussrörelse och järnvägsdrift. SJ har bland annat vid övertagandet av många enskilda järnvägar blivit innehavare också av dessa företags stora bussrörelser. Därigenom har SJ blivit ett mycket stort bussföretag och även tvingats tänka på att få så helgjutna trafikområden som möjligt. Det återstår fortfarande ganska mycket innan SJ har fått sina linjer rationellt lagda och nått en samordning mellan buss- och järnvägstrafiken. Där-

Anslag till förvärv av billinjer.

för är det anslag, som SJ har begärt och som jag nu hemställer om, egentligen mycket litet. Det borde ha varit större, om man skulle tillmötesgå alla önskemål ute i landet att påskynda SJ:s övertagande av busslinjer.

Jag skall inte nu gå in på den mycket större fråga som herr Gustaf Karlsson i Munkedal här dragit upp. Järnvägsdriften är tyvärr kostsam, och bussdriften ställer sig på korta sträckor oftast mycket billigare. När SJ nu kämpar för att klara sin ekonomi utan hjälp av skattemedel, är det ganska naturligt att man försöker göra besparingar inom lokaltrafiken, och det har man tvingats göra bland annat med hjälp av busstrafik. Herr Gustaf Karlsson i Munkedal vet mycket väl, hur vi genom att lägga ut stora beställningar av rälsbussar försöker bevara järnvägsdriften också när det gäller lokaltrafiken. Men där är bussdriften konkurrenskraftig. Problemet är svårt, och vi vet alla att klagomål förekommer från trafikanternas sida. SJ arbetar emellertid ständigt vidare med dessa problem, och jag tror, herr Gustaf Karlsson, att vi inom sådana delar av landet, där persontrafiken året om inte är så stor, får finna oss i vissa omläggningar, om SJ skall kunna vara ett ekonomiskt bärkraftigt företag. Detta är nog ofrånkomligt, och jag har under den senaste tiden tvingats besluta nedläggande av järnvägsdriften på flera håll i landet och övergång till busstrafik samt andra omläggningar som naturligtvis inte är populära och som ortsbefolkningen inte utan vidare har accepterat. Ändringen har dock varit nödvändig, eftersom förlusterna på järnvägsdriften inom dessa områden varit för stora och SJ:s ekonomi inte tillåter att man på vissa delsträckor gör förluster av sådan storleksordning.

Slutligen vill jag säga till herr Bergh, att jag för min del inte kan acceptera tanken att SJ enbart skall utvidga sin verksamhet i områden där enskilda över huvud taget aldrig har försökt driva trafik. SJ och postverket driver särskilt i glesbebyggda trakter av Norrland en trafik, som får betraktas och betecknas

som kulturlinjer; trafiken bär sig inte, men den är nödvändig för befolkningen. Att SJ uteslutande när det gäller bussrörelsen skulle ägna sig åt sådana ekonomiska linjer som privata företag aldrig har försökt driva, det anser jag fullständigt orimligt. Och jag kan inte förstå hur en riksdagsman — som väl också har anledning att här bevaka statens intressen — över huvud taget kan gå in på sådana tankar.

SJ har som trafikföretag rätt att i konkurrens med enskilda monopolföretag köpa upp busslinjer — det är bara den saken vi hävdar. Vi har sannerligen alla gagn av att det statliga trafikföretaget får möjligheter att bedriva en lönsam verksamhet.

Herr BERGH (h) kort genmäle: Herr talman! Jag måste med ganska stort beklagande konstatera den negativa syn kommunikationsministern tycks ha på SJ:s verksamhet, när han i sitt anförande säger att det inte kan bli tal om att statens järnvägar skall starta busslinjer, där den enskilda företagsamheten inte ens har försökt göra det.

Det är av två skäl jag kallar detta uttalande beklagligt negativt.

Vad beträffar erfarenheterna från den enskilda företagsamheten på området, är det ett erkänt förhållande att busslinjer ofta har börjat under mycket blygsamma villkor, men att driften så småningom blivit räntabel. Jag skulle tro att de möjligheterna kan stå öppna även för statens järnvägar.

Men det andra och i det här sammanhanget väsentliga argumentet är att jag tror att det ur rent nationalekonomisk och allmänt kulturell synpunkt är en alldeles för snäv uppfattning om SJ:s verksamhet, om man i likhet med kommunikationsministern menar att endast den verksamhet som är direkt lönande skall sättas i gång. Det är med ett trafikföretag som SJ liksom t. ex. med flyget på det sättet, att det ekonomiska resultatet avspeglas icke allenast i bokslutet, utan vi får se det ur betydligt vidare synpunkter och betrakta SJ lik-

som andra trafikföretag också såsom incitament till ekonomisk verksamhet. Om man betraktar resultatet ur denna vidare synpunkt, visar sig verksamheten ofta förmånlig.

Jag förmodar att det var litet i hastigheten som kommunikationsministern gjorde sitt uttalande, och det är därför jag omedelbart påtalar det i förhoppning att han skall nyansera sitt uttalande på den punkten.

Herr KARLSSON, GUSTAF (s) kort genmäle: Herr talman! Jag försökte i mitt första anförande förklara, att jag i princip inte hade någonting emot den av järnvägsstyrelsen anförda synpunkten att SJ skall kunna begagna sin konkurrenskraft mot andra, kanske ganska påträngande kommunikationsmedel. Vad jag däremot ånyo vill framhålla i anledning av kommunikationsministerns anförande är att de förmåner för de många, som vinnes genom dessa omläggningar, inte skall betalas av de få, som finns därute, ty de behöver den service, de erhållit hittills. Om SJ inte orkar med det utan att skattemedel måste ställas till förfogande, får man väl ta den saken under omprövning, men man kan inte låta befolkningen få sämre service än de har haft sedan järnvägen kom till.

Jag vill understryka nödvändigheten av att kommunikationsministern beaktar dessa synpunkter och länkar in frågan på rätta spår.

Herr statsrådet ANDERSSON: Jag vill med anledning av herr Berghs anförande säga att jag icke yttrade, att SJ skulle avstå från att gå in på sträckor, där enskilda företag inte startat några linjer. SJ och postverket har, som jag anförde, tvingats att särskilt i Norrland starta sådana kulturlinjer. Skillnaden mellan herr Berghs och min uppfattning är att herr Bergh i sitt första anförande rent ut sade, att SJ skulle koncentrera sig och inte utvidga sin verksamhet annat än på detta särskilda område. Det är det jag vill polemisera mot, eftersom

Anslag till förvärv av billinjer.

det ur SJ:s synpunkt inte kan vara något vettigt linje. SJ tvingas att träda in, där ingen annan åtar sig trafikuppgifter — det vet vi alla — och det måste SJ självfallet även i fortsättningen finna sig i. Men om man har den meningen, skall man väl ändå ge SJ chansen att i de delar av landet, där trafiken kan vara mera lönande än i vissa delar av Norrland, vara med och dela inkomsten av trafiken. Där är skillnaden i uppfattning mellan reservanterna och utskottsmajoriteten och mellan herr Bergh och mig.

Herr HESSELBOM (s): Herr talman! Herr Bergh ansåg att jag polemiserade mot utskottet, när jag var inne på frågan om den nödvändiga samordningen och om införlivandet med SJ av vissa busslinjer, som låg inflätade i eller på ett eller annat sätt var nära anknutna till det av SJ redan ägda busslinjenätet. Det konstateras i utskottsutlåtandet att en viss samordning har kommit till stånd, och man har i vissa fall lyckats få till stånd samtrafik i viss omfattning — i många fall har detta skett på initiativ från SJ:s sida. Men det kan vara skillnad från fall till fall. När det gäller förvärv av busslinjer innebär detta inte bara fördelar för trafikanterna, utan man vinner också en möjlighet att rationalisera SJ:s egen busstrafik genom att såväl bussar som personal utnyttjas på ett mer ekonomiskt sätt, och det var detta jag avsåg att framhålla, när jag framförde dessa synpunkter i mitt första anförande.

Man får alltså bedöma denna fråga från fall till fall. Det är en avsevärd skillnad på sådana fall, där man utan att behöva pruta på kraven på en rationell och ekonomisk verksamhet kan träffa överenskommelser med enskilda företag, och sådana fall, där man inte kan komma till ett ekonomiskt vettigt resultat utan att SJ förvärvar busslinjen som sådan.

Herr LUNDGREN (h): Herr talman! Då kommunikationsministern är närvarande här i kammaren, skall jag be att få

Anslag till förvärv av billinjer.

beröra ett problem, som kanske ligger en smula vid sidan av de frågor, som vi nu debatterar.

Det förhåller sig på det sättet, att vi har två statliga verk, som driver bussrörelse, nämligen postverket och statens järnvägar. Denna anordning har kommit till av rent historiska skäl; postverket hade på sin tid en mycket energisk generaldirektör, Juhlin, som var tekniskt intresserad. Han satte i gång med de första försöken med bussförbindelse mellan Hällnäs och Lycksele under de första åren i början på 1920-talet. Det förefaller emellertid ur lekmannasynpunkt något underligt, att man inte samordnar dessa två företag så, att exempelvis SJ övertar hela den av postverket drivna bussrörelsen. Det borde ju vara en rationaliseringsåtgärd, såvitt jag kan förstå. Postverkets egentliga huvuduppgift ligger ju på ett annat plan. Samtidigt borde det enligt min mening vara lättare att åstadkomma en genomgående zonberäkning mellan järnvägarna och de av SJ drivna bussföretagen.

Herr talman! Jag har velat ta upp denna fråga. Det är inte något problem, som är aktuellt för dagen, men det förefaller, som om det i alla fall vore en fråga som borde vara förtjänt av övervägande.

Herr SPETZ (fp): Herr talman! Jag hade närmast tänkt mig en replik till kommunikationsministern.

Det är uppenbart, att SJ inte kan tvinga en enskild bussägare att överlämna sin linje till SJ, men detta är en tvist om ord. Ty om SJ med Kungl. Maj:ts hjälp kan slå ihjäl en enskild företagare och fördärva hans rörelse, är det precis samma sak.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! I anledning av herr Spetz' anförande vill jag säga, att jag för min del inte vid något tillfälle har medverkat till att ge SJ koncession på något område, där en enskild företagare redan har koncession, och jag ämnar inte göra det i fortsättningen heller.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera av de båda momenten av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. II förekomna yrkandena propositioner först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på antagande av det förslag som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten 21 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Da emellertid herr *Bergh* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 36.

Anslag till vissa byggnadsarbeten för marinen.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 22—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 34 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1953/54 under försvarets fonder jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Anslag till vissa byggnadsarbeten för marinen.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Vissa byggnadsarbeten för marinen för budgetåret 1953/54 anvisa ett investeringsanslag av 2 700 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hällgren* och *Hansson* (I: 67) och den andra inom andra kammaren av herr *Johnsson* i Kastanjegården m. fl. (II: 94), hemställts, dels att riksdagen måtte rekommendera Kungl. Maj:t att i direktiven för den kommande varvskommittén även införa i motionerna närmare angivna synpunkter, dels ock att riksdagen måtte utöver vad Kungl. Maj:t begärt till vissa byggnadsarbeten för marinen för budgetåret

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 67 och II: 94, i vad de avsåge anslagsfrågan, till Vissa byggnadsarbeten för marinen för budgetåret 1953/54 anvisa ett investeringsanslag av 2 700 000 kronor;

b) att motionerna I: 67 och II: 94, i den mån de icke behandlats under a), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **HÄLLGREN** (s): Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av en motion, som herr *Hansson* och jag väckt i denna kammare. Motionen gäller närmast förhållandena vid flottans örlogstation och varv i Karlskrona.

Innan frågan kom till riksdagen på detta sätt, har statsrevisorerna i sin berättelse, som avlämnades i december 1952, påpekat de oformliga organisatoriska förhållandena där nere, och de har begärt en utredning för att få litet mera ändamålsenliga former för bedrivande av varvsrörelsen. De senare åren har det ju rått ett provisorium. Jag vill påpeka, att varvsanläggningen i Karlskrona och de övriga marina anläggningarna där är Sveriges största statliga arbetsplats, mig veterligt, då den sysselsätter 3 300 anställda. Jag vill också inskjuta, att staten under tidernas lopp har investerat flera hundra miljoner kronor i dockor, verkstäder och andra anläggningar där, men jag vill samtidigt beklaga, att man under senare tidsskeden inte har vidtagit den modernisering som man i vår tid har rätt att fordra vid ett industri-företag av denna storleksordning. Man använder ännu vid anläggningen vissa attiraljer från 1860-talet. Dessa missförhållanden har påpekats av statsrevisorerna.

Marinförvaltningen har också skrivit om saken till Kungl. Maj:t, och det har ställts i utsikt en utredning av de or-

Anslag till vissa byggnadsarbeten för marinen.

ganisatoriska förhållandena. Man får hoppas att denna utredning kommer till stånd och att den kommer att bedrivas så skyndsamt som möjligt för att få rättelse i förhållandena.

I vår motion har vi ansett, att det var nödvändigt att vidtaga en hel del åtgärder fortast möjligt utan inväntande av en sådan utrednings resultat. Vi har påpekat exempelvis behovet av nya elektroverkstäder med kraftcentral och förråd i bergrum, av fortsatt omläggning av spårnätet, av ombyggnad av vissa gator och vägar, av ny kontorsbyggnad för verkstäderna, av om- och tillbyggnad av torpedverkstad, av förlängning av Drottninghallskajen, av brandsäkert tak på stora verkstadsbyggnaden, av erforderliga personalrum och skyddsrum, av fullträffsäkert förråd för telemateriel, av apteringsverkstad och optisk verkstad, av förstärkning och avfuktning av vissa bergrum samt av ombyggnad av skeppsbro.

Ett av dessa önskemål tillgodoses av Kungl. Maj:t därigenom att anslag lämnats för påbörjande av kontorsbyggnaden. Sedermera omförmäler utskottet här, att Kungl. Maj:t den 6 februari av medel som var anslagna till arbetslöshetens bekämpande har beviljat 450 000 kronor till fortsatt omläggning av varvets spårnät. När vi godkände utskottsutlåtandet beträffande tilläggsstaten, har riksdagen beviljat 250 000 kronor till avlöpningsbädd och kajanläggningar vid varvet och vidare 125 000 kronor till ombyggnad av artilleriverkstäder. Av det som vi i vår motion ansåg nödvändigt återstår sedan arbeten för cirka 1,5 miljon kronor, som enligt vårt förmenande borde ha ställts till förfogande utöver vad Kungl. Maj:t har äskat av riksdagen.

Jag beklagar att inte statsutskottet, när det har fördelat anslagen till militära ändamål, har ansett det möjligt att avsätta det i förhållande till de övriga militära utgifter, som vi beslutat, relativt blygsamma beloppet av 1,5 miljon kronor för de åtgärder som vi har föreslagit. Utskottet har dock sagt, att Kungl. Maj:t bör inom ramen av tillgängliga medel tillgodose de mest angelägna bygg-

nadsbehoven, och vi får väl hoppas att Kungl. Maj:t tolkar detta så att Kungl. Maj:t skall finna möjligheter att vidtaga de åtgärder i Karlskrona som är mest överhängande.

Det råder ett otrygghetstillstånd bland de anställda därför att på militärt håll sedan gammalt har sagts, att man vill försöka förflytta flottans station från Karlskrona till Stockholm. Det kan ju möjligen vara ett intresse för de högre officerarna att få bo här uppe i Stockholm, men jag vill också understryka vad som alltid har sagts när det gäller militära anslag — det har framkommit icke minst i dagens debatter och jag har erfarenhet av det från hela min riksdagstid — att när man från militärt håll säger, att det är politiska eller strategiska skäl som motiverar anslagsaskanden och utgifter på försvarets område, så faller såväl i statsutskottet som i riksdagen allt annat resonemang till föga.

Vad jag vill komma till är, att såvitt en lekman kan bedöma detta går Sveriges längsta gräns utefter kusten från Svinensund i väster och till Torne älv i norr samt runt Gotland. Det är vår längsta gräns, och även om vårt land i ett krig är neutralt, är det vid den gränsen som den första vakten får sättas ut för bevarandet av vår neutralitet, för avvisandet av neutralitetskränkningar och för uppehållandet av våra sjöfarts- och handelsförbindelser med den övriga delen av världen. Sedan mer än tio år tillbaka tror jag inte man kan påstå, att förhållandena i södra Östersjön har ordnat sig på ett sådant sätt att vi kan lämna beredskapen vid gränsen därnere helt åsido. Det synes mig tvärtom som om all vår uppmärksamhet bör inriktas på att hålla vår beredskap där i stånd.

Jag skall inte hålla på längre med detta anförande. Jag ber helt enkelt att få tacka statsutskottet för dess välvilliga behandling av motionerna. Jag beklagar att vi inte kunde få litet mera stöd för de anslag vi har begärt, men jag vill vädja till Kungl. Maj:t att beakta förhållandena där nere och att försöka tillgodose vad som i vår tid bör kunna fordras i fråga om moderna anordningar vid en

arbetsplats, som är svenska statens största.

Jag har, herr talman, sålunda inte något yrkande, som avviker från statsutskottets.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15.

Anslag till vissa flygfältsarbeten m. m.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 113 och II: 131,

a) medgiva, att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet finge komma till utförande i av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 januari 1953 angiven omfattning;

b) till Vissa flygfältsarbeten m. m. för budgetåret 1953/54 anvisa ett investeringsanslag av 18 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 113 av herr *Hansson* samt II: 131 av herrar *Sjölin* och *Åqvist* hade hemställts, att riksdagen måtte ompröva möjligheterna att — inom ramen för av departementschefen föreslagna kapitalinvesteringar till försvaret — för modernisering av ytterligare ett krigsflygfält anvisa dels ytterligare 2 500 000 kronor under anslaget till Vissa flygfältsarbeten m. m., dels ytterligare 300 000 kronor under det under Flygvapnets delfond upptagna anslaget till Vissa markförvärv.

Herr LUNDGREN (h): Herr talman! Jag vill erinra om att riksdagen år 1947 fastställde en plan för utbyggnad av flygfält, vilken plan skulle omfatta tre år, budgetåren 1947—1950. Av olika anledningar har emellertid de fastställda arbetena inte blivit avslutade. Utöver dessa arbeten erfordras emellertid fortsatt utbyggnad av vissa flygfält för att de skall vara användbara med de ökade

Anslag till vissa flygfältsarbeten m. m.

landningshastigheter som flygplanen har, och med hänsyn till readriften, som nödvändiggör att flygfältens landningsbanor är hårdgjorda. Man kan inte längre använda gräsfält.

Flygförvaltningen har i skrivelse till Kungl. Maj:t äskat medel för vissa flygfältsarbeten och beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår till 33 miljoner kronor och därjämte begärt att få igångsätta ytterligare utbyggnadsarbeten intill en kostnadsram av 37 800 000 kronor. Departementschefen har med hänsyn till det ekonomiska läget och den begränsade byggnadskvoten icke ansett sig kunna tillstyrka, att anslaget uppförs med större belopp än 18 miljoner kronor, vilket innebar en höjning med 2 miljoner kronor i förhållande till vad som gäller för nu löpande budgetår. Därjämte begär han, att Kungl. Maj:t skall erhålla bemyndigande att igångsätta flygfältsarbeten inom en viss kostnadsram utöver anslagsbeloppet.

Det är, herr talman, alldeles uppenbart, att det är en ganska stor svaghet i vår krigsberedskap, att vi inte har våra flygfält utbyggda. Det är en sak som det tar förhållandevis lång tid att göra. Nu har emellertid utskottet i sitt utlåtande på s. 2 framhållit, att dessa arbeten eventuellt skall kunna utföras med hjälp av andra medel — medel som är avsedda att användas i händelse av arbetslöshet. Utskottet skriver: »Utskottet förutsätter att försvarsarbeten av hög angelägenhetsgrad, beträffande vilka behovet av medel icke eller endast delvis kan tillgodoses genom medelsanvisning under kapitalbudgeten och vilka äro av natur att i detta sammanhang lämpligen kunna ifrågakomma, gives förtursrätt vid fördelningen av anslag till arbetslöshetens bekämpande. Utskottet vill därvid särskilt understryka behovet av flygfältsarbeten och uppställningsplatser för radarstationer.»

Med den formulering som utskottsutlåtandet nu har fått har jag inte något annat yrkande än om bifall till utskottets framställning, men jag har icke velat underlåta att framföra dessa synpunkter.

Anslag till uppställningsplatser för radarstationer.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 16—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Anslag till uppställningsplatser för radarstationer.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Uppställningsplatser för radarstationer för budgetåret 1953/54 anvisa ett investeringsanslag av 3 500 000 kronor.

Vidare hade i en inom första kammaren av herr *Lundgren* väckt motion (I: 201) hemställts, att förevarande anslag måtte upptagas till 5 500 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I:201, till Uppställningsplatser för radarstationer för budgetåret 1953/54 anvisa ett investeringsanslag av 3 500 000 kronor.

Herr *LUNDGREN* (h): Herr talman! Jag har vid denna punkt väckt en motion. Jag kan redan nu säga, att jag inte kommer att yrka bifall till den, men jag skall ändå be att få säga några ord. Jag gör det med så mycket större skäl som jag ser att försvarsministern är närvarande här i kammaren.

För uppställningsplatser för radarstationer har vid 1950—1952 års riksdagar anvisats sammanlagt 12 miljoner kronor. Fortifikationsförvaltningen har beräknat, att för nästkommande budgetår erfordras ett investeringsanslag av 19 830 000 kronor, men Kungl. Maj:t har för detta ändamål äskat endast 3 500 000 kronor.

För flygvapnet beställd radarmateriel har levererats i och med utgången av år 1952 — den finns alltså tillgänglig — och för marinen avsedd radarmateriel kommer att levereras före utgången av 1954. Det är såvitt jag förstår utomor-

dentligt angeläget, att medel står till förfogande så att man skall kunna ställa upp den levererade materielen. Om vi inte har uppställningsplatser för radar, kan man ju inte använda materielen på avsett sätt, och man riskerar då att den blir sönderslagen mycket hastigt.

Det är för mig fullständigt ofattbart, att staten köper in dyrbar materiel från utlandet och sedan inte vidtar anordningar för att kunna använda den. Jag skulle vilja fråga försvarsministern, vad anledningen är till den mycket starka beskringen av detta anslag. Jag förstår utomordentligt väl de ekonomiska svårigheter som försvarsministern har att brottas med. Jag förstår, att det har varit nödvändigt att beskära på olika håll, men det förefaller så underligt, att man inte försöker på ett rationellt sätt använda den materiel som man har. Därför tillåter jag mig att fråga försvarsministern om anledningen till att Kungl. Maj:t inte sökt inom kostnadsramen — det blir ju alltid en avvägningsfråga, varvid det är mycket svårt att bedöma behovet — tillgodose detta såvitt jag förstår mycket angelägna önskemål.

Herr statsrådet *TORSTEN NILSSON*: Herr talman! Eftersom herr *Lundgren* ställde en direkt fråga till mig skall jag svara på den.

Först vill jag påpeka att till den summa på 3,5 miljoner kronor, som anges i kapitalbudgeten, kommer ett anslag på 3,2 miljoner på tilläggsstaten. Sammanlagt blir det sålunda 6,7 miljoner kronor. Därtill vill jag också säga, att det här »bergtänkandet» har gått mycket långt, även om det i och för sig är förståeligt. Vi får dock komma ihåg att när det gäller sådan materiel, som det här är fråga om, är det knappast något land utom vårt som har den skyddad i berg. Man tvingas att gömma materielen, men man kan inte skydda den. Vi befinner oss i det avseendet, i ett fördelaktigare läge än nästan varje annat land i världen.

Slutligen vill jag bara säga, att när vi på grund av förhållanden, som är

kända även för herr Lundgren, tvingats att hårt beskära kapitalbudgeten, så har det skett efter en gradering i samförstånd med de militära myndigheterna. Man måste nämligen välja när man inte kan få allt.

Jag har ingen anledning att tillägga något utöver detta.

Herr LUNDGREN (h): Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret.

Jag förstår mycket väl att det här blir en avvägningsfråga. Herr statsrådet säger att vi befinner oss i ett mycket lyckligt läge i förhållande till andra länder. Där har man inte haft möjlighet att spränga ned denna dyrbara materiel på samma sätt som vi kan på grund av våra naturförhållanden. Om vi befinner oss i detta mycket gynnsamma läge, är det väl också viktigt att vi använder dessa möjligheter.

Vidare vill jag säga att det inte bara är fråga om fullträffsäkra uppställningsplatser utan även om andra uppställningsplatser.

Jag vill gärna vitsorda att det var ett fel av mig att jag inte tog med anslaget på tilläggsstaten. Det skulle naturligtvis ha nämnts för fullständighetens skull. Det var en lapsus från min sida.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 26—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Anslag till övriga befästningsarbeten.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Övriga befästningsarbeten för budgetåret 1953/54 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Anslag till övriga befästningsarbeten.

Herr LUNDGREN (h): Herr talman! Jag ber att få belysa även denna punkt med några få ord.

Fortifikationsförvaltningen har under denna rubrik anmält behov av skyddsrum för centralsikten. Luftvärnet kommer under de närmaste åren att tillföras nya centralinstrument, och då erfordras det, för att dessa skall kunna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt, att de uppställs antingen i berg eller i betongskyddsrum. Det är nödvändigt med hänsyn till materielens oersätthet att dessa görs fullträffsäkra. Uppställningsplatserna kan samtidigt användas som förrådslokaler för materielen. Man räknar med att hälften beredes plats i bergskyddsrum och återstoden i betongskyddsrum. Kostnaderna för de erforderliga lokalerna beräknas enligt prisläget den 1 april 1952 till 4 miljoner kronor, men med hänsyn till anbefalld medelsbegränsning har fortifikationsförvaltningen åskat endast 1,3 miljoner kronor för detta ändamål.

Departementschefen säger att han icke anser sig kunna tillstyrka att beslut nu fattas om anordnande av skyddsrum för centralinstrument. Utskottet har uttalat, att det förutsätter att det får ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare utredning rörande de olika arbetenas angelägenhetsgrad fatta beslut om anslagets fördelning. Därest Kungl. Maj:t anser sig inom ramen för det belopp som riksdagen nu ställer till förfogande kunna få medel till i varje fall ett par av dessa centralinstrument, kan Kungl. Maj:t då också tillgodose detta önskemål. Statsutskottet har skrivit på det sättet för att det inte av formella skäl skall möta något hinder för Kungl. Maj:t att omdisponera medlen och eventuellt använda dem för detta ändamål därest herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet så anser lämpligt.

Jag har, herr talman, velat anföra detta och har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Om anslag till fritidsbyggnad vid Göta ingenjörkår.*Punkterna 32 och 33.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1953/54 till utrustning för vindtunnelanläggning m. m. vid flygtekniska försöksanstalten och till säkerhetsanstalter för sjöfarten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1953/54 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Om anslag till fritidsbyggnad vid Göta ingenjörkår.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner om anslag till iordningställande av en fritidsbyggnad vid Göta ingenjörkår.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustav Emil Andersson* m. fl. (I: 112) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjöstrand* m. fl. (II: 130), hade hemställts, att riksdagen måtte ställa ett belopp av 115 000 kronor till förfogande för iordningställande av en fritidsbyggnad vid Göta ingenjörkår i Eksjö.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 112 och II: 130 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr ANDERSSON, GUSTAV EMIL (bf): Herr talman! Utskottet har vid behandlingen av förevarande motion uttalat sig välvilligt om behovet av en fritidsgård vid Göta ingenjörkår. Utskottet slutar sitt utlåtande med följande ord: »Med hänsyn emellertid till det behjärtansvärda ändamål, varom här är fråga, förutsätter utskottet, att, även om det föreslagna byggnadsarbetet nu måste senareläggas, detsamma kommer till utförande så snart förhållandena det medgiva.» Vi motionärer från Jönköpings län är givetvis tacksamma för detta välvilliga uttalande. Jag vill bara med några ord ytterligare understryka behovet av denna fritidsgård och framhålla några omständigheter som gör att fritidsgården bör komma till stånd så fort som möjligt.

Det är klart att sådana här ändamål med hänsyn till den ansträngda statsbudgeten måste träda något tillbaka för andra och viktigare. I detta fall finns emellertid ett särskilt förhållande som bör uppmärksammas. Man har i Eksjö möjlighet att använda en byggnad som uppfördes under kriget till ett flyktingläger, som var förlagt till Ränneslätt utanför Eksjö. Den är byggd monteringsfärdig och är alltså lätt att flytta. Byggnaden har ansetts vara mycket lämplig för att användas till fritidsgård, och den utnyttjas nu bara för ett sekundärt ändamål. Den har ännu ett värde av mellan 40 000 och 50 000 kronor, men om den inte snart blir flyttad och bättre underhållen, förlorar den snabbt i värde.

Nu har kostnaderna för iordningställandet givetvis stigit under årens lopp. Det hade varit mycket billigare att bygga fritidsgården för 6, 7 år sedan än nu. Kostnaden beräknas för närvarande uppgå till i runt tal 205 000 kronor. Staten skulle emellertid icke behöva släppa till mer än 115 000 kronor, då rivningen och flyttningen av byggnaden i stort sett skulle utföras av frivillig arbetskraft vid

Om påskyndande av utredningen ang. allmän pensionsförsäkring.

ingenjörkåren. Lägerkassorna skulle i fortsättningen svara för byggnadens underhåll.

Alla vet hur viktigt det är med fritidssysselsättning för de i militärtjänst inkallade. I all synnerhet vid en ingenjörskår har man stora möjligheter att utnyttja sin fritid på ett för de kommande arbetsuppgifterna nyttigt sätt. Jag har därför med dessa ord i all korthet velat påpeka angelägenheten av att denna fritidsgård så fort som möjligt kommer till stånd. Fastän inte försvarsministern är närvarande här vill jag ändå vädja till honom att så fort som möjligt vidtaga åtgärder i denna riktning.

Jag har intet yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Bengtson* (bf), *Heüman* (s) och *Weiland* (fp).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av överskottsmedel i vissa clearingkassor; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1953/54 av underskottet för luftfartsfonden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om muntligt hörande av övervakare vid rättegång med övervakad m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.; samt

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21, s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp, m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

nr 17, i anledning av väckt motion om en fastare fixering av abortlagens tillämpningsområde, m. m.;

nr 18, i anledning av väckt motion om skärpning av straffen för högförräderi och spioneri;

nr 19, i anledning av väckt motion om viss översyn av skattestrafflagen; och

nr 20, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om skiljemän.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461) samt om fortsatt giltighet av samma lag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om påskyndande av utredningen ang. allmän pensionsförsäkring.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om påskyndande av utredningen

Ang. ändring i jorddelningslagen m. m.

för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 304 i första kammaren av herr *Damström* m. fl. samt nr 404 i andra kammaren av herr *Almgren* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att den pågående utredningen för utarbetande av slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring måtte påskyndas så att utredningen snarast möjligt kunde framlägga sitt förslag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 304 och II: 404 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **DAMSTRÖM** (s): Jag har tillsammans med några kamrater väckt en motion om påskyndande av utredningen av den allmänna pensionsförsäkringen. Anledningen är den stora oro, med vilken arbetstagarna inom såväl industrien som på andra områden väntar på ett resultat av nu pågående utredning.

Man kan tyvärr inte säga att utredningen har gått så fort. Den har ingalunda forcerats. Det är många år sedan statsmakterna hade anledning att ta upp denna fråga. Den allra senaste utredningen har pågått sedan hösten 1951.

Man kan emellertid i detta sammanhang med största tillfredsställelse notera andra lagutskottets kontakt med utredningen i fråga. Vi har fått en del tips om hur frågan ligger till för närvarande. Det har inte förut varit känt huru långt utredningen har kommit, men nu kan vi i alla fall notera ett resultat på det området. Det är med största tillfredsställelse jag konstaterar detta, och jag kanske kan hoppas att utskottets kontakter härvidlag också i någon mån kommer att ha samma effekt som en skrivelse skulle ha.

När riksdagen i fjol behandlade frågan om avdragsreglerna för folkpension-

neringen, uttalade socialministern, liksom 1950 års folkpensionsrevision gjort beträffande rätten till avdragsfri inkomst i folkpensioneringen vid arbetarpensionering, en förhoppning om att man skulle nå fram till ett bättre resultat i fråga om arbetarpensioneringen inom det enskilda näringslivet sedan den avdragsfria inkomstgränsen höjts. Trots att de nya bestämmelserna varit i kraft sedan den 1 juli i fjol måste jag tyvärr konstatera, att dessa förhoppningar icke infriats. En del arbetsgivare har naturligtvis utnyttjat möjligheterna att förbättra de anställdas pensioner, men i stort sett har man inte gjort det. Detta är ytterligare en anledning att rikta en uppmaning till den pågående utredningen att snarast söka komma fram till ett resultat.

Jag förstår, herr talman, att det inte är mycket lönt att mot ett enhälligt utskott framställa något annat yrkande. Jag skall inte heller göra det, men jag hade dock önskat att utskottet med den positiva skrivning som det här presterat något kraftigare hade understrukt behovet av att utredningen påskyndas. Då jag utgår från att motionen i enlighet med utskottets hemställan kommer att avslås, skall jag dock, som sagt, inte framställa något särskilt yrkande. Jag hoppas emellertid, herr talman, att den aktualitet som frågan har fått genom utskottets och riksdagens behandling skall resultera i att utredningen söker bli färdig så snart som möjligt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om strandägares rätt till fiske, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ändring i jorddelningslagen m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av dels Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m., dels ock motioner, som väckts i anledning av propositionen.

Genom en den 20 februari 1953 dagtecknad proposition, nr 63, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

2) lag angående ändrad lydelse av 5 kap. 13 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad;

3) lag om verkan som laga skifte av sänjedelning m. m.;

4) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område;

5) lag angående ändrad lydelse av 24 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 368 av herr *Pålsson* m. fl. och nr 369 av herr *Pålsson* m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 446 av herr *Widén* m. fl. och nr 447 av herr *Jönsson* i Rossbol m. fl.

I motionerna I: 368 och II: 446, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 63 måtte för sin del besluta sådan ändrad lydelse av förslaget, att av samtliga sakägare godkänd eller eljest oklandrad gränsbestämning genom lagakraftvinnandet ernådde samma rättskraft som om den blivit genom lagakraftägande beslut fastställd.

I motionerna I: 369 och II: 447, vilka jämväl voro likalydande, hade hemställtts,

Ang. ändring i jorddelningslagen m. m. att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 63

dels måtte besluta viss ändrad lydelse av den i propositionen föreslagna utformningen av 21 kap. 43 § lagen om delning av jord å landet;

dels ock måtte besluta visst tillägg till 21 kap. 51 § 1 mom. tredje stycket i samma lag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte antaga de genom propositionen framlagda lagförslagen och alltså avslå motionerna I: 368 och II: 446 ävensom I: 369 och II: 447 i vad de avsåge nämnda lagförslag; samt

B. att motionerna I: 369 och II: 447 ej heller i övrigt måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PÅLSSON (bf): Herr talman! I det ärende som nu föreligger till behandling har jag jämte några andra ledamöter av denna kammare väckt ett par motioner. Likalydande motioner har väckts i andra kammaren av herrar *Widén* och *Jönsson* i Rossbol m. fl.

Tredje lagutskottets utlåtande såvitt angår dessa motioner ger mig anledning att i detta avscende upptaga såväl propositionen nr 63 som utskottsutlåtandet till en något närmare granskning. Jag är väl medveten om att utsikterna att gentemot ett enhälligt utskott kunna åstadkomma en ändring torde vara ytterst ringa. Emellertid anser jag frågan vara av sådan vikt och betydelse, att jag ej kan underlåta att framhålla mina och medmotionärernas synpunkter på här ifrågavarande spörsmål.

Vad då först beträffar motionen I: 368, vilken är densamma som II: 446, så äsyftar densamma att fastställelseprövning beträffande gränsbestämningsförrättning skall upphöra. Motionen är en direkt följdmotion till motionen nr 219 i första kammaren vid 1952 års riksdag. Årets motion har tillkommit av den anledningen att departementschefen allenast endels och starkt begränsat tillgo-

Ang. ändring i jorddelningslagen m. m.

dosett fjolårsmotionens syfte, oaktat tredje lagutskottet och riksdagen år 1952 intog en klart positiv ställning till motionsförslaget.

Innan jag går in på ett bemötande av utskottsförslaget vill jag rätta ett redaktionellt fel som insmugit sig i motionen. På s. 8 rad 12 skall texten ha följande lydelse: »reformen erbjuda icke obetydliga fördelar även för det fall att den av departementschefen föreslagna lagändringen tänkes genomförd.»

Vad sedan gäller utskottets utlåtande, skulle jag vilja framhålla följande. Utskottet grundar sitt i denna del avstyrkande utlåtande helt på de av departementschefen anförda skälen. Departementschefen har sammanfattat dessa skäl i fem olika punkter, av vilka departementschefen medger att de fyra första ej utgör några oavvisliga hinder. Det femte kvarstående och avgörande skälet skulle alltså enligt departementschefens mening bestå i att reformen skulle, under förutsättning att samtidigt framlagda förslag genomfördes, leda till *ringa förenkling* och *obetydlig tidsvinst*. Denna sista synpunkt har bemötts i motionen nr 368, men jag vill ytterligare framhålla följande.

Lantmäteristyrelsen har uppgivit att fastställelsen för gränsbestämning, som godkänts, ej skulle komma att uppgå till mera än två veckor. Den siffran synes emellertid med tanke på lantmäterikontorens stora belastning alltför låg. Till denna tid kommer emellertid den tid som förrättningsmannen måste ha för att sända in handlingarna för fastställelseprövning. Det är vad man kallar respittiden, och den blir väl i praktiken densamma som besvärstiden. I huvudsak kommer hela respittiden att utnyttjas. Det framgår bl. a. därav att den nu gällande respittiden, fjorton dagar, har visat sig för kort. Den totala tiden från avslutandet till fastställandet blir då omkring 30 dagar + 1 à 2 veckor, vilket är detsamma som en och en halv månad. Den tiden torde emellertid, med beaktande av att den tilltagits för snävt, böra räknas till två månader.

I fråga om antalet godkända gränsbe-

stämningar uppger lantmäteristyrelsen att för närvarande avslutas cirka 900 fristående gränsbestämningar inom lantmäteriets distriktsorganisation per år. Härtill kommer emellertid ett betydande antal gränsbestämningar av annan art, nämligen dels de som icke är fristående utan verkställs i samband med annan förrättning enligt jorddelningslagen, dels de som verkställs enligt denna lag av andra tjänstemän än dem som tillhöra distriktsorganisationen. Eftersom den låga besvärshäufigheten ger anledning till antagande, att flertalet gränsbestämningar skulle komma att bli godkända, om godkännandet komme att förläna förrättningen rättskraft, synes på grund av det förestående siffran 1 000 för antalet godkända gränsbestämningar enligt jorddelningslagen per år icke vara för hög. Härvid har jag icke medtagit gränsbestämning i samband med annan, samtidigt avslutad förrättning.

Den totala tidsvinsten per år måste bli den tid, som jag förut kom fram till, två månader, gånger antalet förrättningar, som man kan försiktigt ange till 1 000. Då kommer man fram till 2 000 månader, vilket motsvarar 166 år, eller, såsom angivits i motionen, »drygt 150 år». Jag vill påpeka att härvidlag icke räknats med den tidsvinst som uppkommer för de gränsbestämningar som ej godkännes vid avslutandet men som sedermera ej heller överklagas. Enligt motionen skulle de vinna rättskraft vid respittidens utgång, men enligt propositionen först vid fastställelsen. Tidsvinsten kommer alltså för envar av dem att bli densamma som väntetiden hos överlantmätaren, d. v. s. cirka en månad per förrättning.

Med en ordning enligt propositionen kan vidare förekomma att förrättningen på grund av en obefogad anmärkning drages till process och att sakägarna, kanske först i högsta instans, kommer till sin rätt. En sådan oformlighet är utesluten enligt motionsförslaget. Tidsvinsten blir i sådana fall densamma som hela processtiden, vilken ju för en enda förrättning kan dra ut över

ett par år. Ej heller med en dylik tidsvinst har räknats i det föregående.

I fråga om de besparingar, som förslaget medför för det allmänna, har i motionen räknats med en besparing, som motsvarar 1 000 lantmätarearbetsdagar per år. Det blir ungefär 3 å 4 årslöner. Jag tror att en mycket försiktig bedömning leder fram till en besparing av åtminstone 60 000 kronor.

Vad sedan gäller besparingar för den enskilde, så har jag redan framhållit att det enligt propositionen — alldeles som enligt den nu gällande ordningen — kan inträffa, att den enskilde tvingas till processer med det allmänna utan att få någon som helst ersättning för de ansemliga förluster i tid och pengar, som han därigenom tillfogas, även om han vinner processen. Denna oförmlighet skulle bortfalla om motionsförslaget genomfördes.

Att reformen skulle leda till förenkling och besparing har inte från något håll bestritts. Tvärtom har alla vitsordat, att reformen faktiskt skulle medföra dessa gynnsamma verkningar. Såvitt man kan se av föreliggande yttranden, gäller tvisten endast storleken av dessa gynnsamma verkningar.

Inga sakliga skäl mot reformens omedelbara genomförande har sålunda framförts. Övervägande flertalet hörda myndigheter har tillstyrkt. Riksdagen har själv förlidet år i likhet med utskottet uttryckt sin sympati för reformen, och under mellantiden har ingenting inträffat som kan föranleda riksdagen att ändra ståndpunkt. Det får anses klart att reformen, även om departementschefens förslag tänkes genomfört, skulle minska allmänhetens väntetid högst avsevärt och dessutom leda till besparingar för statsverket, ehuru i mindre omfattning än vid ett bifall till motionsförslaget.

Utskottet har för sin del konstaterat, att principfrågan om fastställelseprövningens avskaffande kvarstår. Emellertid tröstar sig utskottet med att frågan »skall få sin lösning i samband med att förslag till ny jorddelningslagstiftning i sinom tid framläggas».

Ang. ändring i jorddelningslagen m. m.

Jag måste för min del fråga, vad uttrycket »i sinom tid» i detta sammanhang kan betyda. Då jag tänker på fastighetsbildningssakkunniga — och det kan väl just nu inte gärna undvikas — och deras mödosamma värv från den 9 juni 1939 fram till dags dato, så förstår jag att uttrycket »i sinom tid» här måste avse en rätt betydande tidrymd. Det synes mig därför vara en ytterligare anledning att under den måhända rätt långa väntetid, som till äventyrs kan återstå, ta vara på den besparing i såväl tid som kostnader, som motionen syftar till.

Herr talman! Efter det sagda tillåter jag mig yrka bifall till motionen nr 368 i denna kammare, med den lagtext som fastighetsbildningssakkunniga föreslagit och som återfinnes såsom bilaga B å s. 117 i Kungl. Maj:ts proposition nr 63. Jag har i detta mitt yrkande kombinerat nyss åberopade lagtext med motionen, därför att sista stycket av 43 § i sagda lagtext väsentligen tillgodoser motionens syfte.

Om jag sedan, herr talman, får med några ord beröra den andra av mig nämnda motionen, som i denna kammare har nr 369, skulle jag därvidlag önska framhålla följande.

Motionen — som är likalydande med motion nr 447 i andra kammaren av herr Jönsson i Rosshol m. fl. — avser liksom den nyss av mig berörda motionen att minska risken för den enskilde att råka i onödiga och dyrbara processer med det allmänna. Propositionen föreslår att överlantmätare, så snart han vid sin fastställelsegranskning icke vågar ta ansvaret för förrättingens fastställande, skall hänskjuta ärendet till rätten med en process som följd. Direkt hänskjutande till rätten anser jag vara befogat, då jordpolitiskt betingad tveksamhet föreligger; i övriga fall däremot lärer, som också motionen föreslår, anledning inte finnas att frångå nuvarande ordning, d. v. s. att ärendet hänskjutes till domaren i stället för till rätten. Det kan då mycket väl hända, att domaren vågar taga en fastställelse på

Ang. ändring i jorddelningslagen m. m.

sitt ansvar — tveksamheten kan ju i ett sådant fall röra en rent juridisk fråga — och något hänskjutande till rätten med ty åtföljande process kommer ej till stånd.

I det sammanhanget nödgas jag bestrida utskottets yttrande, att motionens förslag skulle kunna föranleda tvekan hos överlantmätaren om när han bör hänskjuta ärende till ägodelningsdomaren respektive till ägodelningsrätten. Av motionen framgår tydligt, att endast jordpolitiskt betingad anmärkning skulle föranleda hänskjutande till ägodelningsrätten. Alla de övriga fallen skulle hänskjutas till ägodelningsdomaren. Större tydlighet kan man väl rimligen inte kräva — åtminstone bör meningen vara fullt begriplig för en överlantmätare.

Utskottet framhåller, att överlantmätaren i tveksamma fall skulle kunna inhämta upplysning från ägodelningsdomaren. Denna anmärkning är i och för sig riktig, men det är inte sagt att överlantmätaren endast på grund av ett sådant underhandsuttalande vågar påtaga sig fastställelseansvaret. Vidare är att märka, att domaren sitter inne med lagliga medel för att bringa klarhet i ett till äventyrs dunkelt ärende, medel som överlantmätaren saknar. Domaren kan sålunda uppdraga åt överlantmätaren att med biträde av nämndemän verkställa undersökning på marken, och han har även möjlighet att förelägga sakägarna att inkomma med erforderliga kompletterande handlingar. Dessa undersökningar och kompletteringar kan, såsom erfarenheten visat, leda till att process undgås.

Tillägget till 21 kap. 51 § jorddelningslagen är en ren konsekvens av motionen i övrigt. Tillägget har emellertid också en fullt självständig bevekelsegrund. I praktiken inträffade fall har nämligen visat, att domstolsutslag överklagats från det allmännas sida och processen mot enskilda sålunda förlängts även i fall då något allmänt intresse, d. v. s. i förevarande fall någon jordpolitisk synpunkt, icke motiverat att målet förts vidare.

På grund av det anförda får jag, herr talman, yrka bifall jämväl till motionen nr 369 i denna kammare.

Häri instämde herr *Werner* (bf).

Herr *OSVALD* (fp): Herr talman! Den proposition, som här föreligger till behandling, rör förenklingar i förfarandet vid lantmåteriförrättningar. Det kan naturligtvis sägas — såsom också framhållits i tredje lagutskottets utlåtande — att delreformer i så pass stora lagverk, som det här är fråga om, kan medföra olägenheter. Tredje lagutskottet har emellertid i likhet med Kungl. Maj:t ansett, att då ändamålet i detta fall i främsta rummet är att fullfölja en rationalisering av lantmåteriverksamheten bör inte något hinder möta för att genomföra de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen.

Herr Pålsson tog här först upp till debatt frågan om fastställelseprövning vid oklandrad gränsbestämning. Det är riktigt, såsom herr Pålsson säger, att tredje lagutskottet vid förra årets riksdag intog en positiv ställning till denna fråga. Sedan dess har frågan varit hos fastighetsbildningssakkunniga, och den har också varit ute på remiss. Departementschefen har därefter haft att pröva de olika synpunkter, som har framförts beträffande de olika ändringsförslagen.

Tredje lagutskottet har nu vid sin behandling av denna fråga funnit, att de skäl, som departementschefen anför för sin uppfattning att en förändring beträffande fastställelseprövningen vid oklandrad gränsbestämning nu inte bör ske, är riktiga. Departementschefen anför såsom skäl för sin uppfattning bland annat, att en förändring i viss mån skulle föregripa ställningstagandet till den allmänna principfrågan, huruvida fastställelseprövningen över huvud taget skall finnas kvar eller inte. Vidare säger departementschefen, att jorddelningslagens nuvarande enhetlighet skulle komma att brytas av en sådan reform och att den därjämte skulle medföra omfattande lagändringar i andra stycken. Dessa skäl har departementschefen själv betecknat som sådana, att de inte är oav-

visliga, men därutöver anser departementschefen — och det har lagutskottet också anslutit sig till — att de förenklingar, som skulle vinnas, är obetydliga.

Herr Pålsson anser att förenklingarna i själva verket skulle medföra en icke obetydlig tidsvinst. På den punkten vill jag emellertid hänvisa till att tredje lagutskottet i sitt utlåtande sagt, att de flesta av de myndigheter, som tillstyrkt motionens förslag, också varit av den uppfattningen att förenklingen blir obetydlig och att man alltså skulle vinna mycket litet genom att nu genomföra det förslag, som på denna punkt föreslagits i motionen. I detta sammanhang vill jag säga, att de beräkningar och de siffror, som herr Pålsson nyss anförde, inte stämmer med de uppgifter som har lämnats av remissmyndigheterna. Kraftigast har denna synpunkt understrukits av de myndigheter, som avstyrkt en reform i motionens syfte.

Detta är anledningen till att tredje lagutskottet vid sin behandling av frågan har funnit att de motiv departementschefen anfört för att man inte nu bör slopa fastställelseprövningen vid oklandrad gränsbestämning är så starka, att det är riktigare att låta hela denna fråga bli vilande till dess den slutliga reformen av jorddelningslagen genomföres.

Vad så den andra frågan beträffar, nämligen fastställelsegranskningen, har tredje lagutskottet ansett att de frågor, som inte överlantmätaren anser sig kunna avgöra själv, bör hänskjutas till ägodelningsrätten. I detta sammanhang har utskottet också haft att studera bland annat det lagförslag som motionärerna har framfört, och jag måste säga att vi i tredje lagutskottet inte hade någon möjlighet att förstå i vilka fall ett ärende skulle slutbehandlas av överlantmätaren, när det skulle hänskjutas till ägodelningsdomaren och när det skulle hänskjutas till ägodelningsrätten. Utskottet har ansett att det finns möjlighet för överlantmätaren att i tveksamma fall inhämta råd och upplysningar från ägodelningsdomaren, som ofta nog är bosatt på samma plats som överlantmätaren, och att man därför skulle uppnå

Ang. ändring i jorddelningslagen m. m.

den smidigaste och bästa behandlingen av detta frågekomplex genom att följa det förslag, som framlagts i propositionen, till vilket också tredje lagutskottet helt har anslutit sig.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PÅLSSON (bf): Herr talman! Först vill jag rikta en replik till tredje lagutskottets ordförande. Det tycks vara så, att utskottet avstyrkt motionen av den anledningen, att utskottet anser att tidsvinsten och besparingen blir obetydliga i händelse av bifall till motionens förslag och att det skulle vara komplicerat att genomföra ändringen, vilken skulle medföra följdändringar.

Jag uppehöll mig redan i mitt första anförande vid frågan om tidsvinsten och besparingen, och jag skall inte ta upp ytterligare tid därmed. Man kan givetvis tvista om huruvida det är en liten fråga att inbespara ungefär tre lantmätarbefattningar, när lantmäteriorganisationen är överbelastad med arbete och har många andra uppgifter. Jag kan inte dela utskottets mening att det är en mycket liten och bagatellartad fråga. Jag tycker tvärtom att den är stor, ty vi har inte minst på detta område en betydande brist på arbetskraft.

Vad sedan beträffar talet om att frågan skulle vara komplicerad, så är det rätt märkligt att i fjol, då en till syftet och även till innehållet liknande motion väcktes och remitterades till de sakkunniga och fackkunniga myndigheterna — lantmäteristyrelsen och fastighetsbildningssakkunniga — förklarade dessa myndigheter att det var en lagtekniskt sett enkel sak att genomföra förslaget. Jag minns även att endera av de båda institutionerna sade, att det till och med kunde vara nyttigt att såsom en första etapp i en större reform genomföra det väckta förslaget, ty därigenom skulle man vinna en viss erfarenhet av hur systemet verkade, när man sedan skulle ta itu med andra avsnitt av jorddelningslagen och fick se, hur det utföll med des-

Ang. ändring i jorddelningslagen m. m.

sa gränsbestämningar, som tar åt sig laga kraft utan särskild fastställelse.

Det har som sagt tydligen skett en viss förändring i uppfattningen. Det förefaller mig emellertid något märkligt, att både departementschefen och utskottet underkänner de verkligt sakkunniga myndigheterna på detta område. Utskottsutlåtandet kan rimligen inte förstås på annat sätt.

Här skall jag sluta min replik till utskottsordföranden.

Jag framställde nyss ett yrkande, som inte lär kunna antagas, enär jag i det samma yrkade bifall till motionen med en lagtext, som i form av en bilaga finns fogad vid den kungl. propositionen. Jag skall därför be, herr talman, att få ändra mitt yrkande på så sätt, att jag rätt och slätt yrkar bifall till motionen nr 369.

Herr OSVALD (fp): Gentemot vad herr Pålsson nu anförde vill jag säga, att tredje lagutskottet haft ett betydligt fyligare material att grunda sitt omdöme på, när det i år har behandlat denna fråga, än utskottet hade i fjol.

Nu säger herr Pålsson, att tredje lagutskottet underkänner de verkligt sakkunniga myndigheter, som tillstyrkt denna reform. I så fall vill jag bara erinra om vad tredje lagutskottet här säger, och jag vill påstå att det är med sanningen överensstämmande. Där står följande: »I åtskilliga av de tillstyrkande yttrandena har emellertid uttalats, att endast obetydliga fördelar vunnas genom reformen och att den således ej kunde anses särskilt angelägen.» Detta är alltså vad de sakkunniga myndigheter, som tillstyrkt motionen, har sagt. Sedan tillägger utskottet: »Nämnda uppfattning» — nämligen att man vinner obetydligt och att reformen därför inte är angelägen — »är ännu mera allmän bland de remissinstanser, som avstyrkt förslaget.»

Herr PÅLSSON (bf): Herr talman! För en vecka sedan stod en talare på den här platsen och sade i ett annat sam-

manhang, att det kanske i viss mån kunde vara av större värde att *väga* sakkunnigyttandena än att *räkna* dem. Då tredje lagutskottets ordförande här säger, att det övervägande flertalet remissinstanser uttalat, att endast obetydliga fördelar skulle vinnas genom reformen, vill jag påpeka att det kan sägas endast, om man ställer varje överlantmätare i paritet med lantmäteristyrelsen och fastighetsbildningssakkunniga. På så sätt tror jag man kan komma till det resultatet, att det är det övervägande flertalet, som går på den linjen, att reformen endast skulle medföra ringa förenkling och obetydlig tidsvinst. Jag menar emellertid att man bör tillmäta ett yttrande, bakom vilket finnes en samlad sakkunskap — om jag så får uttrycka saken — litet större värde, och jag anser, att en sådan sakkunskap finnes både inom lantmäteristyrelsen och fastighetsbildningssakkunniga.

Herr OSVALD (fp): Herr talman! Även lantmäteristyrelsen har framhållit, att man för närvarande inte vinner särskilt mycket med reformen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Pålsson, att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar, som föranleddes av bifall till motionen I: 369.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Pålsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

Vinner Nej, bifalles herr Pålssons under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pålsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 24.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 3, över motion angående vissa gemensamma landsbygdsproblem.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 3, hade herr *Sten* hemställt, att riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t anhålla om överväganden, utredningar, förslag och andra åtgärder i fråga om landsbygds problem.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motion I: 3 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Weiland*, som dock ej antytt sin mening;

2) av herr *Lundqvist*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att första kammaren i anledning av motion I: 3 för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte förelägga riksdagen förslag till olika åtgärder i syfte att motverka flykten från landsbygden.

Herr *STEN* (s): Herr talman! I förevarande motion har såsom synes frågan om landsbygds problem angripits från andra utgångspunkter än tidigare skett när det gäller befolkningsrörelsernas motiv och ofrånkomlighet men även i fråga om de just därigenom uppstående landsbygdsproblemen. Utskottsmajoriteten säger sig vara »ense med motionären härom». Därmed är mycket vunnet. Ekvationen har hyfsats. Överensstämmelsen sträcker sig emellertid ännu längre. Utskottet ger sin anslutning till önskemålet, att »landsbygdsfrågorna blir föremål för övervägande», såsom i motionen föreslagits. Men utskottet »utgår ifrån» att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på dem utan att någon skrivelse nu avlättes.

Av den historik, som i utskottsutlåtandet finnes, framgår emellertid, att riksdagen icke har skrivit till Kungl. Maj:t i frågan annat än beträffande industriens lokalisering under den nuvarande regeringens tid, vare sig man räknar denna från 1945 eller från 1951. Om man jämför detta förhållande med närvaroförteckningen i utlåtandet, kommer man till den slutsatsen, att mina politiska meningsfränder och koalitionsbröder inom utskottet antingen anser det onödigt eller på något sätt opassande att skriva till sin egen regering. Jag står främmande för detta betraktelsesätt. Ute i livet utanför dessa murar är det väl så, att bruket att skriva brev är i avtagande. Men i den mån som det ännu lever kvar, skrives det väl inte bara kravbrev och skällbrev, utan det skrives väl även vänbrev och brev med sakligt innehåll till meningsfränder och närstående.

Om nu utskottet har rätt i att regeringen vår bön förutan antingen läser igenom riksdagsprotokollen eller också »tänker själv» i de frågor, som intresserar eller bekymrar oss, vill jag påpeka att det särskilt är tre uppslag, som jag önskar få prövade på detta område. Jag »utgår ifrån» att utskottet är ense med mig i dessa avseenden liksom i övrigt.

Utom experter, som behöves för att befrukta tänkande och handlande, och

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

ämbetsverk, som fullföljer riksdagens och regeringens intentioner i fråga om jordbruksrationalisering, bostadsbyggnad, industrilokalisering o. s. v., behövs det också att bygdens eget folk sättes i tillfälle att inverka på utformningen av den egna bygdens framtid.

Jag har i motionen nämnt jordbrukarna, lantarbetarna och skogsarbetarna, kvinnorna och ungdomen och att dessa brottas med dessa problem, det vet ju varje tidningsläsare, om han inte har mera handgriplig kännedom därom.

Det andra önskemålet som jag har är att professor Wahlund eller någon annan — om han återvänder till Indien — ger oss fortsättningen på de intressanta befolkningsprognoserna beträffande jordbruksfolket och skogsbygdsfolket från mitten av fyrtioalet. Och det tredje är att doktor Eskeröds tanke upptas till allvarligt övervägande. Och vad var det då, som doktor Eskeröd föreslog i sitt föredrag inför lantbruksakademien i fjol? Jag skall sluta med att anföra detta i kort referat för att kammaren skall förstå dels vilken oerhört betydelsefull fråga detta är och dels kanske också varför jag begagnat det i en riksdagsmotion ovanliga uttrycket »ödmjukt» i samband med det intresse som jag önskade att statsmakterna hade för denna fråga. Den tankegång som doktor Eskeröd utvecklade i sitt föredrag kan sammanfattas på följande sätt: Han framhöll, att verkligt allsidiga undersökningar av landbygdens struktur är nödvändiga i den nuvarande situationen. Dessa bör göras i samarbete mellan sociologer, etnologer, kulturgeografer, statistiker och psykologer. I efterklokhetens belysning ser man nu, att sådana undersökningar hade varit på sin plats i mitten av förra århundradet, då man förra gången stod mitt uppe i eller inför en ändring av landsbygdens struktur, men vi får vara glada om vi kan komma i gång med sådana inför den nya stora omvandlingen av vår landsbygd. Han erinrade om att ingrepp i ett avseende medför förändringar på andra områden. En kulturmiljö är en funktionell enhet, där varje ingrepp inverkar på samspe-

let. Ingen kunde begära att man skulle vara medveten om detta förra gången, men nu finns det vetenskapliga metoder som påvisar det.

Naturligtvis har inte jag och säkerligen inte heller doktor Eskeröd avsett, att ett förverkligande av denna tanke skulle bli ett hinder för någonting av det som de av utskottet nämnda myndigheterna — lantbruksnämnderna, länsbostadsnämnderna och lokaliseringsmyndigheterna — praktiskt eller planeringsmässigt sysslat med. Den kunde endast bli till stöd och hjälp härutinnan. Dessa frågor är så viktiga och samtidigt så känsliga, att det föreligger all anledning att det ena göra och det andra icke underlåta. Det är därför som jag har kallat dessa frågor för några av våra allra största inrikespolitiska arbetsuppgifter.

Då utskottet icke ansett en riksdagskrivelse nu påkallad, är det givet att jag livligt instämmer i utskottets förutläggning, att dessa problem ändock blir föremål för positiv uppmärksamhet i motionens syfte.

Herr LUNDQVIST (h): Herr talman! Det är alltid intressant att vara med om behandlingen av motionerna i beredningsutskottet, därför att man där ställes öga mot öga med en massa olika problem. En sak, som har förvånat mig, är emellertid, att utskottet — varför vet jag inte — är så ängsligt att på normalt sätt föra vidare de uppfattningar som gör sig gällande inom utskottet. Motionären har nu själv här påpekat, huru som utskottet i detta fall har på punkt efter punkt sagt sig instämma med motionären och dela hans uppfattning, men utskottet slutar »naturligtvis» med att motionen inte skall föranleda någon åtgärd. Jag har aldrig riktigt kunnat förstå detta, herr talman, kanske helt enkelt, därför att jag hör till de flitiga motionärerna. Då tycker man helt naturligt inte, att det är så roligt, om en motion så där a priori skall anses förtjänt av att bara läggas i papperskorgen, även om man breder några vackra blommor

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

över den, såsom nu skett med herr Stens motion.

Det frågekomplex, som herr Sten berört, är ju visserligen inte på något sätt nytt för kammaren. Här har gång efter annan under en lång följd av år landsbygdsproblem av olika slag genom motioner lagts på riksdagens bord, och, som utskottet framhåller, hade vi ju så sent som i fjol mycket omfattande motioner ifrån det parti som jag har glädjen tillhöra, däri man begärde en omfattande angelägenhetsgraderad plan över åtgärder som på detta område borde kunna vidtagas av det allmänna för att komma till rätta med de många särskilda landsbygdsproblemen.

Herr Stens motion i år avviker väl i vissa avseenden eller vissa nyanser från tidigare motioner i detta ärende, men herr Stens motion berör i varje fall i allt väsentligt samma problem, och jag skulle vilja säga, att man kan karaktärisera skillnaden på det sättet, att kläde- dräkten nu är en något annan än den, som tidigare har varit gängse, när det gäller dessa motioner. Syftet med herr Stens motion är, såvitt jag förstår, i stort sett detsamma, i varje fall lika berättigat och behjärtansvärt, som något som tidigare har kommit fram.

Utskottet har nu i sitt utlåtande lämnat en mycket utförlig historik över vad som har förekommit på detta område och gått långt tillbaka i tiden. Utskottet har därvid inte heller dragit sig för att lämna en redogörelse för de framställningar, som i olika sammanhang har gjorts till regeringen. Där konstaterar emellertid utskottet — jag hänvisar till dess uttalande på s. 4 — att »riksdagen har tidigare uttalat sig för en översyn och samordning av företagna och pågående utredningar rörande landsbygdens problem, men riksdagens skrivelser i ämnet har icke lett till resultat». Jag är angelägen om att få detta uttalande intaget i dagens protokoll.

Det märkliga är nämligen, herr talman, att detta negativa konstaterande från utskottets sida inte har hindrat samma utskott från att i slutet av sitt utlåtande, överst på s. 5, göra följande

de sammanfattande uttalande: »Utskottet ger sin anslutning till önskemålet att landsbygdsfrågorna blir föremål för överväganden men utgår ifrån att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på desamma utan att riksdagen ånyo avläter skrivelse i ärendet och hemställer därför, att motionen I:3 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda».

För min del har jag, herr talman, inte kunnat och inte vågat hänge mig åt en sådan optimism eller, om vi så skall säga, förnöjsamhet som utskottet här givit uttryck åt. Jag anser tvärtom, att när utskottet självt har konstaterat, att det har gått år efter år, sedan riksdagen gjort sina framställningar till regeringen, utan att dessa framställningar har lett till resultat, finnes det fullgod anledning att på grund av den nu föreliggande Stenska motionen göra en ny framstöt hos Kungl. Maj:t — alltså i överensstämmelse med herr Stens önskan. Såvitt jag förstår, är det väl ingen som vägar eller vill förneka, att landsbygdens särskilda problem alltjämt manar till ingående överväganden och snara effektiva åtgärder från det allmännas sida. För några timmar sedan lyssnade vi här i kammaren till en debatt, som gällde landsbygdens kommunikationsfrågor, där meningarna bröt sig rätt mycket mellan representanter på regeringsbanken och bygde- representanter om hur den nuvarande ordningen fungerade. Jag tror att enbart de upplysningar, som där lämnades, och de synpunkter som där kom fram, är exempel som visar vilka viktiga problem man på detta område har att brottas med ute på landsbygden. Jag läste vidare häromdagen i en av Stockholms ledande tidningar ett referat av vissa föredrag och diskussionsinlägg, som hade hållits vid »Landsbygdkvinnornas dag» i Konserthuset här i Stockholm i går åtta dagar. I detta referat saknades sannerligen inte stoff för att bevisa, hur mycket som alltjämt brister i fråga om det allmännas åtgärder för att komma till rätta med dessa landsbygdsproblem, och där talades många, många förnuftiga ord också t. ex om vikten av att få till stånd en klarläggande utredning av vilka nya

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

arbetsmöjligheter som kunde stå kvinnorna till buds utan att de skulle behöva söka sig från landsbygden och till städerna, på det sätt som för närvarande är fallet särskilt när det gäller den ogifta ungdomen i åldrarna mellan 17 och 25 år. Där talades också, alldeles som herr Sten nyss här gjorde, varmhjärtade ord om effektiv vakthållning om olika kulturvärden ute på landsbygden, om bygdevård och mycket mera, varvid klart påvisades uppenbara brister som medverkade till att göra livet ute på landsbygden mindre tilldragande än vad som var behövt.

Jag har, herr talman, bara velat göra dessa små axplock utanför vad som i en lång rad motioner under tidigare år har framförts av synpunkter, önskemål och erinringar på detta område.

Utskottets negativa hållning i år likasom i fjol förvånar mig. För mig synes det uppenbart, att riksdagen har fullgod anledning att på nytt göra sig påmint i fråga om dessa för stora delar av vårt folk så betydelsefulla problem. Jag har tillåtit mig att avgiva en särskild reservation, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den.

Herr PERSSON, HELMER (k): Herr talman! Jag har mycket intresserat läst herr Stens motion, där han ånyo upp-ropar det allvarliga problem som det här gäller, nämligen landsbygdens problem. Jag är överens med honom i många stycken, men i många avseenden kan jag icke dela den grundsyn som han lägger på detta problem. Själva utgångsläget i herr Stens motion, sådant jag har fattat det, är ju att han känner sig mycket besviken över att landsbygdsproblemet icke kunnat angripas på ett fruktbarande sätt. Jag vill här säga, att samtidigt som herr Sten uttalar detta i sin motion, uttalar han en mycket förkrossande dom över socialdemokratien som nu har suttit snart i 20 år i regeringen.

Jag är i stora delar överens med herr Sten om beskrivningen av utvecklingen på landsbygden och de konsekvenser som därmed har följt. Men jag vill ytter-

ligare säga att sambandet mellan den kapitalistiska utvecklingen i allmänhet och utvecklingen inom jordbruket i synnerhet samt de konsekvenser, som här måste följa i fråga om skärpningen av landsbygdens problem, allt detta tycker jag mig sakna i herr Stens plädering. Men även om herr Sten underlåtit detta, söker han i alla fall att få fast mark under fötterna, och det sker i motionens avsnitt om kulturens utveckling på landsbygden. Han skriver: »Beträffande kulturens innehåll får man också tänka sig en syntes mellan å ena sidan de naturliga olikheter som härrör ur den ekonomiska grundvalen och den sociala miljön —». Detta är viktigt, det vill jag säga, men så fortsätter herr Sten: »Den materialistiska historieuppfattningen i dess modifierade svenska transformation är ingen dålig slagruta.» Det är här som herr Sten enligt min mening levererar den ideologiska förklaringen till socialdemokratiens lappverk när det gäller att lösa landsbygdens problem. Vet herr Sten egentligen vad han ger sig in på, då han söker korrigerera vetenskapen genom att här säga: »Den materialistiska historieuppfattningen i dess modifierade svenska transformation är ingen dålig slagruta»? Denna formulering är med sin udd riktad bl. a. mot vår ideologi. Den är ett försök att ideologiskt motivera den svenska socialdemokratiens politik, bl. a. när det gäller lösningen av landsbygdens problem.

Av vetenskapen söker man göra en modifierad svensk vetenskap, som naturligtvis inte blir någonting annat än en kvasivetenskap. Dra ut konsekvenserna ur herr Stens resonemang! Naturlagarna finns — det känner vi till — de verkar i England och i alla länder, även här i Sverige, men konsekvensen av vad jag här har citerat från herr Sten blir, att till och med naturlagarna verkar inte på vanligt sätt här i landet, utan här har vi en modifierad svensk transformation av naturlagarna. Jag kan exemplifiera det på följande sätt. Om en man hoppar ut från femte våningen i Paris, London, Berlin eller Moskva, så hamnar han naturligtvis på gatan eller gården,

Ang. vissa gemensamma landsbygdensproblem.

såvida inte ett brandsegel är spänt ut för att fånga upp honom. Men enligt denna kvasifilosofi, som man söker bygga upp sin politik på, är det inte så i Sverige. Om exempelvis herr Sten hoppar ut genom fönstret från femte våningen i Stockholm, hamnar han inte på gatan eller gården, utan han kommer att sväva i ett lufttomt rum och därmed upphäva bl. a. tyngdlagen. Som bekant gäller de ekonomiska lagarna under kapitalismen i England, de är desamma i USA och de är följaktligen desamma även här i vårt land, därför att vårt samhälle här har kapitalistisk typ. Men herr Sten menar, att de ekonomiska lagarna, som verkar oberoende av oss, icke verkar här i Sverige, därför att vi här har åstadkommit en modifierad svensk transformation. Detta resonemang innebär, att man egentligen talar emot vetenskapen.

Vad jag här nu säger är inte något försök att leka med ord, att teoretisera, utan resonemanget har sina praktiska konsekvenser. Det som jag har velat påvisa är bland annat den ideologiska bakgrunden till socialdemokratiens politik i fråga om lösningen av landsbygdens problem.

Men jag är helt överens med herr Sten om att även med den ekonomiska struktur, som landsbygden i dag företer, kan mycket positivt göras. Det är synnerligen angeläget att så sker, och vad herr Sten i det avseendet betonade vill jag på det kraftigaste understryka här.

Herr Sten vände sig i sin motion, som jag fattade det, emot den ensidiga kategoriklyvningen när det gäller bondbyar och andra landsbygdssamhällen. Han ville icke ha denna ensidiga kategoriklyvning med renodlade bondbyar, renodlade skogsarbetarbyar o. s. v. Jag vill mycket starkt understryka herr Stens synpunkter på detta område. För att komma ifrån detta fordras omedelbara åtgärder. Men praktiken har redan gett oss bevis på förnuftiga och sunda lösningar därvidlag. Jag vill här erinra kammaren om att när man nu i Norrbotten bygger skogsarbetarsamhällen, har man bland annat i Kåbdalis låtit

skogsarbetarbyn bli en integrerande del av hela byn, och enligt min mening är detta en mycket sund och bra lösning, som tagit avstånd från den ensidiga kategoriklyvning som många starka krafter strävar efter att åstadkomma.

Såvitt jag förstår herr Sten, ville han ha gemensamma samhällen på landsbygden och övervinna bland annat den splittring som nu råder, och jag är helt överens med honom därom. Men dra ut konsekvenserna ur detta resonemang, herr Sten! Rullar man inte då upp hela problemet om förändring av det svenska jordbrukets ekonomiska struktur? Så är utan tvivel fallet. En gång i tiden hade vi ju bondesamhällen, denna tätbebyggelse på den svenska landsbygden. Vi känner till att dessa splittrades och att det skedde genom det stora enskiftet. Det var kanske då en historisk nödvändighet att göra så för att på detta sätt bana vägen för det större jordbruket på individuell basis. Men den historiska utvecklingslinjen gör det väl nu tämligen klart, att en återgång till en gemensam samhällsbildning, men på annan ekonomisk grundval, är nödvändig.

Jag vill här passa på att fråga: Hur är det egentligen på den norrbottniska landsbygden? Enskiftet genomfördes ju icke konsekvent där, och det gör att samhällsbildningen på landsbygden är densamma i norra och södra kustbygden, vissa delar av inlandet och rätt stora delar av Tornedalen. Är detta nu bra eller dåligt? Enligt mitt förmenande är det bra. Skall man splittra denna samhällsbildning? Jag anser, att man inte bör göra det. Men i vilken riktning går utvecklingen på detta område? Jag har inte kunnat undgå att göra den erfarenheten, att det finns vissa tendenser, bland annat hos lantbruksnämnderna i Norrbotten, att splittra den samhällsbildning som vi har. Det sker ju exempelvis genom att man förklarar för vederbörande jordbrukare: »Du får inte det och det statsbidraget, om du inte flyttar ut från byn.» Det vore väl naturligt att man utgick ifrån den samhällsbildning, som vi har i Norrbotten och delvis även i Västerbotten, när man försöker lösa de

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

många brännande problem som finns där uppe. Och vad skulle denna politik syfta till? Jag vill bland annat framhålla att med den samhällsbildning, som finns på den norrbottniska landsbygden, föreligger alla naturliga betingelser för att man med kraft skall kunna gå in för att bygga andelsladugårdar. Hur har utvecklingen på detta område varit under efterkrigsåren? Ja, man har utan tvivel i mycket stor utsträckning byggt ladugårdar och ekonomibyggnader och därvid investerat ett väldigt kapital. För de summor som man har lagt ned på detta hade man, med statens effektiva hjälp, kunnat bygga gemensamma ladugårdar. Så har emellertid inte skett, och varpå kan detta bero? Man säger att bönderna inte vill, att bönderna är rädda och skeptiska. Jag vill emellertid hävda att detta är fel. Det är de som står i ledningen för de borgerliga partierna och även för socialdemokratien, som är rädda och skeptiska. De är rädda för vissa konsekvenser av en utveckling i den riktning jag här talat om. Häri har vi att söka förklaringen till att så få andelsladugårdar uppförts.

Jag erinrar för övrigt om hur det var på den tid då man började bygga upp den svenska mejerirörelsen. Rådde inte en ganska allmänt utbredd skepsis bland de svenska bönderna mot den rörelsen? Jo, utan tvivel. Men alla krafter sattes in för att i handling bevisa för böndernas stora massa att detta var den väg de måste gå. Man har lyckats i det avseendet, och därför kan de svenska producentföreningarna i dag stå såsom ett mönster när det gäller den väg som de svenska bönderna i andra avseenden måste beträda och som man skulle få dem att beträda, om inte dessa skeptiker, dessa rädda människor, fanns inom de partier jag här har talat om, som är mycket räddare än bönderna. Man skall inte komma och tala om det oerhört svårlösta landsbygdsproblemet, när man är så rädd för att radikalt söka lösa det.

Till sist några ord om kulturproblemet på landsbygden. Det är ju vittomfattande. Jag skall ingalunda gå in på det i dess helhet, utan tillåter mig en-

dast ta upp ett avsnitt, det som gäller teatern.

Det finns så vitt jag vet ingen fast scen norr om Sundsvall. Vi har att lita till Riksteatern. Jag vill säga att den uträttar goda saker, men den kan dock icke fylla de anspråk som måste ställas. För Norrlands vidkommande måste det i varje län finnas en fast scen med egen ensemble, och det måste finnas goda lokaler ute på landsbygden. Då kan man göra storverk. Då kan man, herr Sten, anknyta verksamheten till bygdens särart, till folkets goda traditioner. Det är en upprörande snålhet som de svenska statsmakterna visat när det gäller att lösa detta problem. I fråga om att ge landsbygden möjlighet att njuta av god teater ligger ju vårt land långt efter det lilla Finland.

En rad åtgärder, det vill jag till sist poängtera, kan genomföras inom en snar framtid. Därför ansluter jag mig till reservationen nr 2.

Herr ANDERSSON, LARS (bf): Herr talman! Det bör ju vara ägnat att glädja landsbygdens folk och dem som har att företräda landsbygdens intressen i den svenska riksdagen, att man inte bara i år, utan varje gång landsbygdens problem varit på tal i riksdagen så livligt och enhälligt förklarar att allt som kan göras skall göras för att komma till rätta med de s. k. landsbygdsproblemen vilka tillsammans medför vad vi alla anser så olyckligt: flykten från landsbygden.

Nu är herr Sten i år på sätt och vis besviken över riksdagens beslut med anledning av den s. k. Casselska motionen i fjol, då det inte blev någon skrivelse av, och han är besviken över att 1944 års riksdagsbeslut inte föranlett Kungl. Maj:t att komma med den inventering och samordning av de utredningar som har företagits på detta område. Han har därför i år väckt en motion — mycket intressant och välskriven — i vars innehåll vi torde kunna i allt väsentligt instämma. Men för egen del vill jag säga, att jag är ganska tveksam huruvida

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

det är det riktiga att göra som herr Sten föreslår, det vill säga att man liksom fångar landsbygdsproblemen i ett enda knippe och sedan skickar dem över till Kungl. Maj:t i skrivelse från riksdagen och anhåller, att Kungl. Maj:t ville överväga, utreda och framlägga förslag till åtgärder för landsbygdsproblemens lösning. Skall man komma till rätta med landsbygdsproblemen, får man väl ändå komma med konkreta förslag och försöka intressera riksdag och regering att ge sig i kast med dem.

Efter att åhört dagens debatt hittills, där motionens framställning kompletterats med väldiga fång av landsbygdsproblem och med sådana synpunkter som vi nyss hörde av herr Helmer Persson, då förstår man att det inte skall vara lätt för Kungl. Maj:t att sälla ut det som för landsbygden är det viktigaste att komma till rätta med.

Kungl. Maj:t har inte effektuerat vad som begärdes i riksdagens skrivelse av år 1944, men det är dess bättre så — jag vill särskilt understryka det — att detta förhållande inte betyder att man icke har gjort någonting för att komma till rätta med landsbygdsproblemen. Jag vill hänvisa till 1947 års riksdagsbeslut om de framtida riktlinjerna för jordbrukspolitiken och det arbete som lantbruksnämnderna där har sig förelagt. Lantbruksstyrelsens chef, generaldirektör Nordlander, höll under lantbruksveckan ett föredrag i vilket han angav riktlinjer för effektuerande av detta 1947 års riksdagsbeslut på ett sätt, som åtminstone inte ger mig någon anledning till pessimism utan tvärtom ger mig anledning till att hysa den allra största tillförsikt och tillfredsställelse över den verksamhet som lantbruksnämnderna kommer att bedriva i fråga om jordbrukets inre och yttre rationalisering. Detta är ju områden, som är direkt ägnade att påverka just de problem som vi här diskuterar.

När det gäller ett annat mycket viktigt organ på detta område, nämligen länsbostadsnämnderna, får man lov att säga, att folk ute i bygderna allmänt funnit att länsbostadsnämnderna alltför

restriktivt tillämpat bestämmelserna om bostadslån till egnahemsbebyggelse på rena landsbygden. Men vi kan i dag i Kungl. Maj:ts proposition nr 138, under tecknad av socialminister Sträng, beträffande just anslagen för bostadsförsörjningen läsa: »I detta sammanhang torde få upptagas frågan huruvida en restriktiv inställning till egnahemsbyggande på landsbygden är motiverad på grund av de kreditrisker, som kan tänkas föreligga beträffande ur vissa synpunkter mindre välbelägna hus. Utvecklingen under senare år av kommunikationerna på landsbygden har medfört att bestämda krav icke längre behöver ställas på att husen skall ligga i anslutning till tätort med dess möjligheter till sysselsättning. Om vid belåning av egnahem på landsbygden vissa risker skulle tagas, betyder detta icke att landsbygden favoriseras. Under de senaste tio åren har med statligt stöd uppförts ett stort antal egnahem på mindre industriorter. De framtida försörjningsmöjligheterna på dessa orter kan visa sig vara helt beroende av att verksamheten vid ett eller ett par företag på orten icke kommer att inskränkas mera väsentligt. Ifrågavarande långivning innebär därför ett risktagande från statens sida. — Av det anförda torde framgå att statligt lån för uppförande av egnahem på den rena landsbygden icke bör vägras enbart av det skälet att efterfrågan på egnahem utanför tätorter på längre sikt möjligen kan förändras på sådant sätt att staten i vissa fall skulle kunna komma att löpa vissa risker. Det är ett önskemål att uttunnningen av befolkningen på den egentliga landsbygden icke blir för stor. Allmänt hållna bedömningar av kreditriskerna bör därför icke få fälla utslaget vid prövning av ansökningar om egnahemslån till hus på landsbygden.»

Jag har velat citera detta uttalande av socialministern, därför att det gäller både lantbruksnämnderna och länsbostadsnämndernas verksamhet, vilka på ett så avgörande sätt kan påverka just de problem som vi här i dag diskuterar.

På samma sätt förhåller det sig med

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

den nya lokaliseringsbyrån inom arbetsmarknadsstyrelsen. Den är alldeles ny, men man får väl knyta den förhoppningen till verksamheten att den skall komma att på ett mycket nyttigt och verksamt sätt påverka de åtgärder för landsbygdens del som vi önskar åstadkomma.

Senast i fjol behandlade vi, som jag nämnde, en motion av liknande slag som den vi nu diskuterar. Beredningsutskottet avstyrkte även då, men beredningsutskottet hade följande passus i sitt utlåtande: »Enligt utskottets mening är skapandet av likvärdiga inkomstmöjligheter, arbets- och levnadsförhållanden i tätorter och på landsbygden det effektivaste sättet att hejda en icke önskvärd befolkningsomflyttning.»

Jag skulle tro att när utskottet i fjol anförde detta rörde det måhända vid pudelns kärna, ty ingen torde kunna förneka att just löneklyftan mellan det folk som arbetar vid jordbruket med binärningar och skogsbruket — vilket ju är den överväldigande delen av landsbygdens befolkning — och jämförbara grupper i städerna alltid har varit och är fortfarande så stor, att den utövar en dragningskraft på framför allt landsbygdens ungdom. Där har vi väl ändå den stora orsaken till att landsbygdens ungdom flyttar från landsbygden in till tätorter och städer. Vill man alltså ha ett instrument, som på ett snabbt och effektivt sätt kommer till rätta med detta landsbygdsproblem, skall man ge sig i kast med att söka överbrygga just denna löneklyfta som förefinnes. Hur skall det gå till? Jag betvivlar inte att motionären själv går med på min linje, men jag betvivlar mycket starkt att reservanterna Lundqvist och Weiland gör det, ty det förutsätter att man, när det gäller förhandlingar om priserna på jordbrukets produkter inte får med alla tillåtna medel söka pressa ned priserna. Genom en nedpressning av priserna på jordbrukets produkter kan man ju inte i rimlighetens namn påräkna att kunna förbättra inkomstförhållandena för jordbrukets folk och i varje fall inte åstadkomma någon inkomstförbättring för

det folk, som arbetar vid familje- och småjordbruket.

Till herr Helmer Persson vill jag säga att den linjen säkerligen skulle stämma mycke illa överens med herr Helmer Perssons paroll »priserna ned, lönerna upp», ty då får vi säkerligen icke något underlag för en utveckling av inkomstmöjligheterna för landsbygdens folk, som här måste till för att man skall kunna bromsa upp och hejda den flykt från landsbygden, som för närvarande äger rum.

Herr talman! Med det anförda skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WAHLUND (bf): Herr talman! Själva sakfrågan här är inte mycket att diskutera om. Jag står på precis samma ståndpunkt som herr Andersson, men jag tycker i likhet med herr Sten, att riksdagsledamöter från socialdemokraterna och bondeförbundarna inte behöver vara så blygsamma. Nog kan vi väl skriva till regeringen i största förtroende. Vi vet att regeringen är positivt inställd till de här frågorna. Men regeringen har många ting att syssla med. Vad är det då för fel att riksdagen ger en mening till känna i den riktningen, att vi anser att just de frågor vi nu har att behandla skall ha förtur?

När jag bläddrade i riksdagstrycket och fick fram herr Stens motion, var det ungefär som att komma in i en oas från öknen. Det var välgörande att se, att en riksdagsman verkligen kan ge sig själv någon gång, då han skriver en motion. Det är väsentliga frågor, som herr Sten tar upp. De hör till våra viktigaste inrikespolitiska frågor, som han själv säger.

Herr Sten önskade, att jag skulle följa mina befolkningsprognoser. När de av herr Sten åberopade prognoserna framställdes för ett tiotal år sedan, var det folk som sade, att jag målade läget väl svart, trots att jag själv försökte säga att jag hade mycket försiktiga premisser. I dag står saken klar: verkligheten har överträffat prognosen. Jag har icke

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

gjort några nya prognosberäkningar, men jag skulle ändå vilja anföra några framräknade data till belysning av situationen beträffande landsbygden och dess befolkningsutveckling.

Det är klart att man i detta sammanhang icke får gå till de befolkningssiffror rörande den administrativa landsbygden som man finner i de officiella publikationerna. Här gäller det den ekonomiska och den sociala landsbygden. Jag har utgått från hela glesbebyggelsen och till den lagt orter under 200 invånare och dessutom jordbruksbyar med tätortsbebyggelse och över huvud taget liknande populationer med direkt jordbrukskaraktär. Det visar sig då att den egentliga landsbygdsbefolkningen — jag kallar den så, herr talman — höll sig tämligen konstant under 1920-talet. År 1930 var den 3,2 miljoner människor, 1940 hade vi 2,8 miljoner, och nu är vi nere vid 2,4 miljoner. Jag kan, som sagt, inte ge några prognosberäkningar i dag, men jag är ganska säker på att om utvecklingen fortsätter och ingen oväntad förändring sker kommer vi att vara nere i 2 miljoner människor år 1960 för den egentliga landsbygdsbefolkningen.

Detta är en allvarlig situation. Denna är i själva verket än mer kritisk än vad de anförda siffrorna ger vid handen, ty, såsom vi vet, är det ju framför allt folk i de yngre arbetsåldrarna som ger sig i väg från landsbygden till stadsbygden. Det är folk i omkring tjugoårsåldern, och det är kvinnor mer än män. Resultatet har blivit att landsbygden tenderar att alltmer bli en gammalungkarlarnas och åldringarnas bygd.

Vi är överens om att denna utveckling icke kan få fortgå. Vi är också överens om att man här naturligtvis inte får tillgripa några tvångsåtgärder. Herr Sten talar ingalunda om några sådana i sin motion. Jag kan förstå att han har samma uppfattning som jag, att det inte får vara några direkta eller indirekta restriktioner vad beträffar flyttningen från landsbygd till stad. Landsbygdens ungdom måste därvidlag ha sin fulla frihet. Landsbygdens ungdom måste som all annan ungdom ha rätt till fritt yrkesval.

Man måste således tillgripa andra åtgärder än sådana av tvångskaraktär. Vi har här hört herrar Lundqvist, Andersson, Sten och andra tala om en hel rad av möjliga åtgärder. Vi vill nu ha till stånd — så vill jag uttrycka det, herr Andersson — en samordning och kvantifiering av hela detta problem.

Herr Sten nämnde här först frågan om industriens lokalisering. Jag vet mycket väl att den frågan varit under utredning, men jag vill ändå taga fram denna sak. Det är ju många som säger, att man inte kan lägga industrier på landsbygden, ty industrierna skall ligga där det finns gott om arbetskraft. Detta konstaterande är riktigt, då det gäller storindustri, men det är hantverk och småindustri som det i detta sammanhang gäller. Nog är det sant att också småindustrien har svårt att göra sig gällande på landsbygden. Det är många ting som ligger hindrande i vägen, såsom högre transportkostnader och högre utgifter för sociala åtgärder, särskilt vad beträffar bostadsfrågan, o. s. v. Men det finns faktorer som innebär bestämda fördelar för landsbygdens industri, nämligen att man där som regel har en fast och kunnig samt framför allt företags-solidarisk arbetarstam.

I utlandet har man praktiserat den metoden att dela upp industrien i olika produktionsetapper, och man har därvid haft mycket god framgång. På så sätt kan man få ut industrien på landsbygden, det är fördelaktigt som krigsberedskap. Jag undrar om inte denna metod vore något att tänka på också hos oss.

Herr Sten berörde i sin motion socialpolitiken och vill att man skall försöka anpassa de sociala åtgärderna efter landsbygdens behov. Jag tror inte alls att man på denna punkt behöver rikta någon adress till regeringen. Det finns helt säkert i nuvarande situation stora möjligheter att få fram en socialpolitik och för den delen också en skolpolitik som passar landsbygden.

Herr Sten och andra har även talat om ytterligare tänkbara åtgärder. Naturligtvis kommer man allra sist alltid tillbaka till frågan om betalningen för

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

arbetet på landsbygden och i stadsbygden då det gäller att få till stånd en likvärdig levnadsstandard mellan de breda lagren av landsbygdsbefolkningen och stadsbyggdernas folk. Detta har sagts så många gånger tidigare i denna kamraren att jag inte behöver upprepa det.

Lösningen på problemet är ju i själva verket enkel till banalitet. Det gäller att skapa likvärdiga förhållanden, att göra landsbygden konkurrensmässig i fråga om arbetskraften och att skapa en situation som gör att ungdomarna själva vill bli kvar på landsbygden.

Jag skall stanna här, herr talman, men vill avslutningsvis tillägga ett par ord till herr Helmer Persson.

Det glädde mig att höra herr Persson helt öppet deklarerat att det existerar samma naturlagar i alla länder, alltså även i Sovjetunionen. Jag har särskild anledning till detta konstaterande bland annat med hänsyn till att på senare år den kommunistiska ärfthetsläran — det finns en sådan — vill fränsvärja sig Mendels lära och hävdar förvärvade egenskapers ärfthet. Men naturligtvis är det olika ekonomiska lagar i ett kommunistiskt och i ett demokratiskt samhälle, det har herr Persson så rätt i. När herr Persson talade om att vi bör skapa gemenskap på landsbygden, tänkte jag på jordbruket och trodde att herr Persson syftade på kolchos-systemet. Men min oro var obehövlig. Vad han avsåg var att åstadkomma gemensamma ladvårdar.

Herr talman! Herr Sten har inte yrkat bifall till sin motion, och jag anser mig därför inte heller kunna göra det. Jag har således intet yrkande.

Herr NÄSSTRÖM (s): Herr talman! Då jag har deltagit i ett par utredningar som i varje fall delvis haft med dessa frågor att göra, ber jag att få säga några ord.

När man talar om flykten från landsbygden, berör man ett problem som finns i praktiskt taget alla kulturländer. Det torde endast vara mycket underutvecklade länder som inte har detta pro-

blem. Ett så typiskt jordbruksland som Danmark har det ju i allra högsta grad. Där har det gått så långt att landets halva befolkning lever i en enda stad.

Jag har tyckt mig märka av tongångarna här, att man har den uppfattningen att Kungl. Maj:t inte har gjort någonting på detta område. Jag måste protestera mot en dylik uppfattning, ty den är icke riktig. På ett flertal punkter har Kungl. Maj:t vidrört det och indirekt kommit med förslag, som måste vara till fördel för landsbygden.

I den utredning, som företagits rörande näringslivets lokalisering, var vi, oavsett politisk uppfattning, fullt ense om att någonting måste göras på detta område. Frågan var bara vad som skulle göras. Här fanns två huvudpunkter, den ena innebärande en statlig dirigering av näringslivet ut på landsbygden och den andra frivilliga överenskommelser med näringslivets företrädare. I denna utredning var vi alla, så när som på en kommunist, överens om att tvång inte kan användas i detta fall, utan att man måste gå den andra vägen, nämligen att försöka komma till tals med näringslivets företrädare när det gäller att skapa nya industrier, vilka bör förläggas på sådana platser, som ur samtliga synpunkter kan anses lämpliga. Detta är inte bara en arbetskraftsfråga, utan det är naturligtvis också en fråga om kommunikationerna och andra ting, som kan påverka en företagare att vara villig att lägga en industri på det ena eller andra området.

Redan tidigare har det funnits ett sådant frivilligt organ, där man haft vissa överläggningar, och nu har vi fått denna byrå på arbetsmarknadsstyrelsen. Med den samarbetsvilja, som har visats från olika håll, tror jag det skall vara möjligt att i görligaste mån på detta område få en spridning av industrien, som kan vara att föredra.

Det är emellertid inte bara på detta område som det har hänt någonting. De som närmare känner till hur en länsbostadsnämnd arbetar vet ju också att man där försöker se till att landsbygden inte avfolkas. Men samtidigt försöker man se till att landsbyggdernas folk kan få unge-

Ang. vissa gemensamma landsbygdspöblem.

fär samma bekvämligheter som tätorternas befolkning har. Vi skall dock villigt erkänna att det under det senaste året, för att inte säga de senaste åren, härvidlag har varit vissa svårigheter, därför att kreditinstitutionerna inte alltid varit villiga att låna ut pengar till nya bostäder, som har legat ocentralt till. Det är ett bekymmer som vi har, och vi torde nog också få dragas med det.

Även i den s. k. länsstyrelseutredningen hade vi dessa spörsmål uppe till behandling, framför allt när det gällde kommunernas planeringar i olika avseenden. Redan nu finns ju dessa regionplaneringar, och redan nu finns det andra planeringar, som berör dessa problem. Om vi vill vara ärliga mot oss själva, kan vi väl ändå vara överens om att det här inte hjälper med allmänna talesätt utan att det krävs direkta förslag, som kan leda till verkställighet.

I stor sett har jag samma uppfattning som herr Sten, men det är på en punkt som jag inte kan vara överens med min vän. Han nämnde för en stund sedan att vi skulle skaffa en rad av »-ologer», sociologer med flera, som skulle lösa detta problem åt oss eller i varje fall förbereda det. Ja, herr Sten, jag måste säga att jag är skeptisk i det fallet. Man löser inte detta problem vid skrivbordet, utan detta är ett allvarligt problem, som måste lösas med verkliga kraftåtgärder.

Sedan har, herr talman, här talats om kulturåtgärder. Herr Persson talade ju både om bröd och skådespel. Vad har hänt under de sista åren? Jag vill påstå att det har hänt någonting alldeles anmärkningsvärt i vad det gäller landsbygdens kulturfrågor, nämligen 1950 års beslut om enhetsskolan. Man kan vara hur intresserad som helst av teater och annat, men man måste väl ändå erkänna att detta beslut kommer att lyfta landsbygden till ungefär samma plan som tätorterna har befunnit sig på tidigare. Jag tror att det genom detta beslut skall bli möjligt för oss att se till att även landsbygdens befolkning kan få sin beskärda del av dessa kulturgåvor. Därmed ingenting ont sagt om teater och

annat. Jag tror att också den saken kommer att ordnas, men allting tar sin tid. De som i år har sett på åttonde huvudtiteln vet vilken ansvällning som har skett på det området, och det har i mycket hög grad skett för att tillgodose landsbygdens behov.

Herr Lundqvist talade om kommunikationerna, och det är uppenbart att den frågan är mycket viktig för landsbygden. Jag har haft anledning att just under de senaste dagarna syssla med ett sådant problem. Ett vanligt bussföretag säger att det inte lönar sig att köra på den och den linjen. Hur skall vi då bära oss åt? Skall vi lämna dessa byar åt sitt öde? Nej, jag misstänker att samtliga säger, att staten här måste gripa in. Så är det. När ett företag inte bär sig, kräver vi statens medverkan. Det kanske inte hindrar att vi sedan säger: »Se, vilket dåligt resultat statens kommunikationsföretag ger.» Jag tror att det bör vara en liten självprövning på detta område.

I utredningen rörande näringslivets lokalisering var vi i huvudsak ense. Det var endast en av ledamöterna som inte var överens med oss, och det var kommunisten Kämpe. Vi ansåg att man skulle kunna lösa detta problem rörande industriens lokalisering på överenskommelsens väg. Herr Kämpe trodde inte på detta och rekommenderade statligt tvång. Jag tror inte det är många i denna kammare som vill vara med om statliga tvångsåtgärder på detta område.

Herr Wahlund och någon före honom berörde en mycket väsentlig punkt på detta område, nämligen lönsamheten. Den kommer vi aldrig ifrån. Om det är väsentligt mycket mera lönsamt inom ett annat yrke, söker sig folk dit, och det är ganska naturligt. Jag tror därför att vi får se till just den detaljen mycket noggrant, men jag tror inte vi behöver några stora utredningar för den sakens skull. Det är så uppenbart, och det är så bevisat, att vi där kan handla, om vi anser att det är riktigt att handla.

Jag tror, herr talman, att detta kommer att bli något slags motionsföljetong under årens lopp; dessa saker kommer åter och åter att framhållas. Men jag vill

Ang. vissa gemensamma landsbygdproblem.

erinra om att till och med det stora, mäktiga Stockholm har sina problem i ytterområdena. Så kommer det alltid att förbli också ute i landet: inom en landskommun anser de, som bor i utkanterna, att tätortsbefolkningen har vissa fördelar. Jag tror aldrig att man helt kommer att kunna utjämna dessa olikheter.

Detta hindrar å andra sidan inte, att vi i görligaste mån bör se till att det blir en utjämning. Jag har grunnat mycket på denna fråga, herr talman, och jag måste erkänna att jag bara ser två utvägar. Den ena är att vi får ungefär lika god lönsamhet inom de olika yrkena. Den andra är att vi söker gå fram på den väg, som våra företagarföreningar med viss framgång har börjat beträda. Men om dessa föreningar skall lyckas med sin uppgift, måste vi ställa mera medel till deras förfogande och på ett betydligt bättre sätt än hittills vårda oss om denna sak.

Min uppfattning är att vi alla, var och en i sin stad, bör medverka till lösningen av dessa problem. Jag tror att kommunalvärderna i mycket hög grad kan medverka därvidlag. Ge landsbygdens gårdar vatten och avlopp, ge dem hyggliga vägar, så tror jag att vi från kommunalt håll kan medverka rätt långt. Vi kan också göra mycket genom att bygga ordentliga skolor och samlingslokaler, och jag vet att kommunalvärderna på åtskilliga håll gör mycket därvidlag.

Det vore oriktigt att säga, att Kungl. Maj:t ingenting gjort på detta område. Under de senaste åren har det faktiskt skett någonting. Om detta varit tillräckligt skall jag inte yttra mig om, men jag tror att man inte löser dessa frågor i en handvändning. Här fordras ett långvarigt, tålmodigt arbete. Men får vi gå vidare på de vägar vi numera är inne på, så tror jag att vi så småningom skall lyckas även här. Men man löser icke dessa frågor med allmänna talesätt.

I detta anförande instämde herr *Franzon* (s).

Herr *WEILAND* (fp): Herr talman! Om det är något område där pappers-

kvarnarna malt länge och mycket, så är det just detta. Här har väckts den ena motionen efter den andra, utredning på utredning har föreslagits. En del har också blivit gjort, men vi kan nog påstå att resultaten hittills är ganska små.

Ett par talare, eller kanske tre, har framhållit att landsbygdens problem i första hand är av ekonomisk art. Jag är alldeles övertygad om att dessa talare är inne på rätt linje. Vore vi alla ense om att landsbygden bör lyftas upp på ett högre ekonomiskt plan, skulle denna fråga ganska säkert lösas fortare än vi kanske är böjda att tro. Men nu ligger det ungefär så till som utskottets ärade ordförande nyss sade, att lönsamheten på landsbygden inte på långt när är densamma som i tätorterna.

Jag tror för min del att frågan inte kan lösas med mindre än att landsbygdens eget folk försöker ta initiativ och hugga i. Jag skulle vilja rekommendera damerna och herrarna att resa ned till en av de sämsta jordbruksbygderna i Jönköpings län, Västbo härad, och studera hur man där har det. Helst skulle jag vilja råda er att resa under vårens tid, då trädgårdarna där nere står i blom och allt är som vackrast. Där har folket i stor utsträckning stannat i bygden. Duktiga karlar har startat den ena industrien efter den andra, och det har kommit att leda till att denna trakt lyfts upp ganska bra.

Jag skall inte längre ta tiden i anspråk utan vill bara, sedan jag tagit del av herr Lundqvists reservation, instämma i och yrka bifall till densamma.

Herr *ARRHEN* (h): Herr talman! En av de föregående talarna, herr Näsström, ställde den pretentionen på de förslag, som framlägges här i riksdagen, att de skulle vara konkreta. Det var en ganska hård fordran, ty om man tar initiativ av den typen, brukar utskottsbehandlingen utmynna i, att man inte utan föregående utredning kan bifalla ett så direkt ställt yrkande. Denna fras om utredningens nödvändighet är, som vi alla veta, ju gängse i sådana sammanhang. Därför bör man nog inte a priori ställa sig av-

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

visande till behovet av utredningar i olika avseenden.

Det var lustigt — om jag nu får ta upp något av vad som är sagt i denna debatt — att höra herr Perssons synpunkter på metoderna för att utveckla vårt lantbruk och över huvud taget ordna förhållandena på landsbygden. Han förklarade sig, som vi alla hörde, vara av den mening, att det hela borde byggas på andelsprincipen. Om jag hörde rätt, uttryckte han sin förgelse över, att denna princip hade visat sig mindre framgångsrik, när det gäller att få fram andelsladugårdar än i andra sammanhang. Han uttalade sig i det sammanhanget berömmande om andelsmejerirörelsen. Jag har i det fallet endast anledning att uttala den förmodan, att när det inte gått att få fram något större intresse för de s. k. andelsladugårdarna, så torde det sammanhånga med att de i det praktiska livet visat sig mindre bär- och livskraftiga än exempelvis andelsmejerirörelsen.

Jag antar, att herr Persson känner inte bara det moderna Rysslands förhållanden — som han nu vill känna dem — utan att han också litet känner till det tsarryska Rysslands historia. Jag kom att tänka härpå, när han här uttalade sina sympatier för andelsverksamheten över huvud taget. Det torde väl inte vara herr Persson obekant att en tsarrysk ministerpresident med namnet Witte liksom även hans efterträdare efter de stora oroligheterna i Ryssland 1905 inkallade jordbrukssakkunniga från Danmark, vilka med dem diskuterat möjligheterna att ersätta det gamla ryska mirsystemet med ett danskt självägande bondesystem, vilket — som vi alla vet — i mycket hög grad även bygger på andelsprincipen. Det är överraskande att höra, att herr Persson är anhängare av denna, åtminstone i ett visst ögonblick, *tsarryska* uppfattning om det ryska jordbruksproblemets rätta lösning. Det ger en intressant inblick i det princip tänkande, som herr Persson kan rubricera med sitt namn.

I övrigt begärde jag ordet, herr talman, närmast med anledning av det an-

förande, som här hölls av herr Sten. Han citerade däri en auktoritet, som jag inte närmare känner till men som namngavs, nämligen doktor Eskeröd, vilken gjort sig till talesman för, efter vad jag kan tycka, riktiga synpunkter, då han efterlyst behovet av en ny strukturundersökning på vår svenska landsbygd. Tiden går nämligen mycket hastigt, och vad som enligt våra uppfattningar var giltigt beträffande den svenska landsbygden och dess utseende för, låt oss säga, omkring femton år sedan, är faktiskt inte giltigt i dag. Den strukturundersökning, som det här gavs en antydning om, tror jag, att vi i nuvarande stund i högsta grad, har behov av, när det för oss gäller att bedöma, huruvida den nya kommunindelningen är funktionsduglig eller icke. Det är en viktig landsbygdsfråga i nuvarande stund. Den sammanhänger med bedömandet, huruvida de storkommuner på 2 000, 3 000 personer, som vi beslöt att föra ut i livet för några år sedan, verkligen är i stånd att åtaga sig de uppgifter, som vi då avsåg, att de skulle vara mäktiga att fylla. Det torde redan nu vara fullt klart, att denna spekulation icke längre är bärkraftig. Av den anledningen anser jag, att det skulle vara ett mycket värdefullt bidrag till de fortsatta bedömandena på detta område, om vi i dessa avseenden finge nytt stoff. Detta sammanhänger framför allt med skattekraften hos de storkommuner, som för närvarande mer eller mindre stapplande bereda sig på att leva sitt eget liv.

Herr talman! Debatten har varit lång, och det finns ingen anledning för mig att fördjupa mig mer i dessa ämnen, som är outtömliga. Jag är själv ledamot av beredningsutskottet men har av viss anledning inte varit i tillfälle att delta i behandlingen av detta ärende. Jag har emellertid velat begagna tillfället att här deklarerat, att jag mest är böjd för att stödja den reservation, som är avgiven av herr Lundqvist.

Herr LUNDQVIST (h): Herr talman! Endast ett par repliker!

I anledning av herr Näsströms anfö-

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

rande vill jag bara understryka, att det inte är någon inom utskottet som sagt, att Kungl. Maj:t inte gjort någonting när det gäller landsbygdens problem. Vad man sagt är, att man inte fått den plan, som man begärt och att det inte heller gjorts tillräckligt. På den punkten tror jag vi är ganska eniga allesammans.

Herr Näsström säger vidare, att det inte räcker med allmänna talesätt, utan att det måste vara konkreta fall. Jag vill erinra om den motion, som vi bar fram i fjol och i vilken vi hade en lång lista på olika åtgärder, som vi ansåg borde vidtagas, samtidigt som vi ville få en plan med angivande av angelägenhetsgraden av de olika åtgärderna o. s. v., men även då avvisades motionen. Det är inte så gott att veta, hur man egentligen skall lägga fram frågorna för att de skall vinna riksdagens beaktande.

Vidare var det fråga om kommunikationerna. Jag tror att herr Näsström och jag på denna punkt står varandra ganska nära. Jag har många gånger här givit uttryck åt min uppfattning rörande vilka funktioner kommunikationerna bör fylla och att man inte får bortse från de samhälleliga intressena på detta område vare sig i glest bebyggda trakter eller i skärgårdarna.

Vidare en liten replik till utskottets ärade ordförande! Han sade att han var tveksam, huruvida det var riktigt att — såsom herr Sten gjort — plocka ihop alla önskemål i en bukett och överlämna den till regeringen. Det måste, sade även han, vara konkreta fall. Men vi kan väl inte här i riksdagen — och ännu mindre motionärer — ha den apparat till förfogande, att vi kan sitta och bena upp problemen för att se vilka som ur ekonomiska och andra synpunkter är möjliga att realisera och angelägenhetsgraden dem emellan. Vi måste vädja till regeringen med dess större möjligheter att bena upp de viktigare problemen. Det var vad vi i fjol begärde, och det är närmast vad herr Sten begär i år, när han föreslår denna angelägenhetsgradering och samordning av de olika problemen.

Jag vill bara anföra detta med anledning av vad som sagts från annat håll.

Herr SANDBERG (s): Herr talman! Min granne herr Weiland talade om förhållandena i Västbo härad i Jönköpings län. Jag kan gärna instämma i det beröm, om man kan använda det uttrycket, som han slösade över denna speciella del av vårt län. Nu har jag emellertid svårt att förstå, att just detta beröm kan användas som ett led, när man skall bevisa riktigheten av ett beslut i överensstämmelse med motionen.

Denna bygd och vad man där kan se — alla dessa små industrier och även en hel del ting på lanbrukets område — är levande manifestationer av personliga insatser av betydande mått. Det är seghet och energi, arbetsamhet och en okuvlig vilja att, även om situationen kan te sig svår, skapa någonting av bestående värde. Och här har man faktiskt uppnått sådana resultat. Att sedan det allmänna kanske under tidernas lopp har kommit att underlätta arbetet för vederbörande, skall naturligtvis inte förnekas, men den föreliggande motionen syftar ju dock till — det är kanske litet hårt att säga det — centraldirigerad utredning på det här området, och i det sammanhanget tycker jag knappast att herr Weilands exempel är så särskilt lämpligt.

Jag tillhör ju ett parti, som i och för sig har accepterat statliga åtgärder, ehuru vi blivit så fina så småningom, allteftersom tiderna gått och vi samlat erfarenheter och fått åtskilliga illusioner krossade, att vi förstår, att det finns en gräns, och jag tror att man kanske kunde säga, att vi tillämpar det statliga systemet med den modifikationen, att vi gärna vill ha balans mellan det enskilda initiativet och det statliga. Det är i alla fall inte farligt för en gammal socialdemokrat, som varit med i flera år och kanske även upplevat romantiken på det här området, att komma med en dylik, kanske något kall reflexion i det här sammanhanget.

Jag undrar, om man inte i alla fall begär för mycket på det här området. Herr Stens motion är intressant. Den har sina betydande estetiska värden, som det alltid är roligt att möta även i motioner i

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

riksdagen och i det politiska livet över huvud taget — det skall jag gärna erkänna. Men jag måste säga, att jag är en liten aning tveksam ändå, om den innehåller sådana konkreta uppslag, som dock borde vara värdefulla och betydelsefulla, när riksdagens första kammare skall gå att fatta ett beslut, som innebär utredningar enligt den plan som motionen har. Jag menar att det kanhända är en viss disproportion mellan motivering och slutsats. Nu är motiveringen mycket elastiskt formulerad — den inrymmer över huvud taget vad som helst. Det hemställes hos Kungl. Maj:t om övervägande; det är således en begäran att Kungl. Maj:t skall pröva det hela.

När man framställer en dylik begäran, tycker jag att det skulle vara mycket angeläget att få någonting som kunde likna en definition av vad landsbygden egentligen är för någonting. Jag föreställer mig, att om en stockholmare — jag säger inte herr Lundqvist — kommer högst upp på Katarinahissen och tittar ut över omgivningen, så räknar han med att Stockholm är vad han kan fånga med sin blick — det är staden, och allt det andra är landsbygd. När jag satt i en socken därhemma i Jönköpings län, betraktade jag den socknen och mycket annat där som landsbygd, medan Jönköping i alla fall var en stad, som inte mera direkt hörde till landsbygden, och begränsade jag mig till mitt eget härad — det är också ett gammalt trevligt härad, som heter Norra Vedbo — tyckte jag att socknen var landsbygd och att Tranås, som då inte var så stort men senare blivit större genom inkorporeringar, i alla fall var staden.

Var går gränsen? Att samla allt detta i en formel eller en definition kräver naturligtvis oerhört mycket, och det finns väl knappast någon i filosofiska ting tränad hjärna, som skulle kunna prestera det. Det går väl i varje fall inte att göra det med den statistik som herr Wahlund förfogar över. Det låter kanske litet skämtsamt, men det är i alla fall en realitet. Vad är landsbygd? Man skall inte tro att förhållandena är så ensartade, att de kan angripas med likformiga me-

del i olika avseenden. Landsbygden är inte någonting statistiskt utan stadd i ständig utveckling, och man får pröva förhållandena efter de nya situationer som oupphörligen uppstår där.

Jag vill inte förlänga debatten, men jag skulle likväl i detta sammanhang vilja framställa en fråga till herr Wahlund. Han talade om socialpolitik på landsbygden. Jag vet inte vad det innebär. Ur principiell synpunkt skiljer man väl inte mellan socialpolitik i städer och socialpolitik på landsbygden. I varje fall gör vi det inte på landsbygden. Den som varit verksam i en kommun vet, att arbetet där inte behöver präglas av passivitet, och har man suttit i landsting och dess förvaltningsutskott i åtskilliga år, vet man att från landstingets sida göres åtskilligt som kommer även landsbygden till godo. Man rör sig här med en hel del uttryck som inte är tillräckligt preciserade för att kunna ange vad man egentligen syftar till. Det är klart att här skall göras allt som kan göras både för landsbygd och städer, och det sker ju i alla fall undan för undan. Därvidlag är de personliga initiativen, som så ofta kommer till synes ute i bygderna, av oerhört stort värde och stor betydelse.

Här talas om att Kungl. Maj:t skulle verkställa utredningar. Ja, det är klart att Kungl. Maj:t naturligtvis förfogar över tillräcklig intelligens och kanske även intuition för att kunna leta upp de områden, som kanske skulle lämpa sig för dessa utredningar. Det kan jag inte förneka. Så skall resultaten därav så småningom läggas fram för riksdagen, och det skall på grundval därav vidtagas andra åtgärder i fråga om landsbygdens problem.

Om man syftar på att detta skall göras självständigt utan att det kommer i kommunikation med riksdagen såsom beslutande organ, framträder emellertid inte alls tydligt. Jag menar att den slutsats som motionären i all hans varmhjärtade uppläggning av det problem, som här föreligger, har kommit till, är allt för omfattande. Han har nämligen hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om övervägan-

Ang. vissa gemensamma landsbygdspöblem.

den, utredningar, förslag och andra åtgärder i fråga om landsbygdens problem. Jag tycker att det bör vara ganska svårt för riksdagens första kammare att skicka i väg ett dylikt icke tillräckligt dokumenterat papper till kanslihuset för att det där skall tas om hand och det skall göras vad man över huvud taget tycker kan vara bra, nyttigt och trevligt och att försöka leta reda på en del skäl därför. Det kanhända finns lämpliga skäl därtill anmälda, det vill jag inte förneka.

Är det inte lämpligare och bättre, att man får mera konkreta ting att föra fram? Det har sagts i debatten vilka problem som kunna föras fram efter en rät linje, så att man kan försöka få en förnuftig lösning av dem.

Motionären och de som försvarat reservationen skall således inte tro att vi inom utskottet — jag deltog inte i beslutet, men jag har hört diskussionen där — visar någon kylighet i detta avseende gentemot motionen. Det gör vi inte. Men den förefaller oss brista en liten smula i konkretion, och ur den synpunkten tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WAHLUND (bf): Herr talman! Till herr Sandberg vill jag säga, att med statistik kan man bara åstadkomma en allmän kvantifiering av problemen. Jag har inte haft pretentioner på mera, och jag tror inte heller att herr Sandberg menade, att jag lade in mera i vad jag sade.

Beträffande socialvården och de sociala reformerna finns naturligtvis skillnader mellan landsbygd och stadsbygd så snart det är fråga om åtgärder, som bekostas av kommunerna. Men sedan dyrortsgrupperingen kommit bort, är det klart, att de av staten bekostade åtgärderna till formen är likartade på landsbygd och i stad. Men jag menar att det finns vissa slag av socialhjälp som lämpar sig sämre för landsbygden, det finns vissa reformer som har sämre möjlighet att gå ut till landsbygden än till stadsbygden. Alla kontantåtgärder går

likformigt ut till landsbygd och stad, men all erfarenhet visar, att så snart man inom sociallagstiftningen kommer in på konsumtionsdirigerande åtgärder, kommer landsbygden att ligga efter. Det var detta, herr Sandberg, som utgjorde bakgrunden till vad jag nyss sade.

Herr STEN (s): Herr talman! De anföranden, som hållits av allmänna beredningsutskottets ärade ordförande och av herr Näsström, har jag inte uppfattat som någon polemik emot motionen. Jag bemödade mig i mitt förra anförande att i koncentrerad form konstatera, att motionären och utskottet var ense både beträffande motiveringen och beträffande syftet. Det var endast beträffande själva klämman som skiljaktighet förekom.

För att nu inte, med anledning av det sista kåseriet, den uppfattningen skall kvarstå, att motionen skulle på något sätt brista i en distinkt framställning av det problem, som den har tagit sikte på, vill jag endast hänvisa intresserade kammarledamöter till att läsa motionen. Min utgångspunkt var den, att fjolårets högermotion hade avvisats i utskottet och av kammaren huvudsakligen, som jag hade anledning tro, av två olika skäl.

Det första skälet var att man där a priori vände sig emot flykten ifrån landsbygden, att man så att säga menade att man skulle slå vakt om en statistisk landsbygdspöblem. Det andra var att man — jag kommer inte exakt ihåg, hur ordalagen föll — begärde att en plan skulle utarbetas. Man fick alltså den uppfattningen att det rörde sig om en mycket stor och omfattande utredning. Jag hade lagt motionen åt sidan och tänkte delta i det meningsutbytet, liknande detta, som jag trodde skulle följa med anledning av densamma, men jag blev förhindrad av fullt legitima skäl, och då tog jag mig före att under höstriksdagen, då vi hade gott om tid, skriva en motion i samma ämne, som jag inte trodde att allmänna beredningsutskottet skulle kunna avstyrka. Jag undvek nämligen de fallgröpar som

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

herr Lundqvist och hans meningsfränder hade ramlat i, och jag vill påpeka att det i min motion finns klart utsagt i själva anslaget, att jag icke vänder mig mot befolkningsrörelser som för-anledes av nödvändigheten att ta natur-rikedomar, råvarukällor och andra naturliga förutsättningar i anspråk, vare sig de tar sig uttryck i emigration till andra länder eller i utvandring från landsbygden till städer och andra industriorter. Jag säger vidare, att om man vill framåt i ekonomiskt, socialt och kulturellt hänseende, får man ta de olägenheter som uppstår på grund av sådana befolkningsrörelser. Men där- emot är det ett faktum, att befolknings- rörelserna inom nationen skapar de landsbygdsproblem, som jag kallar för våra största inrikespolitiska arbetsupp- gifter. Sedan benar jag upp problemet och säger att en hel del av dessa frågor kan bäst angripas var för sig.

Herr Sandberg talade om att det skul- le bli en så omfattande utredning och att jag hade stoppat alltsammans i sam- ma påse, men här står uttryckligen upp- räknat ibland frågor som lämpligen kan angripas för sig exempelvis den stora frågan om jordbrukets inriktning och lönsamhet, som flera talare här har va- rit inne på, alltså både jordbruksrefor- men, som lantbruksnämnderna sysslar med, och den grundsats som riksdagen är enig om, att jordbrukets ägare och arbetare skall tillförsäkras en med and- ra samhällsgrupper jämförlig standard. Jag påpekar vidare, att vid denna riks- dag har i en motion skogsbrukets lik- nande problem blivit framförda för spe- cialbehandling och att även frågan om industriens lokalisering har varit och är föremål för särskild uppmärksamhet. Sedan går jag in på de sociala och kul- turella reformerna och nämner att man därigenom, som jag uttrycker mig, »di- kar ut» åtskilliga av landsbygdsproble- men och att man uppnår ytterligare re- sultat genom att anpassa dessa föran- ställningar efter landsbygdens speciella förhållanden. Men, herr Sandberg, jag fastslår därefter, att även efter en så- dan genomgång kvarstår tillräckligt

mycket av vad som konstituerar begrep- pet landsbygdsproblem för att de skall påkalla särskild uppmärksamhet, och dit hör framför allt samhällsbyggnaden på landsbygden och dess kulturfrågor.

På den enda punkt, där min ärade vän herr Näsström anmälde en uppfattning som avvek ifrån min framställning, nämligen när jag rekommenderade dok- tor Eskeröds i ett föredrag på Lant- bruksakademien i fjol framkastade för- slag till allvarligt övervägande, vill jag endast säga att jag trodde att man hade den känslan för närvarande, att det var litet för mycket av experter och spe- cialister från huvudstaden, som var sys- selsatta med att lösa dessa problem ute i den svenska landsbygden. Eftersom jag alltid söker efter synteser i stället för teser och antiteser, ville jag ge en kon- cession och ett erkännande åt specia- listerna, åt vetenskapsmännen. Men jag sade uttryckligen, att jag inte ansåg att man skulle taga taga upp doktor Eske- röds tanke på en vetenskaplig utredning av hur den svenska bygden skulle se ut till förverkligande på sådant sätt att den- na utredning skulle hindra den verk- samhet som utföres av våra lantbruks- nämnder, av våra bostadsorgan eller av våra organ för lokalisering av industri- en. Jag menade emellertid, att man kunde vid sidan av dem behöva en rent ve- tenskaplig utredning på dessa områden. Och det var endast något som jag fram- förde till övervägande.

Jag vill alltså säga, att det inte skulle ha varit några som helst svårigheter för Kungl. Maj:ts regering att med ledning av motionen och med ledning av vad jag anfört här i mitt första anförande kun- na utläsa, vad som var meningen att man skulle överväga och utreda. Men när jag fann att utskottet godkänt både min motivering och mitt syfte, så fram- ställde jag icke något annat yrkande än det som utskottet hade kommit fram till. Och eftersom jag i själva ingres- sen till min motion uttryckligen hade sökt efter en annan utgångspunkt än den, som man hade utgått ifrån i fjol- årets högermotion, framgick det ju tyd- ligt att jag icke hade möjlighet att in-

Ang. vissa gemensamma landsbygdsproblem.

stämman i det yrkande som reservanten, herr Lundqvist, har framställt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lundqvist vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens allmänna beredningsutskott hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundqvist vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1953/54 under nionde huvudtiteln, avseende anslagen inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 90, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda

framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54 jämte i ämnet väckt motion;

nr 91, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan; och

nr 92, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.; samt

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21, s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vartdera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 373, av herrarna *Boman* och *Björnberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.;

nr 374, av herr *Ohlsson*, *Ebbe*, och herr *Björnberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.;

nr 375, av herr *Magnusson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.;

nr 376, av herr *Björnberg* och herr *Ohlsson*, *Ebbe*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 24 oktober 1951 (nr 660) om

skatt vid tillverkning och import av personbilar m. m. samt om fortsatt giltighet av samma förordning;

nr 377, av herr *Bergman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till pensionskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt m. m.;

nr 378, av herr *Sunne* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete;

nr 379, av herr *Eskilsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet;

nr 380, av herr *Näsgård* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet;

nr 381, av herr *Sundelin*, i anledning

av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1948 (nr 329) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet;

nr 382, av herr *Huss* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i uppborädsförfarandet m. m.;

nr 383, av herr *Andersson, Axel*, och herr *Persson, Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till avlöningar vid blind- och dövskolorna; samt

nr 384, av herr *Andersson, Axel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1953/54 m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.